

Con. : 207-19. Communication Skills in **HY-7293**
English
(3 Hours) **[Total Marks : 100]**

- N. B. 1. All questions carry equal marks.
 2. Figures to the right indicate full marks.

- Q. 1. a. Correct the following sentences: 4
 i. Jorden is a rich men in the world.
 ii. They plays really very well.
 iii. An ant is one of the smallest animal in our ecosystem.
 iv. My sister works hard too achieve her goal.
- b. Fill in the following blanks using correct options: 4
 i. She will her work with utmost care. (do, did, done, does)
 ii. earth is our beloved planet. (An, The, A)
 iii. He wishedher birthday. (in, on, between)
 iv. She was brought there her aunt. (by, bye, buy)
- c. Match the following: 4
List A	List B
i. Oh, no!	a. who was so much hungry.
ii. I come across a man	b. why he is behaving like this.
iii. He bought a new cycle	c. I lost this match.
iv. I don't know	d. which I like most.
- d. Write the antonyms of the following words: 2
 i. Usual-
 ii. Abroad-
- e. Write the synonyms of the following words: 2
 i. Nation-
 ii. Household-
- f. Mark primary stress on the following words: 4
 i. Divine-
 ii. Fabulous-
 iii. About-
 iv. Awaken-

- Q. 2. a. Read the following passages carefully and answer the questions given below:

The study of history provides many benefits. First, we learn from the past. We may repeat mistakes, but, at least, we have the opportunity to avoid them. Second, history teaches us what questions to ask about the present. Contrary to some people's view, the study of history is not the memorization of names, dates, and places. It is the thoughtful examination of the forces that have shaped the courses of human life. We can examine events from the past and then draw inferences about current events. History teaches us about likely outcomes.

Another benefit of the study of history is the broad range of human experience which is covered. War and peace are certainly covered as are national and international affairs. However, matters of culture (art, literature, and music) are also included in historical study. Human nature is an important part of history: emotions like passion, greed, and insecurity have influenced the shaping of world affairs. Anyone who thinks that the study of history is boring has not really studied history.

Questions:

1. What is the main idea of this passage? 1
2. Which method of teaching history would the author of this passage support? 1
3. In the first paragraph, inferences means 2
4. What are the advantages of studying history? 2
5. List down the things basically history covers. 2
6. Write noun forms of the following words:
 - i. Bore -
 - ii. Include -

b. Read the following passages carefully and answer the questions given below:

Alaskan polar bears have mastered the art of living in ice. Even during the frigid days of winter, these furry white creatures don't hibernate in cozy dens, like other bears do. Instead, they go north, hunting for seals living in the ice-covered water.

In recent years, however, Earth's climate has been getting warmer, and ice near the Poles has been melting. Now, a new study shows that disappearing ice is changing polar bear behavior. For instance, more than half of pregnant polar bears used to give birth in dens on solid blocks of ice that were floating out at sea. Today, they're digging their dens on or near land.

The reason? Most of the ice has disappeared. Studies have shown that 27 percent of sea ice in the Arctic that stays frozen from year to year has disappeared during the past 30 years. So there's now much less space for dens. Moreover, as the warming continues, the remaining ice becomes less stable. These conditions are unappealing to mother polar bears, who want a safe place to give birth. A mother polar bear often has two cubs at a time. Baby cubs stay with their mothers for more than 2 years.

For now, Alaska's polar bears seem to prefer returning to land rather than taking the risk of giving birth on shaky ice. That solution might not work forever, however, especially if the ice keeps melting. The bottom line? Polar bears are in trouble.

Questions:

1. Where do seals live? 1
 2. Describe one trait that makes Alaskan polar bears different from other bears. 2
 3. Polar ice is melting. Why? 2
 4. What has forced polar bears to dig their dens on or near the land? 2
 5. Match the words in List A with B: 3
List A	List B
i) unappealing	a) unsteady
ii) shaky	b) unease
iii) trouble	c) ill-favored

- Q.3. a. i. Write a letter of application with resume to The Manager, Replico Transport Agency, Varanasi for the post of Public Relation Officer. Candidate must be graduate of any stream with good communication skills. 7
- ii. Write a Letter of complaint to The Head, Customer Care Centre, Windicom Wifi Service, Mumbai about bad services experienced by you recently. 7

- b. Write short notes on any two of the following: 6
- Importance of Salutation in Letter Writing
 - Enclosures in Letter Writing
 - Complimentary Close
- Q. 4. a. As the General Secretary of Students Council of your college, draft a report 12
on the Annual Cultural Festival organized by your college recently. The
report is to be submitted to the Principal with brief descriptions of the
events conducted.
- b. Write short notes on any two of the following: 8
- Newspaper Report
 - Role of a good report writer
 - Committee Report
- Q. 5. a. Write a summary of the following passage: 7
- There are times when the night sky glows with bands of color. The
bands may begin as cloud shapes and then spread into a great arc across
the entire sky. They may fall in folds like a curtain drawn across the
heavens. The lights usually grow brighter, then suddenly dim. During this
time the sky glows with pale yellow, pink, green, violet, blue, and red.
These lights are called the Aurora Borealis. Some people call them the
Northern Lights. Scientists have been watching them for hundreds of years.
They are not quite sure what causes them. In ancient times Long Beach
City College WRSC Page 2 of 2 people were afraid of the Lights. They
imagined that they saw fiery dragons in the sky. Some even concluded that
the heavens were on fire.
- b. Write a short note on 'Advantages of Technical Data'. 5
- c. Read the following poem carefully and answer the questions given
below:
- The Wind and the Leaves
- "Come, little leaves," said the wind one day,
"Come over the meadows with me and play.
Put on your dresses of red and gold;
For summer is gone, and the days grow cold."
Soon as the leaves heard the wind's loud call,
Down they came fluttering, one and all.
O'er the brown field then they danced and flew
Singing the soft little songs they knew.
Dancing and whirling, the little leaves went,
Winter had called them, and they were content.
Soon, fast asleep on their earthy beds,
The snow laid a coverlet over their heads.
- Who is speaking in the first stanza? 1
 - What does the third line of the first stanza tell us about the season of the year? 2
 - What is the main topic of the poem? 2
 - What does the poet mean by "Singing the soft little songs they knew"? 2
 - What is the rhyming scheme of the poem? 1

*****000*****

F.Y.B.A.

MAY
2019

p3-D-upq-2019-IDOL 2019 FH- 66

Con. 120-19.

Marathi :- (compulsory Language)

HY-7413

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

सूचना : (१) प्रश्नासमोरील अंक गुण दर्शवितात.

(२) अंतर्गत पर्याय लक्षात घ्या.

१. 'निवडक मराठी कथा' या कथासंग्रहाच्या आधारे ग्रामीण आणि दलित जाणिवा व्यक्त करणाऱ्या कथांचा आढावा घ्या ? १६

किंवा

'मरीआईचा गाडा' आणि 'भुताचा जन्म' या कथांचा आशय स्पष्ट करा.

२. 'कविता शतकाची' या कविता संग्रहाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. १६

किंवा

'कविता शतकाची' या काव्यसंग्रहातील राष्ट्रप्रेमाबरोबरच सामाजिक अभिसरण प्रगट करणाऱ्या कवितांचा आढावा घ्या.

३. पुढीलपैकी कोणत्याही दोन टिपा लिहा. १४

- (अ) 'जेव्हा मी जात चोरली होती' मधील जातीयता
- (ब) 'वळीव' कथेतील ग्रामीणता
- (क) 'लग्न संपल्यावर' कथेतील आशयविश्व
- (ड) 'मृणालिनीचे लावण्य' कथेचा आशय.

४. पुढीलपैकी कोणत्याही दोन टिपा लिहा. १४

- (अ) 'मृण्मयी' कवितेतील प्रेमानुभव
- (ब) विंदा करंदीकरांच्या 'माझ्या मना बन दगड' मधील आशय
- (क) 'मला नको आहे' मधील स्त्री जाणिवा
- (ड) 'कालचा पाऊस' मधील दलित जाणिवा.

[TURN OVER]

५. पुढीलपैकी कोणतेही पाच उपप्रश्न सोडवा.

- (अ) मराठीतील कोणत्याही चार विरामचिन्हांची माहिती उदाहरणासहित स्पष्ट करा.
- (ब) कार्यालयीन टिप्पणी म्हणजे काय ? ते सांगून टिप्पणीच्या प्रकाराची माहिती द्या.
- (क) तुमच्या महाविद्यालयात संपन्न झालेल्या 'मराठी भाषा दिनाची' बातमी तयार करा.
- (ड) नाशिक जिल्हा परिषद कार्यालयात लिपिक पदांच्या जागा भरायच्या आहेत, त्यासाठी अर्ज लिहा.
- (इ) 'अलंकार' या कपडे धुण्याच्या साबणाची ग्राहकाची मागणी कमी झाल्याची कारणे शोधून त्यावर उपाय शोधण्यासाठी नियुक्त केलेल्या समितीचे अहवालात्मक इतिवृत्त लिहा.
- (ई) विदिशा या लहान मुलांच्या कपडे दुकानाची जाहिरात तयार करा.
- (फ) पुढील इंग्रजी उताऱ्याचे सुबोध मराठीत भाषांतर करा.

My mother began developing a contract in her eyes when i was very small. At that time, the eldest among my brothers got a teaching job at the University in Bhuvaneshwar and also had to prepare for the civil services examination. so, it was decided that my mother would move to cook for him. As her appendage, i had to move, too.

- (ग) पुढील मराठी उताऱ्याचे सारांश लेखन करा.

‘समाजातील विविध मानवी मनाच्या महत्त्वाकांक्षेच्या नौका कोणत्या दिशेने हाकलावयास पाहिजेत, हे दाखविण्यासाठी मासिक पुस्तकांतील लेख म्हणजे जणू काही हौकायंत्रच होत, असे म्हटल्यास हरकत नाही. जुन्या व नव्या वाङ्मयाचे परीक्षण याच उद्देशाने मासिक पुस्तकातून करण्यात येते. मासिक पुस्तकावर हे राष्ट्रशरीराची परीक्षा करणारे व त्याला पथ्य सांगणारे धन्वंतरी होत. वाङ्मयाकरिता इतस्ततः पडलेल्या अनेक विद्यासामग्रीतून कोणती मूर्ती निर्माण करणे प्रस्तुत काळाला योग्य आहे हे सांगणारे मार्मिक शिल्पचिकित्सक, मासिक पुस्तककार आहेत. कोणते नाटक करावयाचे हे एकदा सूत्रधाराने ठरवून टाकल्यावर ज्याप्रमाणे कंपनीतील नटवर्ग आपआपली भूमिका घेऊन जे नाटक प्रेक्षणीय व रम्य करण्याचा प्रयत्न करीत असतो. तद्वतच लेखकवर्गाची स्थिती होते. मासिक पुस्तकाकार हे वाङ्मयरूपी नाटकात भिन्नभिन्न भूमिका घेणाऱ्या लेखकवर्गाचे सूत्रधार आहेत, असे म्हणावयास हरकत नाही, हा जो स्वर लाविल व जो ताल धरील, त्या स्वरात व त्या तालातच सर्व लेखकवर्ग गाऊ व नाचू लागतो. मासिक पुस्तककार युध्दात उद्युक्त असलेल्या अफाट सैन्यांचे सेनापती आहेत.

(३ घंटे)

[कुल अंक : १००]

सूचना : (१) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं ।

(२) उत्तरपत्रिका में प्रश्न / उपप्रश्न संख्या अवश्य लिखिए ।

१. निम्नलिखित अवतरणों की सन्दर्भ सहित व्याख्या कीजिए :-

१४

(क) “ है खटकता एक सब की आँख,

दूसरा है सोहता सुर-सीस पर ।

किस तरह कुल की बड़ाई काम,

जो किसी में हो बड़प्पन की कमी ।”

अथवा

“ पिता! इन मूल्यों ने तो तुम्हें

अनाथ, निराश्रित और विपन्न ही बनाया,

तुमसे नहीं, मुझसे कहती हैं,

मृत्यु के समय तुम्हारे

निस्तेज मुख पर पड़ती यह क्रूर दारुण छाया ।”

(ख) “महाराज, आप क्यों इस झंझट में पड़ गये । आप अगर साल-भर भी यहाँ चक्कर लगाते रहें, तो भी काम नहीं होगा । आप तो सीधे बड़े साहब से मिलिए । उन्हें खुश कर लिया तो अभी काम हो जाएगा ।”

अथवा

“ये लोग भूख से कभी नहीं मरते । हाँ, अधिक खा लेने से जरूर मर जाते हैं । इसीलिए चिंता की कोई बात नहीं है । सरकार किसी को मरने नहीं देगी, इतना ध्यान में रखो ।”

२४

२. निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर लिखिए :-

(ग) ‘संध्या सुन्दरी’ के रूप का वर्णन कवि ने किस प्रकार किया है, सोदाहरण स्पष्ट कीजिए।

अथवा

‘अपनी केवल धार’ कविता में मनुष्य की असहायता का यथार्थ चित्रण हुआ है” इस बात पर प्रकाश डालिए ।

(घ) ‘दिल्ली यात्रा’ हेतु लेखक शंकर पुणताबेकर को किन-किन तकलीफों से होकर गुजरना पड़ा ? व्यंग्य के आधार पर स्पष्ट कीजिए ।

अथवा

“घर आए मेहमान को भगाने के लिए लेखक एवं उनकी पत्नी ने क्या क्या हथकण्डे अपनाए ? व्यंग्य के आधार पर स्पष्ट कीजिए ।”

[TURN OVER]

३. निम्नलिखित में से किसी एक प्रश्न का उत्तर लिखिए :-

१०

(च) 'पुष्प की अभिलाषा' कविता की मूल संवेदना पर प्रकाश डालिए ।

(छ) 'घूस एक चिकनाई है' व्यंग्य वर्तमान व्यवस्था की पोल खोलता है । व्यंग्य के आधार पर इस कथन की समीक्षा कीजिए ।

४. (अ) निम्नलिखित विषयों पर टिप्पणियाँ लिखिए :-

१०

(ज) 'सिद्धि हेतु स्वामी गए' में वर्णित यशोधरा की मनोदशा

अथवा

'घृणा और प्रेम कहाँ से शुरू होते हैं ?' कविता का केन्द्रिय भाव ।

(झ) 'खरगोश के सींग' निबन्ध में अभिव्यक्त व्यंग्य.

अथवा

'प्रधानमंत्री क्यों नहीं हँसते ?' निबन्ध का आशय ।

(आ) निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर एक वाक्य में लिखिए :-

१२

(१) समाधि में किसके फूल संचित हैं ?

(२) भारतमाता किसे पुकार रही हैं ?

(३) 'बीन भी हूँ, मैं तुम्हारी रागिनी भी हूँ' का अर्थ क्या है ?

(४) कवि नवीन जी किस स्वर में छा जाने की बात करते हैं ?

(५) 'पौरुष के पूंजीभूत ज्वाल' किसे कहा गया है ?

(६) 'चमक उठी घर भर की आँखें' ऐसा कवि ने क्यों कहा ?

(७) बड़े साहब नारद को वजन के रूप में क्या रखने की सलाह देते हैं ?

(८) 'अंगद का पाँव' व्यंग्य निबन्ध के रचनाकार का नाम लिखिए ।

(९) पुलिस अफसर के अनुस्तर राष्ट्र की प्रमुख समस्या क्या है ?

(१०) लेखक के अनुसार प्रभु का अभी तक कौनसा एक अवतार होना बाकी है ?

(११) 'समुझै कवि की कविताई' निबन्ध में किस प्रवृत्ति पर व्यंग्य कसा है ?

(१२) ट्रेन में बैठे सत्ता पक्ष के नेता भैयाजी कहाँ जा रहे थे ?

५. (ट) आपके मित्र मनोज की बैंक ऑफ महाराष्ट्र में प्रबंधक के रूप में नियुक्ति हुई है । उसे बधाई देते हुए पत्र का प्रारूप तैयार कीजिए ।

८

अथवा

कीर्ति महाविद्यालय, दादर में हिन्दी अध्यापक का पद रिक्त है । अपने आप को उम्मीदवार मानते हुए आवेदन पत्र का प्रारूप तैयार कीजिए ।

(ठ) निम्नलिखित में से किसी एक विषय पर निबन्ध लिखिए :-

१२

(१) बेरोजगारी : एक समस्या ।

(२) राजनीति और आज का युवक ।

(३) स्वच्छ भारत : संपन्न भारत ।

(४) पुस्तक की आत्मकथा ।

६. (प) निम्नलिखित मुहावरों का अर्थ बताते हुए वाक्य में प्रयोग कीजिए :- २
- (१) डींग मारना ।
- (२) बाग-बाग होना ।
- (फ) निम्नलिखित वाक्यों के शुद्ध रूप लिखिए :- २
- (१) एक बात मेरी समझ में नहीं आया ।
- (२) सारा भारत आपकी प्रतीक्षा कर रहे हैं ।
- (ब) निम्नलिखित वाक्यों का काल परिवर्तन कीजिए :- २
- (१) नेताजी का बड़ा लड़का पागल हो गया । (पूर्ण वर्तमान काल)
- (२) मैं कालेज जा रहा हूँ । (सामान्य भविष्यत् काल)
- (भ) कोष्ठक की सूचना के अनुसार वाक्यों में परिवर्तन कीजिए :- २
- (१) आकाश में बादल नहीं है । (विधि वाक्य)
- (२) भारत शांति-प्रिय देश है । (प्रश्नार्थक वाक्य)
- (म) निम्नलिखित संज्ञा शब्दों के लिंग परिवर्तन कीजिए :- २
- (१) बन्दर (२) जेठ
- (३) सेठ (४) पुरुष ।
-

Con. 109-19.

(REVISED COURSE)

HY-7394

ہدایت:

(i) ہر جواب سے پہلے متعلقہ سوال ضرور لکھیں۔

(ii) ہر جواب نئے صفحے سے شروع کریں۔

20

سوال نمبر ۱۔ کسی ایک عنوان پر تفصیلی مضمون لکھیے۔

۱۔ اردو ذریعہ تعلیم

۲۔ دور حاضر میں کمپیوٹر کی اہمیت

۳۔ سماج پر انٹرنیٹ کے اثرات

۴۔ مہاراشٹر کے موسم

۵۔ اپنا پسندیدہ شاعر

10

سوال نمبر ۲۔ درج ذیل سے کوئی پانچ محاوروں کے معنی لکھیے اور اسے جملوں میں استعمال کیجیے۔

۱۔ غم کھانا ۲۔ دل بیٹھنا ۳۔ زمین اور آسمان سے قلابے ملانا ۴۔ دانت تلے انگلی دبانا

۵۔ رانی کا پہاڑ بنانا ۶۔ آبدیدہ ہونا ۷۔ عرش کے تارے توڑنا ۸۔ پھولے نہ مانا

۹۔ آس ٹوٹنا ۱۰۔ جی بھر آنا۔

15

سوال نمبر ۳۔ ذیل میں کسی ایک مضمون کا سیر حاصل جائزہ لیجیے۔

۱۔ ایک خدا پرست شہزادی ۲۔ گلشن امید کی بہار ۳۔ اخلاق

15

سوال نمبر ۴۔ کسی ایک نظم کا مفصل جائزہ پیش کیجیے۔

۱۔ مفلسی ۲۔ صبح شہادت ۳۔ عمر گریزاں کے نام

TURN OVER

15

سوال نمبر ۵۔ مندرجہ ذیل سے صرف دو اقتباسات کی وضاحت کیجیے۔

۱۔ سن اے جوان دانا! سلطان اس اقلیم کا بڑا بادشاہ تھا، ان کے گھر میں سات بیٹیاں پیدا ہوئیں، ایک روز بادشاہ نے جشن فرمایا۔ ساتوں لڑکیاں سولہ سنگار باری ابھرن بال بال گج موتی پرو کر بادشاہ کے حضور میں کھڑی تھیں۔ سلطان کے جی میں کچھ آیا تو اس نے بیٹیوں کی طرف دیکھ کر فرمایا اگر تمہارا باپ بادشاہ نہ ہوتا اور کسی غریب کے گھر پیدا ہوتیں تو تمہیں بادشاہ زادی اور ملکہ کون کہتا؟

۲۔ اس میں شک نہیں کہ امید دھوکے بہت دیتی ہے اور ان باتوں کی توقع پیدا کر دیتی ہے جو انسان کو حاصل نہیں ہو سکتیں، مگر وہ دھوکے کے اصلی نعمتوں سے سوا حذر دیتے ہیں اور موہوم وعدے قسمت کی لکھی ہوئی دولتوں سے گراں بار اور خوش نما معلوم ہوتے ہیں۔“

۳۔ ”لیکن اس میں شک نہیں کہ اس بے روزگاری کے دور میں ایکشن نفع بخش چیز ہے۔ مثلاً آپ کسی کے مقابلے میں کھڑے ہو کر خوب ہنگامہ مچائیے۔ دولت مند امیدوار آپ کو روپے دلا کر بیٹھے رہنے پر راضی کر لے گا۔ اس کے بعد آپ کارکن بن جائیں گے تو اور روپے مل جائیں گے۔“

۴۔ ”اعتقاد کی خوبی اسی میں ہے کہ اس کا اثر اخلاق پر ہوتا ہے۔ اگر ہم اس بات پر غور کریں کہ اعتقاد کی، یعنی خدا کے دیے ہوئے مذہب پر ایمان رکھنے کی خوبیاں کیا ہیں تو کیا ہم کو اس بات کی صحت جو ہم نے ابھی بیان کی بخوبی معلوم ہو جاوے گی۔“

15

سوال نمبر ۶۔ (الف) درج ذیل سے صرف تین اشعار کی تشریح کیجیے۔

۱۔ قید حیات و بند غم اصل میں دونوں ایک ہیں
موت سے پہلے آدمی غم سے نجات پائے کیوں

۲۔ تمناؤں میں الجھایا گیا ہوں
کھلونے دے کے بہلایا گیا ہوں

۳۔ سر میں سودا بھی نہیں دل میں تمنا بھی نہیں
لیکن اس ترک محبت کا بھروسا بھی نہیں

۴۔ دل سرد ہو تو وا لب گفتار کیا کریں
منصور کیا بنیں ہوں دار کیا کریں

۵۔ اگر یوں ہی دل یہ ستا رہے گا
تو اک دن مرا جی ہی جاتا رہے گا

10

(ب) درج ذیل سے کسی ایک رباعی کی تشریح کیجیے۔

۱۔ قطرے کو گہر کی آبرو دیتا ہے
قد سرو کو گل کو رنگ و بو دیتا ہے
بے کار شخص ہے تصنع بے سود
عزت وہی عزت ہے جو تو دیتا ہے

۲۔ پابندی جان و دل سے زنجیر حیات
اللہ اللہ ری فکر تو قیر حیات
آغاز کی کچھ خبر ہے نہ انجام کا علم
کونین ہے پھر غر تدبیر حیات

۳۔ کیا تم سے بتائیں عمر فانی کیا تھی
بچپن کیا چیز تھا جوانی کیا تھی
یہ گل کی مہک تھی وہ ہوا کا جھونکا
اک موج فنا تھی زندگانی کیا تھی

☆☆☆

[TURN OVER]

ہدایت:

(i) ہر جواب سے پہلے متعلقہ سوال ضرور لکھیں۔

(ii) ہر جواب نئے صفحے سے شروع کریں۔

20

سوال نمبر ۱۔ کسی ایک عنوان پر تفصیلی مضمون لکھیے۔

۱۔ ممبئی کی بارش

۲۔ میرا پسندیدہ شاعر

۳۔ کمپیوٹر کی اہمیت

۴۔ ممبئی کی لوکل ٹرین

۵۔ تعلیم نسواں

10

سوال نمبر ۲۔ درج ذیل سے کوئی پانچ محاوروں کے معنی لکھیے اور اسے جملوں میں استعمال کیجیے۔

۱۔ خاک میں ملانا ۲۔ خیالی پلاؤ بنانا ۳۔ آسمان سے باتیں کرنا ۴۔ دانت تلے اگلی دبانا

۵۔ رائی کا پہاڑ بنانا ۶۔ آبدیدہ ہونا ۷۔ عرش کے تارے توڑنا ۸۔ پھولے نہ سمانا

۹۔ آس ٹوٹنا ۱۰۔ طشت از بام ہونا

15

سوال نمبر ۳۔ ذیل میں کسی ایک مضمون کا سیر حاصل جائزہ لیجیے۔

۱۔ مسلمانوں کی گزشتہ تعلیم ۲۔ میرنا صر علی ۳۔ اکبر کی شاعری کا اخلاقی پہلو

15

سوال نمبر ۴۔ کسی ایک نظم کا مفصل جائزہ پیش کیجیے۔

۱۔ بونے ڈنر ۲۔ دعائے خیر ۳۔ روح ارضی آدم کا استقبال کرتی ہے

سوال نمبر ۵۔ مندرجہ ذیل سے صرف دو اقتباسات کی وضاحت کیجیے۔

۱۔ ”ان کے کلام میں تزکیہ اخلاق ہے۔ شعائر اسلامی کا احیاء ہے تہذیب اسلامی کی تجدید ہے۔ اور وعظ سطر سطر میں موجود ہے، لیکن ہاں حالی کی طرح خشک واعظ نہیں۔ وہ پہلے شاعر ہیں پھر کچھ اور۔ پہلے ظریف ہیں پھر مصلح۔ پہلے نقاش فطرت ہیں پھر معلم اخلاق۔ ان کی مجلس میں شراب کے گلاس گردش میں رہتے ہیں۔۔۔ اور یہ اس رند یا کبابی کی کرامت ہے کہ خلق سے اترتے ہی وہ ”شراب خانہ خراب“ نہیں رہ جاتی۔ شراب طہور ثابت ہوتی ہے۔“

۲۔ ”جب ہم لوگ دہرہ دون روانہ ہوئے اور ہماڑی لاری مل کھاتے راستوں سے اترتی نشیب کی طرف جا رہی تھی، اس وقت دور چڑھ کے درختوں سے ڈھکی ایک پہاڑی پر سرخ پلنگ پوش کا ”پرچم“ لہرایا جا رہا تھا۔ پھر وہ پرچم رفتہ رفتہ ایک نقطے میں تبدیل ہو کر آنکھوں سے اوجھل ہو گیا۔“

۳۔ ”رات کو کھانے کی میز پر سے یک بیک اٹھ کر پارے میاں ڈرائیگ روم کی سمت بھاگے جہاں چچا جان کے ایک دوست پروجیکٹر لگانے میں مشغول تھے۔ پھر پردے گرا کر روشنیاں بچھائی گئیں اور انگریزوں کی تصویریں دیوار پر اچھلنے کودنے لگیں۔ سب نے پورک ہائی ہیٹ لگا رکھے تھے اور ادھر ادھر پھدکتے پھر رہے تھے۔ ایک کھلے درتچے سے چاند جھانکنے لگا۔ باہر پہاڑوں پر بڑا سناٹا طاری تھا۔“

۴۔ ”میں شاعر نہیں ہوں، ہاں بعض دوستوں کی فرمائش سے زبردستی شعر کہتا ہوں، مجھے بڑا تعجب ہوا جب مولوی صاحب نے کہا ”فرحت تو شاعر ہے کیوں کہ اس جوہر کو خاک میں ملا رہا ہے، ہو سکے تو کچھ کہہ لیا کرو۔ میرے ایک قطعہ تاریخ سے ایسے خوش ہوئے کہ اسی وقت اٹھ قلم دوات نکال کر وہ قطعہ لکھ لیا۔“

سوال نمبر ۶۔ (الف) درج ذیل سے صرف تین اشعار کی تشریح کیجیے۔

۱۔ روک سکتا ہے ہمیں زمان بلا کیا مجروح
ہم تو آواز ہیں دیوار سے چھن جاتے ہیں

۲۔ صحن گلشن میں جب خرام کیا
سرو آزاد کوں غلام کیا

TURN OVER

۳۔ یہ آرزو تھی تجھے گل کے درو کرے
ہم اور بلبل بیتاب گفتگو کرتے

۴۔ یہ نہ تھی ہماری قسمت کہ وصال یار ہوتا
اگر اور جیتے رہتے یہی انتظار ہوتا

۵۔ ملی جب ان سے نظر بس رہا تھا اک جہاں
ہٹی نگاہ تو چاروں طرف تھے دیرانے

10

(ب) درج ذیل سے کسی ایک رباعی کی تشریح کیجیے۔

۱۔ شاعر ترے جس وقت صدا دیتے ہیں
سوئے ہوئے سپنوں کو جگا دیتے ہیں
آفاق کے مندر میں وہ نغمے ان کے
رہ رہ کے گھٹیاں بجا دیتے ہیں

۲۔ آزاد ضمیر ہو فقیری یہ ہے
دل بے پروا رہے امیری یہ ہے
زنجیر نہیں ہے باعث قید رواں
محدود رہے خیال اسیری یہ ہے

۳۔ ہے صفہ فطرت اک نصاب تعلیم
واجب ہے ہمیشہ انتخاب تعلیم
دانا کے لیے کتاب ہستی میں رواں
انسان ہے ، انسان کا باب تعلیم

☆☆☆

- N.B.**
1. Use of dictionary is not allowed.
 2. All questions except Question No. 1 is to be answered in French.
 3. All questions are compulsory.
 4. Question No.3 A is based on Revised syllabus. Question No. 3B is based on Old syllabus. Attempt either Question 3 A or Question 3B.

Texts : (1) Revised Syllabus : *Maigret et la Jeune morte* - Georges Simenon
(2) Old Syllabus : *'Un Noël de Maigret'* - Georges Simenon

1. Traduisez en anglais (20)

C'est mon anniversaire . j'ai douze ans. Papa et maman m'ont donné comme un cadeau un porte-plume. Marthe ma sœur a acheté ce beau carnet où je vais écrire ce que je fais, ce que je dis et ce que je pense. Eh bien ! Commençons ! Qu'est que j'ai fait aujourd'hui ? Je me suis levé à six heures et demie. Je me suis lavé et je me suis habillé. Mais ces détails n'intéressent personne. Tout le monde se lève, se lave et s'habille. C'est vrai mais tout le monde n'a pas un anniversaire aujourd'hui. Puis je suis descendu dans la salle à manger. A ma grande joie j'ai trouvé un gros paquet sur la table. 'Regarde le beau paquet', disent papa et maman. Nous avons examiné l'adresse. Marthe a coupé la ficelle et nous avons admiré le contenu du paquet.

2. A. Récrivez les phrases suivantes selon les indications entre les parenthèses (10)

- i. Il est ---- Delhi. (Remplissez avec une préposition convenable)
- ii. Pierre ne ment jamais. (Mettez à l'affirmatif)
- iii. Entrez dans le train ! (Remplacez le nom par un pronom convenable)
- iv. Donnez-lui des crayons. (Mettez au négatif)
- v. Ma tante s'appelle Marie. (Posez une question pour cette réponse)
- vi. Voici un homme. Je connais son fils. (Joignez les deux phrases par un pronom relatif)
- vii. 11h 45 (Ecrivez en toutes lettres)
- viii. Nous avons écrit la lettre. (Mettez au passif)
- ix. Le mur est haut. (Donnez le contraire du mot souligné)
- x. Écris ce mot sur le tableau noir. (Mettez au pluriel)

B. Mettez les verbes entre les parenthèses au temps convenable (10)

- i. Pourquoi (rougir)-vous ?
- ii. Où (aller) -t- elle aujourd'hui ?
- iii. Vous devez (faire) le devoir.
- iv. Demain ma sœur (venir) de Jaipur.
- v. En (boire) de l'eau elle tousse.

3. Qs. 3A is based on Revised Syllabus 'Maigret et la Jeune morte' by Georges Simenon and Qs.3B is based on Old Syllabus 'Un Noël de Maigret' by Georges Simenon. Attempt Qs.3A or Qs.3B. (30)

A. Revised Syllabus: 'Maigret et la Jeune morte' - Georges Simenon

Répondez aux questions suivantes (3 de votre choix)

- (i) Faites un portrait de Maigret.
- (ii) Qui est Julius Van Cram? Quelle est sa relation avec Louise ?
- (iii) Pourquoi le titre de ce roman est 'Maigret et la jeune morte'?
- (iv) Qui est Jeanine. ? Quel est le lien entre Jeanine et Louise ?
- (v) Qui est Logon ? Pourquoi est-il mécontent ?

B. Old Syllabus: 'Un Noël de Maigret' - Georges Simenon

Répondez aux questions suivantes (3 de votre choix)

- (i) Qui est Lorilleux? Qu'est-ce qui se passe avec lui?
- (ii) Que font les frères Martin la veille de Noël?
- (iii) Quelle est la réaction de Mme. Martin lors des visites des deux chauffeurs de taxi et du marchand de valises?
- (iv) Faites un portrait de Maigret.
- (v) Quels renseignements Maigret demande-t-il à Lucas de chercher?

4. Lisez le texte suivant et répondez aux questions qui suivent.

Déjà les plus braves avaient été tués, le bruit diminuait sur le champ de bataille, les chevaliers tombaient les uns après les autres, comme une forêt dont on coupe les grands arbres. Le roi Jean la tête nue, son casque était tombé dans le mouvement du combat, blessé deux fois au visage, présentait son front sanglant à l'ennemi. Tenant sa hache des deux mains, défendant sa patrie, son fils et sa couronne, il tuait tous ceux qui osaient l'approcher. Mille ennemis essaient de saisir le roi vivant et lui disaient- 'Sire rendez-vous !' Jean fatigué et perdant son sang n'écoutait rien et voulait mourir. Un chevalier vient de la foule, écarte les soldats s'approche respectueusement du roi et lui parlant en français dit - 'Sire au nom de Dieu rendez-vous'. Le roi frappé du son de cette voix baisse sa hache et dit- 'A qui me rendrai-je ? Où est mon cousin le prince de Galles ? Si je le vois, je parlerai'.

A. Répondez aux questions suivantes

(12)

- i. Pourquoi le bruit diminuait-il sur le champ de bataille?
- ii. Pourquoi le roi Jean avait-il la tête nue?
- iii. Pourquoi le roi Jean voulait-il mourir?
- iv. Que défendait le roi Jean?
- v. Que fait un chevalier?
- vi. Donnez un titre convenable.

B. Dites Vrai ou Faux

(01)

- i. Cent ennemis essaient de saisir le roi Jean.
- ii. Le roi Jean tenait sa hache d'une main.

C. Donnez le contraire de : diminuer, mourir

(01)

D. Donnez l'infinitif de : jette, disaient

(01)

5. Ecrivez une composition sur UN des sujets suivants (150 mots)

(15)

- i. Au bord de la mer
- ii. Une visite à mon village natal
- iii. La religion et la science

Con. : 208-19.

F.Y.B.A.

Foundation course - (P-I)

HY-7344

MAY
2019

(3 Hours)

[Total Marks : 100]

N.B:-

- (1) From Section I, attempt any three questions from Q. Nos.1 to 5 and Q. No.6 is compulsory.
- (2) From Section II, attempt any three questions from Q. Nos.7 to 11 and Q. No.12 is compulsory.
- (3) Figures to the right indicate full marks.

Section I (50 Marks)

1. Discuss the characteristics of Tribal Society in India. 12
2. Explain the different types of problems faced by women in India 12
3. What is Casteism ? State the causes of Casteism. 12
4. What are the strength of Constitution of India ? Explain. 12
5. State the features of the rural local Self Government. 12
6. Write the short notes on (Any two) 14
 - a. Causes of alcoholism
 - b. Problems of Elderly Citizens
 - c. Problem of Child Labour
 - d. Causes of Womens Trafficking

Section II (50 Marks)

7. Define the Concept Privatization and explain impact on Indian Economy. 12
8. Explain the evolution and growth of Human Rights. 12
9. Explain the Structure and Functions of Ecosystem. 12
10. State the importance of values in the development of an individual. 12
11. Highlight the coping Mechanism for managing individual stress. 12
12. Write short notes on (Any two) 14
 - a. Farmers suicides
 - b. Sanitation issues in urban areas
 - c. Advantages of Genetically Modified Crops
 - d. Agrarian Distress.

[TURN OVER

Con. : 208-HY-7344-19. 2

(मराठी स्पांतर)

३ तास

एकुण गुण १००

सूचना :

- (१) विभाग १ मधील प्रश्न क्रमांक १ ते ५ मधून कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा आणि प्रश्न क्र. ६ सोडविणे अनिवार्य आहे.
- (२) विभाग २ मधील प्रश्न क्रमांक ७ ते ११ मधून कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा आणि प्रश्न क्र. १२ अनिवार्य आहे.
- (३) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

विभाग १ (गुण ५०)

१. भारतातील आदिवासी समाजाच्या वैशिष्ट्यांची चर्चा करा. १२
२. भारतातील महिलांना भेडसवणा-या विविध समस्यांचे वर्णन करा. १२
३. जातिवाद म्हणजे काय? हे सांगून जातीयवादाची कारणे लिहा. १२
४. भारतीय राज्यघटनेची बलस्थाने कोणती? स्पष्ट करा. १२
५. ग्रामीण स्थानिक स्वशासन वैशिष्ट्ये सविस्तर सांगा. १२
६. खालीलपैकी कोणत्याही दोघांवर टिपा लिहा. १४
 - अ. मद्यपानाची कारणे
 - ब. ज्येष्ठ नागरिकांच्या समस्या
 - क. बालमजुरीची समस्या
 - ड. महिलांच्या अनैतिक व्यापाराची कारणे

विभाग २ (गुण ५०)

७. खाजगीकरणाची संकल्पना सांगून भारतीय अर्थव्यवस्थेवरील परिणाम स्पष्ट करा. १२
८. मानवी हक्काचा उदय आणि विकास स्पष्ट करा. १२
९. परिसंस्थेची संरचना आणि कार्याचे वर्णन करा. १२
१०. व्यक्तीच्या जडणघडणीत मुल्यांचे महत्त्व स्पष्ट करा. १२
११. व्यक्तीगत तणाव निवारणाच्या पद्धतीवर प्रकाश टाका. १२
१२. खालीलपैकी कोणत्याही दोघांवर टिपा लिहा. १४
 - अ. शेतक-यांच्या आत्महत्या.
 - ब. शहरी भागातील स्वच्छतेची समस्या.
 - क. जनुकीयदृष्ट्या उन्नत पिकांचे फायदे.

Psychology - (Paper - I)

P4-Exam.-2019-1-102

Con. 203-19.

(OLD COURSE)

(3 Hours)

HY-7583

[Total Marks : 100]

N.B. (1) Attempt any five questions.

(2) All questions carry equal marks.

Q.1 Define psychology. Briefly describe the modern perspectives of psychology. 20

Q.2 (a) Describe the structure of neuron. 10

(b) Write a note on endocrine glands. 10

Q.3 Write short notes on any four of the following : 20

(a) Sleep deprivation

(b) Freud's interpretation of dreams

(c) Stages in hypnotic induction

(d) Behavioral and physiological changes due to stimulants

(e) Effects of alcohol

(f) Sleep walking and Night terrors.

Q.4 What are reinforcement schedules and how they are applied. 20

Q.5 What is the relationship between memory and the brain. Write a detailed note on alzheimer's disease. 20

Q.6 Describe some of the important characteristics of good test construction. Write in detail any two types of intelligence tests. 20

Q.7 (a) Define emotions. What are the characteristics and uses of emotions. 10

(b) How can we increase happiness in daily life. 10

Q.8 Write short notes on any four of the following : 20

(a) Types of stress

(b) Causes of stress

(c) Classification of stress

(d) Reaction to stress

(e) Strategies of coping with stress

(f) Wellness.

Q.9 Write a detailed note on the five factor model of personality and the cultural dimension of personality. 20

Q.10 Discuss the different measure of central tendency and measures of variability. 20

[TURN OVER]

(जुना अभ्यासक्रम)

(मराठी रुपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

सुचना: (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

(२) सर्व प्रश्नांस समान गुण आहेत.

- प्र. १ मानसशास्त्राची व्याख्या द्या मानसशास्त्राच्या आधुनिक दृष्टीकोनांची चर्चा करा. २०
- प्र. २ (अ) चेतापेशीच्या रचनेचे वर्णन करा. १०
(ब) आंतस्त्रावी ग्रंथीवर टिपा लिहा. १०
- प्र. ३ खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर टिपा लिहा : २०
(अ) निद्रा वंचितता
(ब) स्वप्नांचा फ्राईडने लावलेला अर्थ
(क) संमोहन प्रेरण (induction) मधील टप्पे
(ड) उत्तेजकामुळे होणारे वर्तनातील व शारीरिक बदल
(इ) मद्याचे परिणाम
(फ) झोपेत चालणे व भयातिरेकी स्वप्ने.
- प्र. ४ प्रबलीकरण तक्ते म्हणजे काय ? व त्यांचा उपयोग कसा करता येतो. २०
- प्र. ५ स्मृती व मेंदू यामध्ये कोणता संबंध आहे ? अलझायमरच्या रोगावर सविस्तर टिप लिहा. २०
- प्र. ६ चांगल्या चाचणीच्या रचनेतील काही महत्त्वाची वैशिष्ट्ये वर्णन करा व कोणत्याही दोन प्रकारच्या बुद्धिमापन चाचणीवर सविस्तर टीप लिहा. २०
- प्र. ७ (अ) भावनांची व्याख्या द्या. भावनांची वैशिष्ट्ये व उपयोग कोणते. १०
(ब) नेहमीच्या जीवनातील आनंद कसा वाढविता येईल. १०
- प्र. ८ खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर टिपा लिहा : २०
(अ) तणावाचे प्रकार
(ब) तणावाची कारणे
(क) तणावाचे वर्गीकरण
(ड) तणावाला दिलेल्या प्रतिक्रिया
(इ) तणाव नियोजन तंत्रे
(फ) सुदृढता.
- प्र. ९ व्यक्तीतत्वाचा पाच घटक सिद्धान्त व व्यक्तीमत्वाची सांस्कृतिक बाजू यावर सविस्तर टीप लिहा. २०
- प्र. १० केंद्रीय प्रवृत्तीची मापके व परिवर्तनशीलतेच्या मापकांची सविस्तर चर्चा करा. २०

Con. 203-19.

(REVISED COURSE)

HY-7583

(3 Hours)

[Total Marks : 100]

- N.B.** (1) Attempt any five questions.
 (2) All questions carry equal marks.

- Q.1 Define psychology. Explain in detail the roots of psychology. 20
- Q.2 (a) Write a detailed note on association area and brain plasticity. 10
 (b) Discuss the right-left difference in the intact brain. 10
- Q.3 Define learning. Explain in detail classical conditioning theory of learning. 20
- Q.4 Write a detailed note on forgetting. 20
- Q.5 Write short notes on any four of the following : 20
 (a) Naturalistic Observation method used in psychology.
 (b) The Hypothalamus
 (c) Biological constraints on conditioning
 (d) Chunking and Mnemonics
 (e) Negative reinforcement vs. punishment
 (f) Sensory memory.
- Q.6 Discuss in detail about language development. 20
- Q.7 (a) Define motivation. Explain in detail drive-reduction theory. 10
 (b) Explain in detail Maslow's Need Hierarchy. 10
- Q.8 Discuss in detail social cognitive perspective on personality as proposed by Bandura. 20
- Q.9 Why do psychologists use statistics ? Explain in detail the correlation coefficient technique. 20
- Q.10 Write short notes on any four of the following : 20
 (a) Intelligence of creativity
 (b) Characteristics of emotionally intelligent person
 (c) Social networking
 (d) Defense mechanisms
 (e) Histogram vs. Polygon
 (f) Inferential Statistics.

[TURN OVER]

(21)

(सुधारित अभ्यासक्रम)

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

सुचना: (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

(२) प्रत्येक प्रश्नाला समान गुण आहेत.

(३) आवश्यकता वाटल्यास मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहा.

- प्र. १ मानसशास्त्राची व्याख्या द्या. मानसशास्त्राचा उगम स्पष्ट करा. २०
- प्र. २ (अ) सहचर्य क्षेत्र आणि मेंदू लवचिकता यावर विस्तृत टिपा लिहा. १०
(ब) मेंदूमधील उजव्या आणि डाव्या फरकाची चर्चा करा. १०
- प्र. ३ अध्ययनाची व्याख्या द्या. अध्ययनाच्या अभिजात अभिसंधान सिद्धांताचे विस्तृत वर्णन करा. २०
- प्र. ४ विस्मरण या संकल्पनेवर विस्तृत टिपा लिहा. २०
- प्र. ५ खालीलपैकी कोणत्याही चारवर टिपा लिहा : २०
(अ) मानसशास्त्रातील नैसर्गिक निरीक्षण पद्धती
(ब) अधश्चेताक्षेप
(क) अभिसंधानावरील जैविक निर्बंध
(ड) खंडीकरण आणि स्मृतीसहाय्यके
(इ) ऋणात्मक प्रबलन आणि शिक्षा यामधील भेद
(फ) संवेदनासंबंधीची स्मृती.
- प्र. ६ भाषा विकासाबाबत विस्तृत चर्चा करा. २०
- प्र. ७ (अ) प्रेरणेची व्याख्या द्या. चेतना लघुकरण सिद्धांताचे विस्तृत वर्णन करा. १०
(ब) मास्लोच्या गरज श्रेणी सिद्धांताची विस्तृत चर्चा करा. १०
- प्र. ८ आल्बर्ट बॅंडुरा यांनी मांडलेल्या व्यक्तीमत्वाच्या सामाजीक बोधनीक दृष्टिकोनावर विस्तृत भाष्य करा. २०
- प्र. ९ मानसशास्त्रज्ञ संख्याशास्त्र का वापरतात ? सहसंबंध गुणाकांचे विस्तृत वर्णन करा. २०
- प्र. १० खालीलपैकी कोणत्याही चारवर थोडक्यात टिपा लिहा : २०
(अ) बुद्धीमत्ता आणि सर्जनशीलता
(ब) भावनीक बुद्धीमान व्यक्तीची वैशिष्ट्ये
(क) सोशल नेटवर्किंग
(ड) संरक्षण यंत्रणा
(इ) स्तंभालेख आणि बहुभूजाकृती
(फ) अनुमानात्मक संख्याशास्त्र.

F.Y.B.A.

8th May - 19

Psychology - (Paper - I)

P4-Exam.-2019-1-98

Con. 201-19.

(REVISED COURSE)

(3 Hours)

HY-7715

[Total Marks : 100]

- N.B. (1) Attempt any five questions.
(2) All questions carry equal marks.

- Q.1 Why psychology is required as a Science ? Explain in brief the Scientific method and Descriptive method in study of Psychology. 20
- Q.2 Write a detailed note on neural communication. 20
- Q.3 (a) Explain characteristics of learning. 10
(b) Write briefly about main aspects of operant conditioning. 10
- Q.4 Distinguish between automatic and effortful processing of information. What are some effortful processing strategies ? What can help us to remember new information. 20
- Q.5 Write **short notes** on any **four** of the following : 20
(a) Humanistic and Cognitive psychology
(b) Positive & Forensic Psychology
(c) The Cerebellum
(d) Right brain people & left brain people
(e) Biological constraints on conditioning
(f) Short term memory.
- Q.6 (a) Explain briefly how language influences thinking. 10
(b) Write in detail about mental relation and giftedness. 10
- Q.7 How can we detect emotions in others and what role is played by gender and culture in detecting emotions ? 20
- Q.8 Discuss in detail humanistic psychologists view of personality. What criticism have they faced ? 20
- Q.9 Explain various measures of central tendency and variability. 20
- Q.10 Write **short notes** on any **four** of the following : 20
(a) Obstacles in problem solving
(b) Milestones in language development
(c) Physiological components of hunger
(d) Waist management
(e) Division of mind according to psychoanalytic perspective
(f) Type I and Type II error.

[TURN OVER]

(सुधारित अभ्यासक्रम)

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

सुचना: (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

(२) प्रत्येक प्रश्नांस समान गुण आहेत.

(३) आवश्यकता वाटल्यास मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहा.

- प्र. १ मानसशास्त्र विज्ञानाची गरज का आहे ? मानसशास्त्रीय अभ्यासाच्या शास्त्रीय पद्धती आणि वर्णनात्मक पद्धतींचे थोडक्यात वर्णन करा. २०
- प्र. २ चेता संप्रेषणावर विस्तृत टिपा लिहा. २०
- प्र. ३ (अ) अध्ययनाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. १०
(ब) साधक अभिसंधानाच्या प्रमुख घटकांचे थोडक्यात वर्णन करा. १०
- प्र. ४ माहितीची स्वयंचलित प्रक्रिया आणि प्रयत्नशील प्रक्रीया यांतील भेद स्पष्ट करा. प्रयत्नशील प्रक्रीयेची तंत्रे कोणती आहेत. २०
- प्र. ५ खालीलपैकी कोणत्याही चारवर थोडक्यात टिपा लिहा : २०
(अ) मानवतावादी आणि बोधनीक मानसशास्त्र
(ब) सकारात्मक आणि न्याय-सहाय्यक मानसशास्त्र
(क) अनुमस्तिष्क
(ड) उजवा मेंदू प्रभावी व डावा मेंदू प्रभावी लोक
(इ) अभिसंधानावरील जैविक निर्बंध
(फ) अल्पकालीन स्मृती.
- प्र. ६ (अ) भाषा विचारावर कसा परिणाम करते याचे थोडक्यात वर्णन करा. १०
(ब) मतिमंदत्व आणि प्रतिभासंपन्नता यावर विस्तृत चर्चा करा. १०
- प्र. ७ आपण इतरांच्या भावनांचा शोध कसा घेऊ शकतो ? भावनेमध्ये लिंग आणि संस्कृतीची भूमिका कोणती ? २०
- प्र. ८ व्यक्तीमत्वाच्या मानवतावादी सिद्धांताची विस्तृत चर्चा करा आणि त्याचे मुल्यांकन स्पष्ट करा. २०
- प्र. ९ केंद्रीय प्रवृत्तीचे मापन आणि प्रमाण विचलन यांचे वर्णन करा. २०
- प्र. १० खालीलपैकी कोणत्याही चारवर थोडक्यात टिपा लिहा : २०
(अ) समस्या परिहारातील अडथळे
(ब) भाषा विकासातील महत्वाचे टप्पे
(क) भूकेचे शारीरिक घटक
(ड) कंबर व्यवस्थापन
(इ) मनोविश्लेषणात्मक दृष्टीने मनाची विभागणी
(फ) प्रकार I प्रकार II प्रमाद

Con. 201-19.

(OLD COURSE)

HY-7715

(3 Hours)

[Total Marks : 100]

- N.B.** (1) Attempt any **five** questions.
(2) All questions carry **equal** marks.

- Q.1 Define psychology. Briefly describe the modern perspectives of psychology. 20
- Q.2 (a) Describe the structure of brain. 10
(b) Write a note on peripheral nervous system. 10
- Q.3 Write **short notes** on any **four** of the following : 20
(a) Aspects of Consciousness
(b) Sleep deprivation
(c) Dreams
(d) Steps in hypnotic induction
(e) Effects of alcohol
(f) Effects of marijuana.
- Q.4 Explain in detail Pavlov's classical conditioning theory of learning. 20
- Q.5 Describe briefly the types of long term memory and how memories can be retrieved from long term memory. 20
- Q.6 Explain in detail the methods people use to solve problems and make decisions. What are the problems with problem solving ? 20
- Q.7 Write **short notes** on any **four** of the following : 20
(a) The concept of motivation
(b) Types of motivation
(c) Successful motivated behavior
(d) Characteristics of emotion
(e) The concept of happiness
(f) Strategies for achieving happiness.
- Q.8 (a) What are the various causes and consequences of stress. 10
(b) What are the strategies of coping with stress. 10
- Q.9 Describe the psychoanalytic views of human mind, division of personality and stages of personality development. 20
- Q.10 Describe in detail frequency distributions and measures of central tendency. 20

[TURN OVER]

(25)

(जुना अभ्यासक्रम)

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

सुचना: (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

(२) प्रत्येक प्रश्नांस समान गुण आहेत.

(३) आवश्यकता वाटल्यास मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहा.

- प्र. १ मानसशास्त्राची व्याख्या द्या. मानसशास्त्राच्या आधुनिक दृष्टिकोनाची थोडक्यात चर्चा करा. २०
- प्र. २ (अ) मेंदूच्या रचनेचे वर्णन करा. १०
(ब) सिमागत मज्जासंस्था यावर टिपा लिहा. १०
- प्र. ३ खालीलपैकी कोणत्याही चारवर थोडक्यात टिपा लिहा : २०
(अ) बोधावस्थेचे घटक
(ब) निद्रा अभाव
(क) स्वप्ने
(ड) संमोहनाच्या पायऱ्या
(इ) मद्याचे परिणाम
(फ) मारीजुआनाचे परिणाम
- प्र. ४ पॅव्हलावच्या अध्ययनाच्या अभिजात अभिसंधान सिद्धांताचे विस्तृत वर्णन करा. २०
- प्र. ५ दिर्घकालीन स्मृतीते प्रकार थोडक्यात स्पष्ट करा. दिर्घकालीन स्मृतीमधुन स्मृतीची पुर्नप्राप्ती कशी केली जाते ? २०
- प्र. ६ निर्णय घेण्यात आणि समस्या परिहारात लोक वापरत असलेल्या पद्धतींचे विस्तृत वर्णन करा. समस्या परिहारात कोणत्यात समस्या आहेत ? २०
- प्र. ७ खालीलपैकी कोणत्याही चारवर थोडक्यात टिपा लिहा : २०
(अ) प्रेरणा संकल्पना
(ब) प्रेरणेचे प्रकार
(क) यशस्वी प्रेरित वर्तन
(ड) भावनेची वैशिष्ट्ये
(इ) आनंद संकल्पना
(फ) आनंद/समाधान प्राप्त करण्याच्या युक्त्या.
- प्र. ८ (अ) तणावाची विविध कारणे आणि परिणाम कोणते आहेत. १०
(ब) तणाव नियंत्रणाच्या युक्त्या कोणत्या आहेत. १०
- प्र. ९ मनोविश्लेषणात्मक दृष्टीकोनाच्या आधारे मानवी मन, व्यक्तीमत्त्वाचे वर्गीकरण आणि विकासाच्या मनोवैज्ञानिक अवस्था यांचे वर्णन करा. २०
- प्र. १० वारंवारता विभाजन आणि केंद्रीय प्रवृत्तीचे मापन यावर विस्तृत चर्चा करा. २०

Psychology - (Paper-I)P4-Exam.-2019-1-81
Con. 176-19.**(REVISED COURSE)****HY-7957****(3 Hours)****[Total Marks : 100]****N.B. (1) Attempt any five questions.****(2) All questions carry equal marks.**

Q.1 What are the characteristics of experimental method and explain why statistical reasoning is required in everyday life ? **20**

Q.2 (a) Explain the functions of main divisions of nervous system. **10**

(b) Write a brief note on endocrine system. **10**

Q.3 Discuss different concept of operant conditioning. **20**

Q.4 Explain in detail Atkinson and Shrifin's three stage information processing model of memory. **20**

Q.5 Write short notes on any four : **20**

(a) Scientific attitude

(b) The method of correlation

(c) The cerebral cortex

(d) Prosocial behaviour

(e) Observational learning

(f) Techniques for improving memory.

Q.6 (a) Explain the different methods people use to solve problems and make decisions. **10**

(b) Do other species have language ? **10**

Q.7 Discuss in detail physiological and psychological cause of hunger. **20**

Q.8 Discuss in detail various developmental stages of personallty development and defense mechanism used by people according to psychoanalytic theory. **20**

Q.9 Explain the measures of central tendency and compute mean median and mode of following set of scores **20**

7, 12, 24, 20, 19, 12

Q.10 Write short notes any four : **20**

(a) Binet Mental ability Test

(b) Emotional intelligence

(c) Maslow's hierarchy of motives

(d) Happiness

(e) Optimise vs Pessimism

(f) Normal curve

[TURN OVER]

(सुधारित अभ्यासक्रम)

(मराठी रुपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

सुचना: (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

(२) सर्व प्रश्नांस समान गुण आहेत.

प्रश्न १. प्रायोगिक पद्धतीची वैशिष्ट्ये कोणती ? नेहमीच्या जीवनामध्ये सांख्यिकी तर्काची का आवश्यकता आहे हे स्पष्ट करा. २०

प्रश्न २ (अ) चेतासंस्थेच्या प्रमुख विभागांची कार्ये स्पष्ट करा. १०

(ब) आंतस्त्रावी संस्थेवर थोडक्यात टीपा लिहा. १०

प्रश्न ३ साधक अभिसंधानाच्या प्रमुख संकल्पनांची चर्चा करा. २०

प्रश्न ४ अट्किनसन शिफ्रीनच्या स्मृतीबाबत तीन टप्प्यांच्या माहितीची प्रक्रिया स्पष्ट करा. २०

प्रश्न ५ टिपा द्या कोणत्याही चार : २०

(अ) वैज्ञानिक अभिवृत्ती

(ब) सहगुणक सहसंबंध पद्धती

(क) प्रमस्तिष्क बाह्यांग (cerebral cortex)

(ड) समाजअनुकूल वर्तन

(इ) निरीक्षणात्मक अध्ययन

(फ) स्मृती सुधारण्याची तंत्रे.

प्रश्न ६ (अ) समस्या परिहार करून निर्णय घेण्याच्या विविध पद्धती स्पष्ट करा. १०

(ब) इतर प्राणीमात्रांमध्ये भाषा असते का ? १०

प्रश्न ७ भूकेच्या शारीरिक व मानसिक कारणांची सविस्तर चर्चा करा. २०

प्रश्न ८ मनोविश्लेषण सिद्धान्तातील व्यक्तीमत्त्व विकासाचे वैकासिक टप्पे व संरक्षक यंत्रणांची सविस्तर चर्चा करा. २०

प्रश्न ९ केंद्रीय प्रवृत्तीची मापके स्पष्ट करून, खालील संख्यांचे मध्य, मध्यगा व बहुलक सांगा २०

७, १२, २४, २०, १९, १२

प्रश्न १० टीपा लिहा कोणत्याही चार : २०

(अ) बिनेची मानसिक क्षमता चाचणी

(ब) भावनिक बुद्धिमत्ता

(क) मॅस्लोच्या प्रेरणांची वर्चस्वश्रेणी

(ड) आनंदीपणा

(इ) आशावाद विरोधी निराशावाद

(फ) सामान्य वक्र.

Con. 176-19.

(OLD COURSE)

HY-7957

(3 Hours)

[Total Marks : 100]

- N.B.** (1) Attempt any five questions.
 (2) All questions carry equal marks.

- Q.1 Describe in detail modern perspectives of Psychology. 20
- Q.2 Describe in detail central and peripheral nervous system. 20
- Q.3 Write short notes on any four of the following : 20
- Sleep deprivation
 - Sleep disorders
 - Dreams
 - Stimulants
 - Effects of Alcohol
 - Facts and Myths about Hypnosis
- Q.4 (a) Explain Ivon Pavlov's classical conditioning. 10
 (b) Write a note or schedules of reinforcement. 10
- Q.5 Discuss the relationship between memory and brain. 20
- Q.6 (a) Discuss the various theories of intelligence. 10
 (b) Write a note on developmental delay. 10
- Q.7 Write short notes on any four of the following :- 20
- Characteristics of motivation
 - Extrinsic motivation
 - Achievement motivation
 - Instinct theories of motivation
 - Hunger as a motive
 - James Lange and Cannon Bard theories of emotions
- Q.8 What are the causes of stress and explain the various strategies of coping with stress. 20
- Q.9 Discuss behauouries and humonist theories of personality. 20
- Q.10 Write a detailed note on measures of central tendency and on normal distribution curve. 20

[TURN OVER]

(जुना अभ्यासक्रम)

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

सुचना: (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

(२) सर्व प्रश्नांस समान गुण आहेत.

- प्रश्न १. मानसशास्त्राच्या आधुनिक दृष्टीकोनाचे सविस्तर वर्णन करा. २०
- प्रश्न २. मध्यवर्ती चेतासंस्था व परिवर्ती/परिधिचे चेतासंस्था यांचे सविस्तर वर्णन करा. २०
- प्रश्न ३. खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर टिपा लिहा : २०
- (अ) निद्रा वंचितता
- (ब) निद्रा विकृती
- (क) स्वप्ने
- (ड) उत्तेजके
- (इ) मद्याचे परिणाम
- (फ) संमोहनाबाबत तथ्य व मिथक
- प्रश्न ४. (अ) इव्हान पॅव्हलाचे अभिजात अभिसंधान स्पष्ट करा. १०
- (ब) प्रवृत्तीकरणाच्या (reinforcement) तक्त्यावर टिप लिहा. १०
- प्रश्न ५. मेंदू व स्मृती यातील संबंधांची चर्चा करा. २०
- प्रश्न ६. (अ) बुद्धिमत्तेच्या विविध सिद्धान्तांची चर्चा करा. १०
- (ब) वैकासिक विलंबावर टिप लिहा. १०
- प्रश्न ७. कोणत्याही चारांवर टिपा लिहा : २०
- (अ) प्रेरणेची वैशिष्ट्ये
- (ब) बाह्य प्रेरणा
- (क) संपादन प्रेरणा
- (ड) प्रेरणेबाबत सहजप्रवृत्ती सिद्धान्त
- (इ) भूक प्रेरणा
- (फ) भावनेचा जेम्स लांज व कॅनन बार्ड सिद्धान्त
- प्रश्न ८. तणावाची कारणे कोणती ? तणाव समायोजनाची विविध तंत्रे स्पष्ट करा. २०
- प्रश्न ९. व्यक्तीमत्वाबाबत वर्तनवादी व मानवतावादी सिद्धांतांची चर्चा करा. २०
- प्रश्न १०. केंद्रीय प्रवृत्तीची मापके व सामान्य वक्रावर सविस्तर टिपा लिहा. २०

F.Y.B.A.

107th May - 191

Economics - (Paper - I)

p3-D-upq-2019-IDOL 2019 FH- 96

Con. 172-19.

HY-7557

(3 Hours)

[Total Marks : 100]

- N.B. : (1) Question No. 1 and 6 are **compulsory**.
(2) Attempt any **two** questions from the remaining **each** section.
(3) Draw **neat** diagrams, where **necessary**.
(3) **Figures** to the **right** indicate **full** marks.

Section I

1. (a) Explain the following concepts: (any four) 8
 - (i) Managerial Economics
 - (ii) Equilibrium
 - (iii) Promotional elasticity of demand
 - (iv) Income effect
 - (v) Fixed Cost
 - (vi) Production function.
- (b) Distinguish between : (any two) 6
 - (i) Positive economics and Normative economics
 - (ii) Cross elasticity of demand and Income elasticity of demand
 - (iii) Social Cost and Private Cost.
2. (a) Explain the meaning and importance of micro economics. 9
- (b) Discuss the different basic tools in economics. 9
3. (a) Define price elasticity of demand and explain types of price elasticity. 9
- (b) Describe the law of Equi-marginal utility. 9
4. (a) Examine the laws of returns to scale. 9
- (b) Explain the concept of learning curve. 9
5. Write short note on any two of the following :— 18
 - (a) Law of demand.
 - (b) Revealed preference theory.
 - (c) Law of variable proportions.
 - (d) Derivation of long run average cost curve.

[TURN OVER]

(31)

Section II

6. (a) Explain the following concepts (any four) :- 8
- (i) Total revenue
 - (ii) Sales maximization objective.
 - (iii) Monopoly
 - (iv) Oligopoly
 - (v) Pay-back period
 - (vi) Multi product pricing
- (b) Distinguish between (any two) : 6
- (i) Pure competition and perfect competition.
 - (ii) Normal profit and excess profit.
 - (iii) Production cost and selling cost.
7. (a) Discuss the relationship between Total, Average and Marginal revenue under monopoly. 9
- (b) Explain the concept of break-even analysis. 9
8. (a) What are the various features of perfect competition. 9
- (b) Explain the various characteristics of monopolistically competitive market. 9
9. (a) Discuss the method of cost plus pricing. 9
- (b) Explain the meaning and importance of capital budgeting. 9
10. Write short note on any two of the following :— 18
- (a) Conditions of profit maximization of a firm under perfect competition
 - (b) Dumping
 - (c) Wastages under monopolistic competition
 - (d) Net Present Value method.

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

- सूचना : (१) प्रश्न क्र. १ व ६ अनिवार्य आहेत.
 (२) प्रत्येक विभागातून कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.
 (३) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 (४) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.

विभाग १

१. (अ) खालील संकल्पना स्पष्ट करा. (कोणत्याही चार)

(१) व्यवस्थापकीय अर्थशास्त्र	(४) उत्पन्न परिणाम
(२) समतोल	(५) स्थिर खर्च
(३) मागणीची प्रेरणात्मक लवचिकता	(६) उत्पादन फलन.

(ब) भेद स्पष्ट करा (कोणतेही दोन)

(१) वस्तुस्थिती निदर्शक व आदर्शनिष्ठ अर्थशास्त्र
(२) मागणीची छेदक लवचिकता व उत्पन्न लवचिकता
(३) सामाजिक खर्च आणि खाजगी खर्च.

२. (अ) सुक्ष्म अर्थशास्त्राचा अर्थ सांगून त्याचे महत्त्व स्पष्ट करा.

(ब) अर्थशास्त्राच्या विविध मूलभूत साधनांची चर्चा करा.

३. (अ) मागणीच्या किंमत लवचिकतेची संकल्पना स्पष्ट करून तिच्या विविध प्रकारांची चर्चा करा.

(ब) समसीमांत उपयोगिता सिद्धांत स्पष्ट करा.

४. (अ) उत्पादन प्रत्यय नियमांची चर्चा करा.

(ब) विद्वत्ता वक्राचे विश्लेषण करा.

५. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टीपा लिहा.

(अ) मागणीचा नियम
(ब) प्रकट पसंती सिद्धांत
(क) बदलत्या प्रमाणाचा नियम
(ड) दिर्घकालीन सरासरी खर्च वक्राची व्युत्पत्ती.

[TURN OVER]

विभाग २

६. (अ) खालील संकल्पना स्पष्ट करा. (कोणत्याही चार)
- (१) एकूण प्राप्ती
 - (२) कमाल विक्री उद्दिष्ट
 - (३) मक्तेदारी
 - (४) अल्पाधिकार
 - (५) परतावा काळ
 - (६) बहुविध किंमत पद्धती.
- (ब) फरक स्पष्ट करा (कोणतेही दोन)
- (१) शुद्ध स्पर्धा व पूर्ण स्पर्धा
 - (२) वाजवी नफा व अतिरिक्त नफा
 - (३) उत्पादन खर्च व विक्री खर्च.
७. (अ) मक्तेदारी बाजारांतर्गत एकूण प्राप्ती, सरासरी प्राप्ती व सिमांत प्राप्ती यातील सहसंबंधाची चर्चा करा. ९
- (ब) समखर्च-प्राप्ती बिंदू विश्लेषण संकल्पना स्पष्ट करा. ९
८. (अ) पूर्ण स्पर्धा बाजाराची वैशिष्ट्ये कोणती ते लिहा. ९
- (ब) मक्तेदारीयुक्त स्पर्धेची विविध वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. ९
९. (अ) किंमत निर्धारणाची पूर्ण खर्च पद्धतीची चर्चा करा. ९
- (ब) भांडवली अंदाजपत्रकाचा अर्थ व महत्व स्पष्ट करा. ९
१०. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टीपा लिहा. १८
- (अ) पूर्णस्पर्धेतील संस्थेचा नफा वाढविण्यासाठीच्या अटी
 - (ब) अवपूंजन
 - (क) मक्तेदारीयुक्त स्पर्धेतील अपव्यय
 - (ड) निव्वळ वास्तव मुल्य पद्धती.

Economics - (Paper - I)

HY-7686

Con. 268-19.

(3 Hours)

[Total Marks : 100]

- N.B.: (1) Question No. 1 and 6 are compulsory.
(2) Attempt any **two** more questions from **each** section.
(3) **Figures** to the **right** indicate **full** marks.
(4) Draw **neat diagrams** wherever **necessary**.

Section I

1. (a) Explain the following concepts (Any Four) : 8
(i) Managerial Economics (ii) Income Elasticity of Demand
(iii) Consumer's surplus (iv) Price effect
(v) Opportunity cost (vi) Internal economies of scale
(b) Distinguish between (Any Two) : 6
(i) Positive economics and Normative economics
(ii) Cross Elasticity and Promotional elasticity of demand
(iii) Money cost and Real cost
2. (a) Explain the importance and limitations of Micro economics. 9
(b) Explain basic tools of economic analysis. 9
3. (a) Describe the law of Equi-marginal utility. 9
(b) Explain Samuelson's Revealed Preference Theory. 9
4. (a) Examine the laws of returns to scale. 9
(b) Discuss the various short run cost curves with the help of diagram. 9
5. Write note on any Two of the following : 18
(a) Ceteris Paribus assumption
(b) Properties of indifference curve
(c) Determinants of demand
(d) Learning curve

Section II

6. (a) Explain the following concepts (Any Four) : 8
(i) Total revenue (ii) Imperfect competition
(iii) Dumping (iv) Kinked demand curve
(v) Full cost pricing (vi) Marginal cost pricing
(b) Distinguish between (Any Two) : 6
(i) Average revenue and Marginal revenue
(ii) Pay Back Period and Net Present Value
(iii) Monopoly and Discriminating monopoly.

[TURN OVER]

7. (a) Describe the equilibrium of a firm under perfect competition in the short run. 9
 (b) Discuss the relationship between Total revenue, Average revenue and Marginal revenue under monopoly. 9
8. (a) Explain the meaning and features of perfect competition. 9
 (b) What are the wastages under monopolistically competitive market ? 9
9. (a) Examine the Bain's model of limit pricing. 9
 (b) Explain the meaning and significance of capital budgeting. 9
10. Write notes on Any Two of the following : 18
 (a) Break even analysis
 (b) Features of monopolistic competition
 (c) Features of oligopoly
 (d) Multi product pricing.

(मराठी रूपांतर)

- सुचना: (१) प्रश्न क्र. १ व ६ अनिवार्य आहेत.
 (२) उर्वरित प्रश्नांपैकी प्रत्येक विभागातून कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.
 (३) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

विभाग १

१. (अ) खालील संकल्पना स्पष्ट करा (कोणत्याही चार) : ८
 (१) व्यवस्थापकीय अर्थशास्त्र (४) किंमत परिणाम
 (२) मागणीची उत्पन्न लवचिकता (५) संधी खर्च
 (३) उपभोक्त्याचे संतोषाधिक्य (६) उत्पादन प्रमाणाच्या आंतरिक बचती
- (ब) भेद स्पष्ट करा (कोणतेही दोन) : ६
 (१) वस्तुस्थिती निदर्शक अर्थशास्त्र व आदर्शनिष्ठ अर्थशास्त्र
 (२) छेदक लवचिकता व पर्यायता लवचिकता
 (३) पैशाचा खर्च व वास्तव खर्च
२. (अ) सूक्ष्म अर्थशास्त्राचे महत्त्व सांगून त्याची मर्यादा स्पष्ट करा. ९
 (ब) अर्थशास्त्रातील विविध मुलभूत साधने स्पष्ट करा. ९
३. (अ) समसिमांत उपयोगितेचा नियम स्पष्ट करा. ९
 (ब) सॅम्युअलसनचा प्रकट पसंती सिद्धांत स्पष्ट करा. ९
४. (अ) परिणाम प्रत्यय नियम थोडक्यात तपासा. ९
 (ब) आकृतीच्या सहाय्याने विविध अल्पकालीन खर्च वक्रांची चर्चा करा. ९

[TURN OVER]

५. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टीपा लिहा :

१८

- (अ) इतर परिस्थिती कायम असताना ही अट
- (ब) समवृत्ती वक्राची वैशिष्ट्ये
- (क) मागणीची निधारके
- (ड) विद्वत्ता वक्र.

विभाग २

६. (अ) खालील संकल्पना स्पष्ट करा (कोणत्याही चार) :

८

- (१) एकूण प्राप्ती
- (२) अपूर्ण स्पर्धा
- (३) अवपुंजन
- (४) विकुंचित मागणी वक्र
- (५) पूर्ण खर्च किंमती
- (६) सिमांत खर्च किंमती

(ब) भेद स्पष्ट करा (कोणतेही दोन) :

६

- (१) सरासरी प्राप्ती व सिमांत प्राप्ती
- (२) परतावा काळ पद्धती व निव्वळ वास्तव मूल्य पद्धती
- (३) मक्तेदारी व विभेदक मक्तेदारी

७. (अ) पूर्ण स्पर्धेतील उद्योग संस्थांचा अल्पकालीन समतोल स्पष्ट करा.

९

(ब) मक्तेदारी बाजारांतर्गत एकूण प्राप्ती, सरासरी प्राप्ती व सिमांत प्राप्ती यांतील सहसंबंधाची चर्चा करा.

९

८. (अ) पूर्ण स्पर्धेचा अर्थ सांगून त्याची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

९

(ब) मक्तेदारीयुक्त स्पर्धेतील अपव्यय कोणते ?

९

९. (अ) बेनचे मर्यादा किंमत प्रतिमान स्पष्ट करा.

९

(ब) भांडवली अंदाजपत्रकाचा अर्थ व महत्त्व स्पष्ट करा.

९

१०. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टीपा लिहा :

१८

- (अ) खर्च-प्राप्ती बिंदू विश्लेषण
- (ब) मक्तेदारीयुक्त स्पर्धेची वैशिष्ट्ये
- (क) अल्पाधिकार बाजाराची वैशिष्ट्ये
- (ड) बहुविध किंमत पद्धती.

Economics - (Paper - I)P4-Exam.-2019-1-82
Con. 206-19.

HY-7831

(3 Hours)

[Total Marks : 100]

- N.B.** (1) Question No. 1 and 6 are compulsory.
 (2) Attempt any two questions from the remaining question from each section.
 (3) Figures to the right indicate full marks.

Section - I

1. (a) Explain briefly the following concepts (any four) : 8
 - (i) Managerial Economics
 - (ii) Elasticity of demand
 - (iii) Utility
 - (iv) Income effect
 - (v) Indifference curve
 - (vi) Fixed cost
- (b) Distinguish between (any two) : 6
 - (i) Positive economics and normative economics.
 - (ii) Short run & Long run production function
 - (iii) Money cost and Real cost
2. (a) Explain the meaning, nature and scope of micro economics. 9
 (b) Define law of Demand. Explain the determinants of demand ? 9
3. (a) Describe the law of Equi-marginal utility. 9
 (b) Explain the concept of Consumer surplus. 9
4. (a) Explain briefly the law of returns to scale. 9
 (b) Explain various internal economies of scale. 9
5. Write notes on (Any two) : 18
 - (a) Basic tools of Economics.
 - (b) Properties of indifference curve.
 - (c) Producer equilibrium.
 - (d) Learning curve.

Section II

6. (a) Explain briefly the following concepts (any four) : 8
 - (i) Industry
 - (ii) Normal Profit
 - (iii) Dumping
 - (iv) Product differentiation
 - (v) Sales maximization objective
 - (vi) Total Revenue.
- (b) Distinguish between (any two): 6
 - (i) Pure Competition and perfect competition.
 - (ii) Marginal revenue and Average revenue.
 - (iii) Full cost pricing and marginal cost pricing.
7. (a) Explain the concept of break-even analysis. 9
 (b) Explain profit maximization of a firm under perfect competition. 9

[TURN OVER]

8. (a) Write the meaning and properties of Oligopoly. 9
 (b) What are the various characteristics of monopolistic competition ? 9
9. (a) Examine the various objectives of pricing policy. 9
 (b) Discuss the meaning and significance of capital budgeting. 9
10. Write notes on (Any two) : 18
 (a) Relations between TR, AR and MR under perfect competition.
 (b) Short run equilibrium under monopoly.
 (c) Multi product pricing.
 (d) Net present value method

(मराठी रुपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

- सूचना: (१) प्रश्न क्र. १ व ६ अनिवार्य आहेत.
 (२) उर्वरित प्रश्नांपैकी प्रत्येक विभागातून कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.
 (३) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

विभाग १

१. (अ) खालील संकल्पना स्पष्ट करा (कोणत्याही चार) : ८
 (i) व्यवस्थापकिय अर्थशास्त्र (iv) उत्पन्न परिणाम
 (ii) मागणीची लवचिकता (v) समवृत्ती वक्र
 (iii) उपयोगिता (vi) स्थिर खर्च
- (ब) भेद स्पष्ट करा (कोणतेही दोन) : ६
 (i) वस्तुनिष्ठ अर्थशास्त्र व आदर्शनिष्ठ अर्थशास्त्र
 (ii) अल्पकालीन व दीर्घकालीन उत्पादन फलन
 (iii) मुद्रा खर्च आणि वास्तविक खर्च
२. (अ) सुक्ष्म अर्थशास्त्राचा अर्थ सांगून स्वरूप व व्याप्ती स्पष्ट करा. ९
 (ब) मागणीचा नियम स्पष्ट करून मागणीची निर्धारके स्पष्ट करा. ९
३. (अ) समसीमांत उपयोगिता सिद्धांताचे वर्णन करा. ९
 (ब) उपभोक्त्याच्या संतोषाधिक्य संकल्पना स्पष्ट करा. ९
४. (अ) परिभाषा प्रत्यय नियम थोडक्यात स्पष्ट करा. ९
 (ब) उत्पादन प्रमाणातील वाढीचे अंतर्गत लाभ स्पष्ट करा. ९

५. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा :

१८

- (अ) आर्थिक विश्लेषणातील मुलभूत तंत्रे
- (ब) समवृत्ती वक्राची वैशिष्ट्ये
- (क) उपभोक्त्याचे संतुलन
- (ड) विद्वत्ता वक्र.

विभाग २

६. (अ) खालील संकल्पना स्पष्ट करा (कोणत्याही चार) :

८

(i) उद्योग	(iv) वस्तुभेद
(ii) सर्वसाधारण नफा	(v) विक्री महत्तमीकरणाचे उद्दीष्ट
(iii) अवपुंजन	(vi) एकुण प्राप्ती.

(ब) भेद स्पष्ट करा (कोणतेही दोन) :

६

- (अ) शुद्ध स्पर्धा व पूर्ण स्पर्धा
- (ब) सिमांत प्राप्ती व सरासरी प्राप्ती
- (क) पूर्ण खर्च व सिमांत खर्च पद्धती.

७. (अ) समखर्च-प्राप्ती बिंदू विश्लेषण संकल्पना स्पष्ट करा.

९

(ब) पूर्ण स्पर्धेच्या नफा महत्तमीसाठीच्या अटींची चर्चा करा.

९

८. (अ) अल्पाधिकाराचा अर्थ आणि वैशिष्ट्ये लिहा.

९

(ब) मत्तेदारीयुक्त स्पर्धेतील विविध वैशिष्ट्ये कोणती ?

९

९. (अ) किंमत पद्धतीच्या विविध वैशिष्ट्यांचे विश्लेषण करा.

९

(ब) भांडवली अंदाजपत्रकाचा अर्थ व महत्त्वावर भाष्य करा.

९

१०. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा :

१८

- (अ) एकूण प्राप्ती, सरासरी प्राप्ती व सिमांत प्राप्ती यातील पूर्ण स्पर्धेतील संबंध
- (ब) मत्तेदारी युक्त स्पर्धा बाजारातील अल्पकालीन समतोल
- (क) बहुविध किंमत पद्धती
- (ड) निव्वळ वास्तव मुल्य पद्धती.

F.Y.B.A.

07th May - 19

p3-D-upq-2019-IDOL 2019 FH- 175

History - (Paper - I)

Con. 272-19.

(OLD COURSE)

HY-7315

(3 Hours)

[Total Marks : 100

N.B. : (1) Attempt any **five** questions.

(2) All question carry **equal** marks.

1. Discuss the Socio-Political Conditions of Maharashtra on the eve of 1848.
2. Explain the contribution of various industries and trade in the development of Mumbai as a port city.
3. Write an essay on Satyashodhak Samaj and Socio-religious reform movement in Maharashtra.
4. Review the role of Moderate Nationalist Leaders in Maharashtra from 1885 to 1905.
5. Comment on any **two** of the following :—
 - (a) Historical Background of Mumbai
 - (b) Opium trade in Mumbai
 - (c) Socio-religious Reform Movement
 - (d) National Movement in Maharashtra
6. Examine the role of M. N. Lokhande in the Labour Movement of Maharashtra.
7. Discuss the Contribution of Dr. B. R. Ambedkar for the upliftment of the downtroddens in Maharashtra.
8. Write a detailed note on Sanyukta Maharashtra Movement.
9. Review on the growth of Education and Press in Maharashtra.
10. Write **short notes** on any **two** of the following :—
 - (a) Cotton Industries
 - (b) Tribal Movement in Maharashtra
 - (c) Swami Ramanand Tirth and Hyderabad Mukti Sangram
 - (d) Cinema industry in Mumbai.

[TURN OVER

(मराठी रूपांतर)

(जुना अभ्यासक्रम)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

१. १८४८ पर्यंतच्या महाराष्ट्राच्या सामाजिक आणि राजकीय परिस्थितीची चर्चा करा.
२. मुंबई शहराच्या विकासामध्ये वेगवेगळ्या उद्योग धंद्यांचे आणि व्यापाराचे योगदान स्पष्ट करा.
३. सत्यशोधक समाज आणि महाराष्ट्रातील सामाजिक-धार्मिक सुधारणा चळवळीवर निबंध लिहा.
४. १८८५ ते १९०५ पर्यंत महाराष्ट्रातील मवाळ राष्ट्रवादी नेत्यांच्या भूमिकेचा आढावा घ्या.
५. खालीलपैकी कोणत्याही दोन पर संक्षिप्त टीपा लिहा :-
 - (अ) मुंबईची ऐतिहासिक पार्श्वभूमी
 - (ब) मुंबईमध्ये अफूचा व्यापार
 - (क) सामाजिक-धार्मिक चळवळ
 - (ड) महाराष्ट्रामधील राष्ट्रीय चळवळ.
६. महाराष्ट्रातील कामगारांच्या चळवळीतील नेते म्हणून नारायण मेघाजी लोखंडे यांची भूमिकेचे परीक्षण करा.
७. महाराष्ट्रातील वंचितांच्या उत्थानामध्ये डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी केलेल्या योगदानावर चर्चा करा.
८. संयुक्त महाराष्ट्र चळवळीवर सविस्तर टीपा लिहा.
९. महाराष्ट्रातील शिक्षण आणि पत्रकारितेच्या विकासाचा आढावा घ्या.
१०. खालीलपैकी कोणत्याही दोन वर संक्षिप्त टीपा लिहा :-
 - (अ) कापड उद्योग
 - (ब) महाराष्ट्रातील आदिवासी चळवळ
 - (क) स्वामी रामानंद तीर्थ आणि हैदराबाद मुक्ती संग्राम
 - (ड) मुंबईतील सिनेमा उद्योग.

Con. 272-19.

(REVISED COURSE)

HY-7315

(3 Hours)

[Total Marks : 100

N.B. : (1) Attempt any **five** questions.

(2) All question carry **equal** marks.

1. Give an account of the importance of the Revolt of 1857.
2. Explain the Contribution of B. G. Tilak in the Indian National Movement.
3. Discuss the background and course of Non Co-operation Movement. Explain why this movement was suspended by Mahatma Gandhi ?
4. Describe in detail the Government of India Act 1935 and explain it's importance.
5. Comment on any **two** of the following :—
 - (a) Programme and Policies of Indian National Congress at the time of establishment
 - (b) Revolutionary Movement
 - (c) Poona Pact
 - (d) Partition of India.
6. Comment on Impact of Socio-religious reform movement on Indian Society.
7. Describe the economic nationalism in India with reference to Drain Theory.
8. State the contribution of social reformers for the upliftment of women in Indian.
9. Evaluate the role of Peasants and Tribal's in the Indian freedom struggle.
10. Write **short notes** on any **two** of the following :—
 - (a) Western Education and its impact on Indian Society
 - (b) Development of Transport and Communication in India
 - (c) Commercialization of Agriculture
 - (d) Dr. Ambedkar and Dalit Movement.

[TURN OVER

43

(मराठी रूपांतर)
(सुधारित अभ्यासक्रम)
(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

१. १८५७ च्या उठावाचे महत्व विशद करा.
२. भारतीय स्वातंत्र्य चळवळीत लोकमान्य टिळकांचे योगदान स्पष्ट करा.
३. असहकार चळवळीच्या पार्श्वभूमीवर चर्चा करा. महात्मा गांधींनी ही चळवळ मागे का घेतली होती ते स्पष्ट करा ?
४. १९३५ च्या कायद्याचे सविस्तर वर्णन करून त्याचे महत्व स्पष्ट करा.
५. खालीलपैकी कोणत्याही दोन वर भाष्य करा :-
 - (अ) भारतीय राष्ट्रीय काँग्रेसच्या स्थापनेवेळच्या योजना आणि कार्यक्रम
 - (ब) क्रांतिकारी चळवळ
 - (क) पुणे करार
 - (ड) भारताची फाळणी
६. सामाजिक-धार्मिक सुधारणा चळवळीचे भारतीय समाजावर झालेल्या परिणामांवर भाष्य करा.
७. आर्थिक निःसरण सिद्धांताच्या विशेष संदर्भान्वये भारतातील आर्थिक राष्ट्रवादाचे वर्णन करा.
८. समाजसुधारकांचे भारतीय महिलांच्या उन्नतीमधील योगदान सांगा.
९. भारतीय स्वातंत्र्य लढ्यातील शेतकरी आणि आदिवासींच्या भूमिकेचे मुल्यांकन करा.
१०. खालीलपैकी कोणत्याही दोन वर संक्षिप्त टीपा लिहा :-
 - (अ) पश्चिमात्य शिक्षण आणि त्याचा भारतीय समाजावरील परिणाम
 - (ब) भारतातील वाहतूक आणि दळणवळणाचा विकास
 - (क) शेतीचे व्यापारीकरण
 - (ड) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर आणि दलित चळवळ.

F.Y.B.A.

08th MAY - 19

History - (Paper - I)

P4-Exam.-2019-1-172
Con. 273-19.

(OLD COURSE)

HY-7625

(3 Hours)

[Total Marks : 100]

N.B. (1) Attempt any **five** questions.

(2) All questions carry **equal** marks.

- 1) Discuss the Social and Economic Condition of Maharashtra upto 1848.
- 2) Explain the contribution of Cotton trade in the rise of the city of Mumbai.
- 3) State the contribution of Satyashodhak Samaj in the socio-religious reform movement in Maharashtra.
- 4) Review the role of Moderate Nationalist Leaders in Maharashtra from 1885 to 1905.
- 5) Comment on any **two** of the following:
 - (a) Historical Background of Mumbai.
 - (b) Significance of Opium trade in Mumbai.
 - (c) Prarthana Samaj.
 - (d) Revolutionary Movement in Maharashtra.
- 6) Examine the role of N. M. Lokhande as an Icon of Labour movement in Maharashtra.
- 7) Discuss the Contribution of Dr. B. R. Ambedkar in terms the various social movements launched by him for the upliftment of the downtrodden in Maharashtra.
- 8) Describe in detail the background and the course of the Sanyukta Maharashtra Movement.
- 9) Trace the growth of Education and Press in Maharashtra.
- 10) Write **short notes** on any **two** of the following:
 - (a) Textile Mills of Mumbai.
 - (b) Peasant movement in Maharashtra.
 - (c) Hyderabad Mukti Sangram.
 - (d) The rise and growth of Cinema industry in Mumbai.

[TURN OVER]

45

(जुना अभ्यासक्रम)

(मराठी रुपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

सुचना: (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

१) १८४८ पर्यंत महाराष्ट्राच्या सामाजिक आणि आर्थिक परिस्थितीची चर्चा करा.

२) मुंबई शहराच्या विकासामध्ये कापूस व्यापाराचे योगदान स्पष्ट करा.

३) महाराष्ट्रातील सामाजिक धार्मिक सुधारणा चळवळीत सत्यशोधक समाजाच्या योगदानाचे मुल्यांकन करा.

४) १८८५ ते १९०५ पर्यंत महाराष्ट्रातील मवाळ राष्ट्रवादी नेत्यांच्या भूमिकेचा आढावा घ्या.

५) खालीलपैकी कोणत्याही दोन वर संक्षिप्त टीपा लिहा :

(अ) मुंबईची ऐतिहासिक पार्श्वभूमी

(ब) मुंबईमध्ये अफूच्या व्यापाराचे महत्त्व

(क) प्रार्थना समाज

(ड) महाराष्ट्रातील क्रांतिकारी चळवळ.

६) महाराष्ट्रातील कामगारांच्या चळवळीतील नेते म्हणून नारायण मेघाजी लोखंडे यांच्या भूमिकेचे परीक्षण करा.

७) महाराष्ट्रातील वंचितांच्या उत्थानामध्ये डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी वेगवेगळ्या सामाजिक चळवळींच्या माध्यमातून केलेल्या योगदानावर चर्चा करा.

८) संयुक्त महाराष्ट्र चळवळीची पार्श्वभूमी आणि घडलेल्या घटनांचे तपशीलवार वर्णन करा.

९) महाराष्ट्रातील शिक्षण आणि पत्रकारितेच्या विकासाचा मागोवा घ्या.

१०) खालीलपैकी कोणत्याही दोन वर संक्षिप्त टीपा लिहा :

(अ) मुंबईच्या कापड गिरण्या

(ब) महाराष्ट्रातील शेतकरी चळवळ

(क) हैदराबाद मुक्ती संग्राम

(ड) मुंबईतील सिनेमा उद्योगाचा उदय आणि विकास.

Con. 273-19.

(NEW COURSE).

HY-7625

(3 Hours)

[Total Marks : 100

N.B. (1) Attempt any **five** questions.

(2) **All** questions carry **equal** marks.

- 1) Discuss the causes and Consequences of Revolt of 1857.
- 2) Explain the Contribution of Extremist Leaders in the Indian National Movement.
- 3) Discuss the causes and course of Civil Disobedience Movement.
- 4) Describe in detail the Indian Independence Act 1947 and the process of Partition of India.
- 5) Comment on any **two** of the following:
 - (a) Foundation of Indian National Congress.
 - (b) The Contribution of Revolutionary Nationalist in Indian National Movement.
 - (c) Quit India Movement.
 - (d) Jaliyanwala Baug Massacre.
- 6) Comment on the Impact of Western Education in India.
- 7) Discuss the Drain Theory propagated by Dadabhai Naoroji.
- 8) State the contribution of Women in Indian National Movement.
- 9) Evaluate the Contribution of Peasants and Tribals in Indian National Movement.
- 10) Write **short notes** on any **two** of the following:
 - (a) Impact of Socio Religious Reform Movement.
 - (b) Development of Press in India.
 - (c) Revenue Settlements.
 - (d) Participation of Labours in the Indian National Movement.

[TURN OVER

(सुधारित अभ्यासक्रम)

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

सुचना: (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

- १) १८५७ च्या उठावाची कारणे आणि परिणामांची चर्चा करा.
- २) भारतीय स्वातंत्र्य लढ्यातील जहाल नेत्यांच्या योगदानांचे स्पष्टीकरण द्या.
- ३) सविनय कायदेभंग चळवळीच्या कारणाची व कार्यक्रमाची चर्चा करा.
- ४) १९४७ च्या भारतीय स्वातंत्र्याचा कायदा आणि भारताच्या विभाजन प्रक्रियेचे वर्णन करा.
- ५) खालीलपैकी कोणत्याही दोन वर भाष्य करा :
 - (अ) भारतीय राष्ट्रीय काँग्रेसची स्थापना
 - (ब) भारतीय राष्ट्रीय चळवळीतील राष्ट्रवादी क्रांतिकारकांचे योगदान
 - (क) छोडो भारत आंदोलन
 - (ड) जालियनावाला बाग हत्याकांड
- ६) पाश्चात्य शिक्षणाचा भारतावर झालेल्या परिणामांवर टीप लिहा.
- ७) दादाभाई नौरोजींनी प्रसारित केलेल्या आर्थिक निःसरण सिद्धांतावर चर्चा करा.
- ८) भारतीय राष्ट्रीय चळवळीतील महिलांचे योगदान नमूद करा.
- ९) भारतीय राष्ट्रीय चळवळीतील शेतकरी आणि आदिवासींचे योगदानाचे मुल्यांकन करा.
- १०) खालीलपैकी कोणत्याही दोन वर टीपा लिहा :
 - (अ) सामाजिक धार्मिक सुधारणा चळवळीचा प्रभाव
 - (ब) भारतामध्ये पत्रकारितेचा विकास
 - (क) महसूल व्यवस्था
 - (ड) भारतीय राष्ट्रीय चळवळीत कामगारांचा सहभाग.

F.V.B.A.

09th MAY - 19

p3-D-upq-2019-IDOL 2019 FH- 106

History- (Paper -I)

Con. 175-19.

(OLD COURSE)

HY-7856

(3 Hours)

[Total Marks : 100

N.B. : (1) Attempt any **five** questions.

(2) All questions carry **equal** marks.

1. Trace the Historical Background of Mumbai upto 1848.
2. Explain the importance of Opium trade in the development of Mumbai's economy.
3. Examine the role of Prarthana Samaj in the social reform movement of Maharashtra.
4. Evaluate the contribution of Extremists in the Indian National Movement.
5. Comment on any **two** of the following :—
 - (a) Economic conditions of Maharashtra on the eve of 1848
 - (b) Cotton trade in Mumbai
 - (c) Satyashodhak Samaj
 - (d) Non Co-operation Movement.
6. Evaluate the role of Narayan Meghaji Lokhande in the Indian Labour Movement.
7. Assess the contribution of Dr. Babasaheb Ambedkar in Dalit Movement of Maharashtra.
8. Trace the liberation movement of the princely state of Hyderabad.
9. Examine the contribution of Press in the Socio-religious reform movement in Maharashtra.
10. Write **short notes** on any **two** of the following :—
 - (a) Textile Mills
 - (b) Peasant unrest in Maharashtra
 - (c) Formation of Sanyukta Maharashtra
 - (d) Development in Cinema.

[Turn over)

(49)

(मराठी रूपांतर)
(OLD COURSE)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा
(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

१. १८४८ पर्यंतच्या मुंबईच्या ऐतिहासिक पार्श्वभूमीचा मागोवा घ्या.
२. मुंबईच्या आर्थिक विकासामध्ये अफूच्या व्यापाराचे महत्व स्पष्ट करा.
३. महाराष्ट्राच्या सामाजिक सुधारणा चळवळीतील प्रार्थना समाजाच्या भूमिकेचे परीक्षण करा.
४. भारतीय राष्ट्रीय चळवळीतील जहालांच्या योगदानांचे मूल्यमापन करा.
५. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर भाष्य लिहा :-
 - (अ) १८४८ पूर्वीची महाराष्ट्राची आर्थिक परिस्थिती
 - (ब) मुंबईतील कापूस व्यापार
 - (क) सत्यशोधक समाज
 - (ड) असहकार चळवळ
६. भारतीय कामगार चळवळीतील नारायण मेघाजी लोखंडे ह्यांच्या कार्याचे मूल्यांकन करा.
७. महाराष्ट्राच्या दलित चळवळीतील डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या योगदानांचे परीक्षण करा.
८. हैद्राबाद संस्थानाच्या मुक्ती संग्रामाचा आढावा घ्या.
९. महाराष्ट्राच्या सामाजिक-धार्मिक सुधारणा चळवळीतील वृत्तपत्रांच्या योगदानांचे परीक्षण करा.
१०. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टीपा लिहा :-
 - (अ) कापड गिरण्या
 - (ब) महाराष्ट्रातील शेतकऱ्यांचा उठाव
 - (क) संयुक्त महाराष्ट्राची स्थापना
 - (ड) चित्रपट सृष्टीचा विकास.

Con. 175-19.

(REVISED COURSE)

HY-7856

(3 Hours)

[Total Marks : 100

N.B. : (1) Attempt any **five** questions.

(2) **All** questions carry **equal** marks.

1. Review the causes of the Revolt of 1857.
2. Analyse the achievements of Moderates in Indian National Movement.
3. Highlight the main events of Quit India Movement.
4. State the provisions of Indian Independence Act 1947.
5. Write **short notes** on any **two** of the following :—
 - (a) Poona Sarvajanik Sabha
 - (b) Lokmanya B. G. Tilak
 - (c) Civil-Disobediance Movement
 - (d) Partition of India.
6. Highlight the contribution of the Arya Samaj towards the Socio-religious reform movements during the 19th century.
7. Discuss the development of education during 20th Century.
8. Write a detailed note on Drain Theory.
9. Explain the various problems of Women's in the nineteenth Century of Maharashtra and trace the efforts of Social reformers to eradicate it.
10. Write **short notes** on any **two** of the following :—
 - (a) Round Table Conferences
 - (b) Development of Press
 - (c) Growth of large scale industries
 - (d) Social movement of Dr. Babasaheb Ambedkar.

[TURN OVER

(मराठी रूपांतर)
(सुधारित अभ्यासक्रम)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा
(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

१. १८५७ च्या उठावाच्या कारणांचा मागोवा घ्या.
२. भारतीय राष्ट्रीय चळवळीतील मवाळांच्या कामगिरीची चिकीत्सा करा.
३. छोडो भारत चळवळीच्या मुख्य घटनांवर प्रकाश टाका.
४. १९४७ च्या भारतीय स्वातंत्र्याचा कायदा व त्यातील तरतुदी स्पष्ट करा.
५. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टीपा लिहा :-
 - (अ) पुणे सार्वजनिक सभा
 - (ब) लोकमान्य बा. गं. टिळक
 - (क) सविनय कायदेभंग चळवळ
 - (ड) भारताची फाळणी
६. १९व्या शतकातील सामाजिक-धार्मिक सुधारणा चळवळीतील आर्य समाजाच्या कामगिरीवर प्रकाश टाका.
७. २० व्या शतकातील शिक्षणाच्या विकासाची चर्चा करा.
८. आर्थिक निःसरणाचा सिध्दांत यावर सविस्तर टीप लिहा.
९. १९ व्या शतकातील महाराष्ट्रातील महिलांच्या विविध समस्या स्पष्ट करून त्या समस्यांचे निराकरण करण्यासाठी सामाजिक सुधारकांनी केलेल्या प्रयत्नांचा मागोवा घ्या.
१०. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टीपा लिहा :-
 - (अ) गोलमेज परिषदा
 - (ब) वृत्तपत्रांचा विकास
 - (क) प्रमुख उद्योगधंद्यांचा विकास
 - (ड) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांची सामाजिक चळवळ

F.Y.B.A.

07th MAY -19

p3-D-upq-2019-IDOL 2019 FH- 5

Sociology - (Paper - I)

Con. 4-19.

HY-7084

(3 Hours)

[Total Marks : 100]

N.B. : (1) Attempt any five questions.

(2) All questions carry equal marks. (20 marks each)

(3) Marathi medium student should compulsory the English question paper.

1. Define Sociology. Explain it's significance. 20
2. Explain the culture definition, and elaborate it's characteristics and types. 20
3. Highlight the nature of hunting and industrial Society. 20
4. What is Social stratification ? Explain the characteristics of social stratification. 20
5. Define Social Institution. Explain it's significance. 20
6. Analyse Religion with reference to Church, Sect and Cult. 20
7. What is Socialization ? Explain the role of various agencies in the process of socialization. 20
8. Write the information of the gender Socialization and re-socialization. 20
9. Discuss various causes which lead to social change. 20
10. Write short notes on any two of the following :— 20
 - (a) C. H. Cooley
 - (b) Economic Institutions
 - (c) Subject Matter of Sociology
 - (d) Sustainable Development.

[TURN OVER

53

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा

(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत. (प्रत्येकी २० गुण)

(३) मराठीतून उत्तरे लिहिणाऱ्या विद्यार्थ्यांनी इंग्रजी प्रश्न-पत्रिका अवश्य पहावी.

१. समाजशास्त्राची व्याख्या द्या. आणि समाजशास्त्राचे महत्व विशद करा. २०
२. संस्कृतीची व्याख्या सांगून संस्कृतीची वैशिष्ट्ये आणि प्रकार नमूद करा. २०
३. शिकारी आणि औद्योगिक समाजाच्या स्वरूपावर प्रकाश टाका. २०
४. सामाजिक स्तरीकरण म्हणजे काय ? आणि सामाजिक स्तरीकरणाची वैशिष्ट्ये विशद करा. २०
५. सामाजिक संस्थांची व्याख्या देऊन सामाजिक संस्थेचे महत्व विशद करा. २०
६. धर्माचा संदर्भ देऊन चर्च, संप्रदाय आणि पंथ यांचे विश्लेषण करा. २०
७. सामाजिकीकरण म्हणजे काय ? सामाजिकीकरणाच्या विविध माध्यमांची चर्चा करा. २०
८. लिंग भूमिकेचे सामाजिकीकरण आणि पुनःसामाजिकीकरण याविषयी माहिती द्या. २०
९. सामाजिक परिवर्तनास कारणीभूत ठरविणाऱ्या विविध कारणांची चर्चा करा. २०
१०. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टीपा लिहा :- २०
 - (अ) सी.एच्.कुले
 - (ब) आर्थिक संस्था
 - (क) समाजशास्त्राचा अभ्यास विषय
 - (ड) चिरंतन विकास.

F.Y.B.A.

08th MAY-19

p3-D-upq-2019-IDOL 2019 FH- 3

Con. 2-19.

Sociology - (Paper - I)

HY-7166

(3 Hours)

[Total Marks : 100

N.B. : (1) Attempt any five questions.

(2) All questions carry equal marks. (20 marks each)

(3) Marathi medium student should compulsory English question paper.

1. Define Sociology and Discuss in detail functionalist and conflict perspectives in Sociology. 20
2. What is Culture ? Explain it's characteristics. 20
3. Write the meaning and characteristics of hunting, Food gathering and industrial Society. 20
4. What is meaning of Social stratification. Explain in detail an bases of Social stratification. 20
5. Define Social group. Discuss the Primary and Secondary groups. 20
6. Define religion. Analyse detail on church, sect and cult. 20
7. Define the meaning of Socialization and highlight the agens of Socialization. 20
8. Write the concepts of gender Socialization and Political Socialization. 20
9. What is Social Change ? Discuss various factors which lead to Social Change. 20
10. Write short notes on any two :— 20
 - (a) Signification of Sociology
 - (b) Different between sub-culture and counter culture
 - (c) Resocialization
 - (d) Sustainable Development

[TURN OVER

55

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा

(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत. (प्रत्येकी २० गुण)

(३) मराठीतून उत्तरे लिहिणाऱ्या विद्यार्थ्यांनी इंग्रजी प्रश्न-पत्रिका अवश्य पहावी.

१. समाजशास्त्राची व्याख्या द्या. समाजशास्त्रातील प्रकार्यवादी आणि संघर्षात्मक दृष्टिकोनाची सविस्तर चर्चा करा. २०
२. संस्कृती म्हणजे काय ? संस्कृतीची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. २०
३. शिकारी, अन्नसंकलन आणि औद्योगिक समाजाचे अर्थ आणि वैशिष्ट्ये लिहा. २०
४. सामाजिक स्तरीकरणाचा अर्थ सांगा सामाजिक स्तरीकरणावर सविस्तर स्पष्टीकरण द्या. २०
५. सामाजिक गटाची व्याख्या द्या. प्राथमिक गट आणि दुय्यम गटांची चर्चा करा. २०
६. धर्माची व्याख्या द्या. चर्च, संप्रदाय आणि पंथासंबंधी सविस्तर विश्लेषण करा. २०
७. सामाजिकीकरणाचा अर्थ स्पष्ट करून सामाजिकीकरणाच्या माध्यमांना आधोरेखीत करा. २०
८. लिंग सामाजिकीकरण आणि राजकीय सामाजिकीकरण या संकल्पना लिहा. २०
९. सामाजिक परिवर्तन म्हणजे काय ? सामाजिक परिवर्तनाला मदत करणाऱ्या विविध घटकांची चर्चा करा. २०
१०. कोणत्याही दोहोंवर टीपा लिहा :- २०
 - (अ) समाजशास्त्राचे महत्त्व
 - (ब) उपसंस्कृती आणि प्रतिसंस्कृती फरक
 - (क) पुर्नसामाजिकीकरण
 - (ड) निरंतर विकास.

F.Y.B.A.**09th MAY-19**

Con. 1-19.

Sociology - (Paper-I)

HY-7184

(3 Hours)

[Total Marks : 100]

N.B. : (1) Attempt any five questions.

(2) All questions carry equal marks. (20 marks each)

(3) Student who write answers in Marathi must definitely check the English Paper.

1. Define Sociology. Explain the Perspectives in Sociology. 20
2. Define 'Culture'. Elaborate on it's characteristics and types. 20
3. Define Social Group. Discuss the characteristics of Primary and Secondary group. 20
4. Create an essay on Society's evolution. 20
5. Discuss Class, Caste, Age and Gender as the basis of Social Stratification. 20
6. Analyse Religion with reference to Church, Sect and Cult. 20
7. Define Social Institution. Explain it's significance. 20
8. What is Socialization ? Explain the role of agencies of Socialization. 20
9. Define Social change and discuss the factors which lead to Social change. 20
10. Write short notes on any two :— 20
 - (a) Sociological Imagination
 - (b) Ethnocentrism
 - (c) Electronic Community (Networking)
 - (d) Resocialization
 - (e) Sustainable Development
 - (f) Economic Institutions.

[TURN OVER]

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा

(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

(३) मराठीतून उत्तरे लिहिणाऱ्या विद्यार्थ्यांनी इंग्रजी प्रश्न-पत्रिका अवश्य पहावी.

१. समाजशास्त्राची व्याख्या सांगून समाजशास्त्रीय दृष्टिकोनांवर माहिती लिहा. २०
२. संस्कृतीची व्याख्या, वैशिष्ट्ये आणि प्रकार स्पष्ट करा. २०
३. सामाजिक गटाची व्याख्या सांगून प्राथमिक आणि दुय्यम गटाच्या वैशिष्ट्यांची चर्चा करा. २०
४. समाजाच्या उत्क्रांतीवर निबंध तयार करा. २०
५. सामाजिक स्तरीकरणाचा मूळ आधार म्हणून वर्ग, जात, वय आणि लिंग यावर चर्चा करा. २०
६. धर्माचा संदर्भ देऊन चर्चा, संप्रदाय आणि पंथ यांचे विश्लेषण करा. २०
७. सामाजिक संस्थांची व्याख्या देऊन सामाजिक संस्थेचे महत्त्व विशद करा. २०
८. सामाजिकीकरण म्हणजे काय ? सामाजिकरणाच्या विविध साधनांची चर्चा करा. २०
९. सामाजिक परिवर्तनाची व्याख्या सांगा. सामाजिक परिवर्तनास कारणीभूत ठरविणाऱ्या विविध कारणांची चर्चा करा. २०
१०. कोणत्याही दोहोंवर टीपा लिहा :- २०
 - (अ) सामाजिक कल्पना
 - (ब) 'स्व'-समूह श्रेष्ठतावाद
 - (क) इलेक्ट्रॉनिक समुदाय (नेटवर्किंग)
 - (ड) पुनःसामाजिकरण
 - (इ) चिरंतन विकास
 - (फ) आर्थिक संस्था.

F.Y.B.A.

07th MAY-19

P4-Exam.-2019-1-19

Con. 16-19.

Political Science - (P-I)

HY-7096

(3 Hours)

[Total Marks : 100]

- N.B.** (1) Attempt any **five** questions of which atleast **two** must be from **each** section.
(2) Answer book to **both** section should be **tied together**.
(3) All questions carry **equal marks. (20 marks)**

Section I

1. Define Political Science and discuss its nature and scope. 20
2. Define State. Discuss the important elements of State. 20
3. Discuss the meaning and type of Power. 20
4. Define Law and explain types of Law. 20
5. Write **notes** on any **Two** of the following : 20
 - (a) Feminist Approach
 - (b) Nationalism
 - (c) Legitimacy
 - (d) Civil disobedience.

Section- II

6. Explain the concept of liberty and types of liberty. 20
7. What do you mean by rights ? Explain various types of rights. 20
8. Write an essay on Democracy in India. 20
9. Explain the meaning of Ideology and features of communism. 20
10. Write short **notes** on any **Two** of the following : 20
 - (a) Equality
 - (b) Distributive Justice
 - (c) Economically Rights
 - (d) Gandhism.

[TURN OVER]

(59)

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

- सुचना: (१) प्रत्येक विभागातून किमान दोन असे एकूण पाच प्रश्न सोडवा.
 (२) दोन्ही विभागाच्या उत्तर पत्रिका एकत्र बांधा.
 (३) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत (प्रत्येकी २०).

विभाग १

१. राज्यशास्त्राची व्याख्या करा व राज्यशास्त्राच्या स्वरूपाची व व्याप्तीची चर्चा करा. २०
२. राज्याची व्याख्या द्या. राज्याच्या महत्त्वाच्या घटकांची चर्चा करा. २०
३. सत्तेच्या अर्थाची व प्रकारांची चर्चा करा. २०
४. कायद्याची व्याख्या द्या व कायद्याचे विविध प्रकार विशद करा. २०
५. टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) : २०
 - (अ) स्त्रिवादी दृष्टिकोन
 - (ब) राष्ट्रवाद
 - (क) अधिमान्यता
 - (ड) सविनय कायदेभंग

विभाग २

६. स्वातंत्र्याची संकल्पना स्पष्ट करून स्वातंत्र्याचे प्रकार सांगा. २०
७. हक्क म्हणजे काय ? हक्कांचे विविध प्रकार स्पष्ट करा. २०
८. भारतातील लोकशाहीवर निबंध लिहा. २०
९. विचारप्रणालीचा अर्थ स्पष्ट करून साम्यवादाची वैशिष्ट्ये लिहा. २०
१०. टिपा लिहा (कोणत्याही दोन): २०
 - (अ) समता
 - (ब) वितरणात्मक न्याय
 - (क) आर्थिक हक्क
 - (ड) गांधीवाद.

F.Y.B.A.08/05/2019Political Science -(P-I)

HY-7125

(3 Hours)

[Total Marks : 100]

- N.B. (1) Attempt any **five** questions, selecting **two** from **each** section.
 (2) All questions carry **equal** marks. (20 marks each)

Section I

1. Discuss the nature of Political Science and explain the Empirical approach to the study of Political Science. 20
2. Define state and explain the elements of the state. 20
3. Explain the concept of Sovereignty and discuss the characteristics of Sovereignty. 20
4. Explain the concept of political obligation and give various grounds of political obligation. 20
5. Write short **notes** on (any Two) : 20
 - (a) Feminist Approach
 - (b) Nationalism
 - (c) Power
 - (d) Types of Law.

Section- II

6. Explain the concept of liberty and discuss the various types of liberty. 20
7. Define Rights and discuss the different types of Rights. 20
8. Explain the meaning of Democracy and discuss the basic features of a Democratic Government. 20
9. Explain the meaning of Ideology and features of Communism. 20
10. Write short **notes** on any Two of the following : 20
 - (a) Equality
 - (b) Political Rights
 - (c) Non-democratic forms of Government
 - (d) Gandhism.

[TURN OVER]

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

सुचना: (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा. प्रत्येक विभागातून किमान दोन प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत (प्रत्येकी २०).

विभाग १

१. राज्यशास्त्राच्या स्वरूपाची चर्चा करा व राज्यशास्त्राच्या अभ्यासातील अनुभववादी दृष्टिकोन स्पष्ट करा. २०
२. राज्याची व्याख्या करा व राज्याचे घटक विशद करा. २०
३. सार्वभौमत्वाची संकल्पना स्पष्ट करा व सार्वभौमत्वाच्या वैशिष्ट्यांची चर्चा करा. २०
४. राजकीय आबंधन हि संकल्पना विशद करा व राजकीय आबंधनाचे विविध प्रकार द्या. २०
५. टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) : २०
 - (अ) स्त्रीवादी दृष्टीकोन
 - (ब) राष्ट्रवाद
 - (क) सत्ता
 - (ड) कायद्याचे प्रकार

विभाग २

६. स्वातंत्र्य हि संज्ञा स्पष्ट करा व स्वातंत्र्याच्या विविध प्रकारांची चर्चा करा. २०
७. हक्काची व्याख्या करा व हक्काच्या विविध प्रकारांची चर्चा करा. २०
८. लोकशाहीचा अर्थ विशद करा व लोकशाही शासनाच्या मुलभूत वैशिष्ट्यांची चर्चा करा. २०
९. विचारप्रणालीचा अर्थ विशद करा व साम्यवादाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. २०
१०. टिपा लिहा (कोणत्याही दोन): २०
 - (अ) समानता
 - (ब) राजकीय हक्क
 - (क) बिगर लोकशाही शासन
 - (ड) गांधीवाद.

(3 Hours)

[Total Marks : 100]

N.B. : (1) Attempt any five questions, Selecting two each section.

(2) All questions are equal marks. (20 marks)

Section I

1. Define political science ? And explain the main features of Empirical Approach ? 20
2. Explain the definition of nationalism and its types. 20
3. Define Sovereignty and discuss basic characteristics of sovereignty. 20
4. Write the meaning and explain the purpose of Satyagraha. 20
5. Write **short notes** on any two of the following :— 20
 - (a) Feminist approach
 - (b) Civil Society
 - (c) Power
 - (d) Legitimacy.

Section II

6. Write meaning of liberty and examine various types of liberty. 20
7. Explain about social economic and political rights. 20
8. Write an essay on democracy in India. 20
9. Discuss the important features of Gandhian ideology. 20
10. Write **short notes** on any two of the following :— 20
 - (a) Equality
 - (b) Types of Rights
 - (c) Communism
 - (d) Political right.

[TURN OVER]

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा. प्रत्येक विभागातून किमान दोन प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत. (प्रत्येकी २० गुण)

विभाग १

१. राज्यशास्त्राची व्याख्या द्या ? आणि वास्तववादी दृष्टिकोनाची मुख्य वैशिष्ट्ये समजावून सांगा. २०
२. राष्ट्रवादीची संकल्पना स्पष्ट करून त्याच्या प्रकारची चर्चा करा. २०
३. सार्वभौमत्वचा अर्थ लिहा व सार्वभौमत्व च्या मुलभूत वैशिष्ट्यांची चर्चा करा. २०
४. सत्याग्रह म्हणजे काय ? सत्याग्रहाचा उद्देश यावर स्पष्टीकरण द्या. २०
५. टीपा लिहा (कोणत्याही दोन):- २०
 - (अ) स्त्रीवादी दृष्टिकोन
 - (ब) नागरी समाज
 - (क) सत्ता
 - (ड) अधिमान्यता.

विभाग २

६. स्वातंत्र्याचा अर्थ लिहा आणि स्वातंत्र्याच्या प्रकाराचे परीक्षण करा. २०
७. सामाजिक, आर्थिक व राजकीय हक्काचे स्पष्टीकरण द्या. २०
८. भारतातील लोकशाहीवर निबंध लिहा. २०
९. गांधीवादी विचारधाराच्या महत्वपूर्ण वैशिष्ट्यांवर चर्चा करा. २०
१०. टीपा लिहा (कोणत्याही दोन) :- २०
 - (अ) समानता
 - (ब) हक्काचे प्रकार
 - (क) साम्यवाद
 - (ड) राजकीय हक्क

F.Y.B.A.

07/05/19

Geography - (Paper-I)

P4-Exam.-2019-1-46

Con. 113-19.

HY-7452

(3 Hours)

[Total Marks : 100

N.B. (1) Question No.1 is Compulsory.

(2) Answer any Four questions from Questions No. 2 to 9.

(3) Draw neat sketches and diagram wherever necessary.

(4) Attach map supplement to the main answer book.

(5) Figures to the right indicate full marks.

1. Refer to the map supplement. (page no. 3 and 4) 20
2. (a) Explain the structure of Earth's interior. 10
(b) Define Geography. Explain the nature of Geography. 10
3. (a) Write a note on classification of igneous rocks. 10
(b) Explain the types of folds with suitable diagrams. 10
4. Explain landforms caused by erosional and depositional work of river. 20
5. (a) Explain landforms caused by depositional work of glaciers. 10
(b) Explain landforms caused by wind erosion. 10
6. Write a detail note on composition and structure of the atmosphere. 20
7. Write a detailed note on distribution of pressure belt. Draw neat diagram. 20
8. (a) What are the processes involved in precipitation 10
(b) Discuss major types of precipitation. 10
9. (a) What is salinity of ocean water? Explain its distribution. 10
(b) Write a brief note on formation and effects of ocean currents. 10

[TURN OVER

65

(मराठी अनुवाद)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

सुचना: (१) प्रश्न क्र. १ अनिवार्य आहे.

(२) प्रश्न क्र. २ ते ९ पैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

(३) आवश्यक ठिकाणी सुबक आकृत्या व आराखड्याचा वापर करा.

(४) नकाशा पुरवणी मुख्य उत्तरपत्रिकेस जोडा.

(५) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

१. नकाशा पुरवणी पहा (पृष्ठ क्र. ३ व ४ पहा).

२०

(अ) पृथ्वीचे अंतरंग स्पष्ट करा.

१०

(ब) भूगोलाची व्याख्या द्या. भूगोलशास्त्राचे स्वरूप स्पष्ट करा.

१०

३. (अ) "अग्निजन्य खडकांचे वर्गीकरण" यावर टीप लिहा.

१०

(ब) वळ्यांचे प्रकार आकृत्यांसह स्पष्ट करा.

१०

४. नदीच्या खनन कार्यामुळे तयार होणारे भूआकार स्पष्ट करा.

२०

५. (अ) हिमनदीच्या संचयन कार्यामुळे निर्माण होणारे भूआकार स्पष्ट करा.

१०

(ब) वाऱ्याच्या खनन कार्यामुळे निर्माण होणारे भूआकार स्पष्ट करा.

१०

६. वातावरणाचे घटक व थररचना यावर सविस्तर टीप लिहा.

२०

७. सुबक आकृतीच्या सहाय्याने वायुभार पट्ट्यांचे वितरण स्पष्ट करा.

२०

८. (अ) पर्जन्यमानात काय प्रक्रिया समाविष्ट आहे.

१०

(ब) पर्जन्याच्या विविध प्रकारांची चर्चा करा.

१०

९. (अ) सागरजलाची क्षारता म्हणजे काय ? सागरजलाचे वितरण स्पष्ट करा.

१०

(ब) "सागरी प्रवाहांची निर्मिती व परिणाम" यावर संक्षिप्त टीप लिहा.

१०

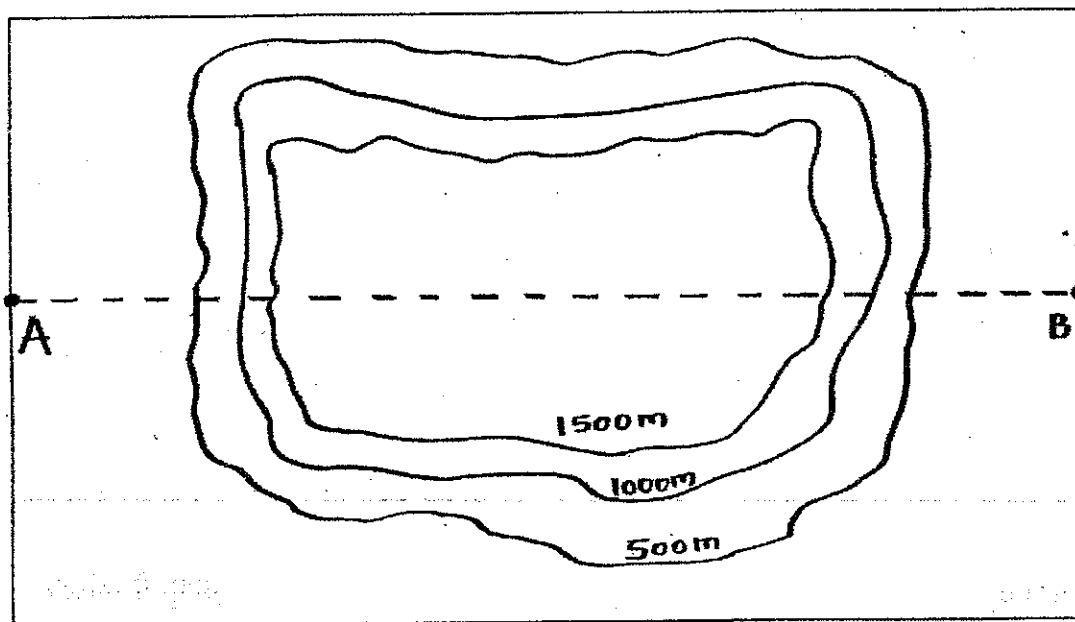
N.B. Attach map supplement to main answer book.

(हे पान मुख्य उत्तरपत्रिकेस जोडा)

Q.1. (a) Draw cross section along with the line 'A-B' and identify the landform.

10

(अ) A-B रेषेवर छेद काढा व भूरूप ओळखा.

Draw space to draw cross-section.

छेद काढण्यासाठी जागा.

खालीलप्रमाणे छेद काढण्यासाठी जागा.

छेद काढा

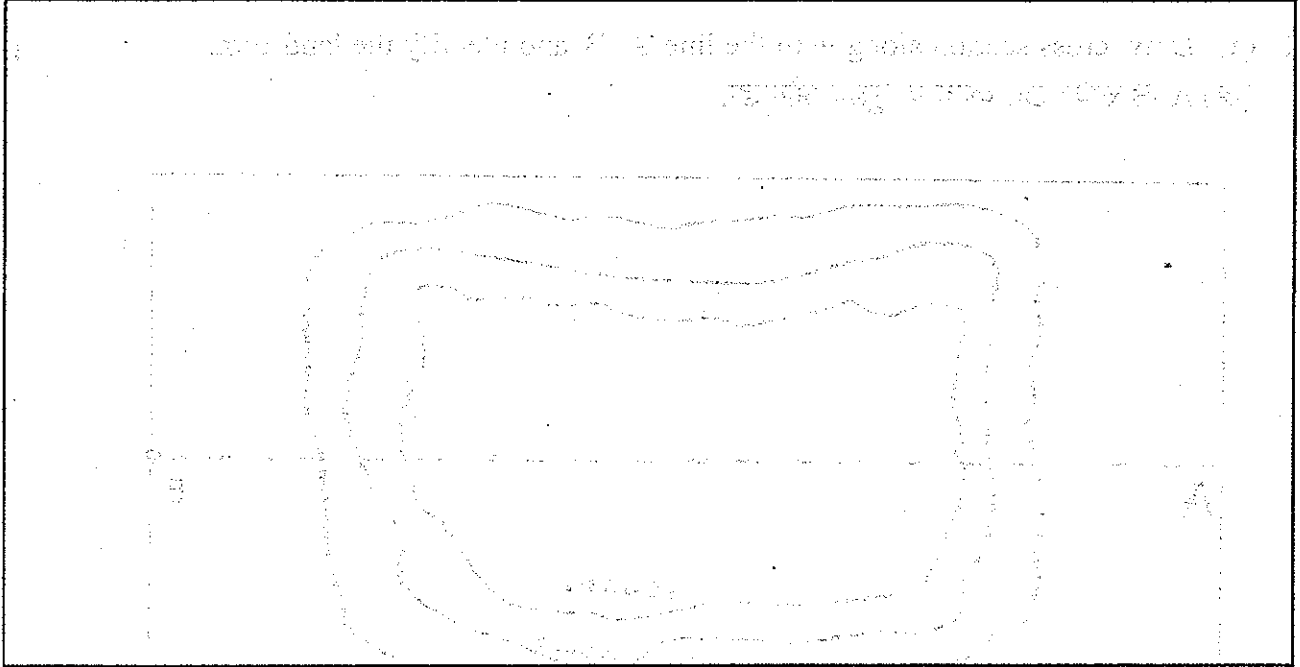
छेद काढण्यासाठी जागा.

छेद काढण्यासाठी जागा.

छेद काढण्यासाठी जागा.

Q.1. (b) (i) Draw a neat diagram (with suitable labels) of rain – gauge.

पर्जन्यमापकाची सुबक नामनिर्देशित आकृती काढा.

For Diagram

आकृती करिता

(ii) Draw suitable signs and symbols for the following

1/4 cloud cover एक चतुर्थांश मेघाच्छादन	
Fog धुके	
Drizzle रिमझिम पाऊस	
Very rough sea अति खवळलेला समुद्र	
Wind speed – 10 Knots वाऱ्याचा वेग १० नॉट्स	

F.Y.B.A.

08/05/2019

Geography - (Paper-I)

P4-Exam.-2019-1-42

Con. 114-19.

HY-7479

(3 Hours)

[Total Marks : 100]

N.B. (1) Question No.1 is Compulsory.

(2) Answer any **Four** questions from 2 to 9.

(3) Answer supported with **diagram** will be given **extra credit**.

(4) Attach **map** supplement to the **main** answer book.

(5) **Figures** to the **right** indicate **full marks**.

1. Refer to the map supplement on page 03 and 04. 20
2. With the help of suitable diagram explain the interior of the earth. 20
3. (a) With the help of a neat diagram explain rock cycle. 10
(b) Give a classification of sedimentary rocks? 10
4. Describe the features developed due to the erosional and depositional action of the river. 20
5. (a) Briefly explain the depositional landforms produced by glaciers. 10
(b) Explain the depositional landforms developed by wind action. 10
6. Explain the composition and structure of atmosphere. Draw suitable diagrams. 20
7. Write a detailed note on distribution of pressure belt. Draw neat diagram. 20
8. What are the processes involved in precipitation? Give different forms and types of precipitation / rainfall. 20
9. (a) Explain the morphology of pacific ocean. 10
(b) 'Salinity of sea-water varies from place to place'. Explain with example. 10

[TURN OVER]

69

(मराठी अनुवाद)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

सुचना: (१) प्रश्न क्र. १ अनिवार्य आहे.

(२) प्रश्न क्र. २ ते ९ पैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

(३) आकृत्यासहित उत्तरांना अधिक गुण मिळतील.

(४) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(५) नकाशा पुरवणी मुख्य उत्तरपत्रिकेला जोडा.

१. नकाशा पुरवणी पहा (पृष्ठ क्र. ३ व ४ पहा). २०
२. योग्य आकृतीच्या सहाय्याने पृथ्वीच्या अंतर्भागाची रचना स्पष्ट करा. २०
३. (अ) सुबक आकृतीच्या मदतीने खडक चक्र स्पष्ट करा. १०
(ब) स्तरित / गाळाचे / जलजन्य खडकांचे वर्गीकरण करा. १०
४. नदीच्या खनन व संचयन कार्यामुळे विकसित होणारे भूरूपांचे वर्णन करा. २०
५. (अ) हिमनदीच्या संचयन कार्यामुळे निर्माण झालेल्या भूरूपांचे वर्णन करा. १०
(ब) वाऱ्याच्या संचयन कार्यामुळे निर्माण होणारी भूरूपे स्पष्ट करा. १०
६. योग्य आकृतीसह वातावरणाचे घटक आणि संरचना स्पष्ट करा. २०
७. सुबक आकृतीच्या सहाय्याने पृथ्वीवरील वायुभार पट्ट्यांचे वितरण स्पष्ट करा. २०
८. पर्जन्यमानात काय प्रक्रिया समाविष्ट आहे ? पर्जन्य/पाऊसाची विविध रूपे आणि प्रकार स्पष्ट करा. २०
९. (अ) पॅसिफिक महासागराची तळरचना स्पष्ट करा. १०
(ब) 'समुद्राच्या पाण्याची क्षारता वेगवेगळ्या ठिकाणी विभिन्न असते' उदाहरणाच्या सहाय्याने स्पष्ट करा. १०

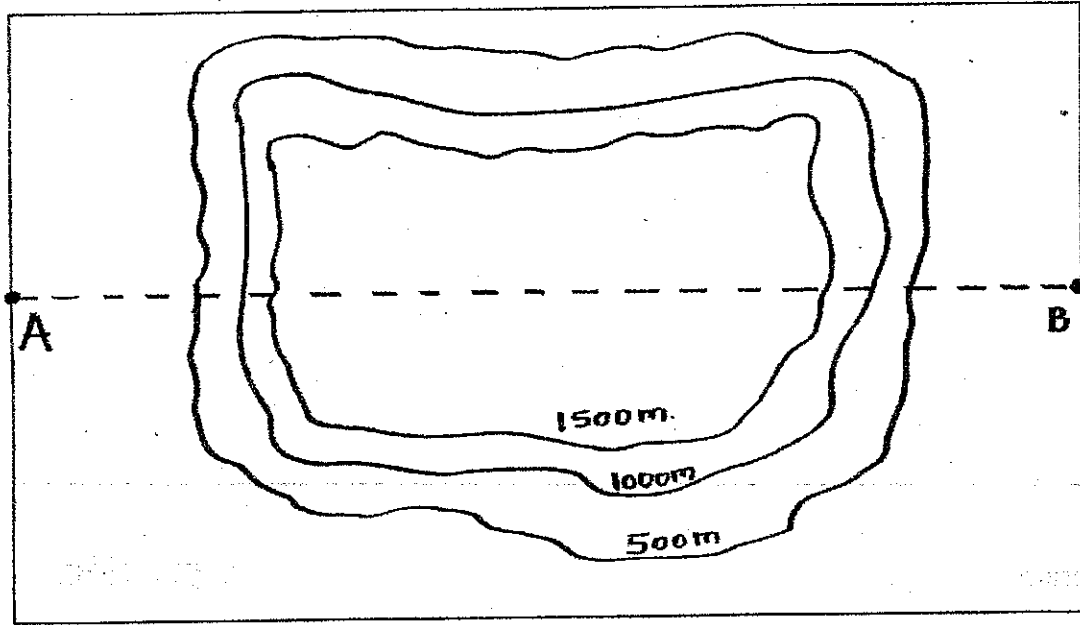
N.B. Attach map supplement to main answer book.

(हे पान मुख्य उत्तरपत्रिकेस जोडा)

Q.1. (a) Draw cross section along with the line 'A-B' and identify the landform.

10

(अ) A-B रेषेवर छेद काढा व भूरूप ओळखा.

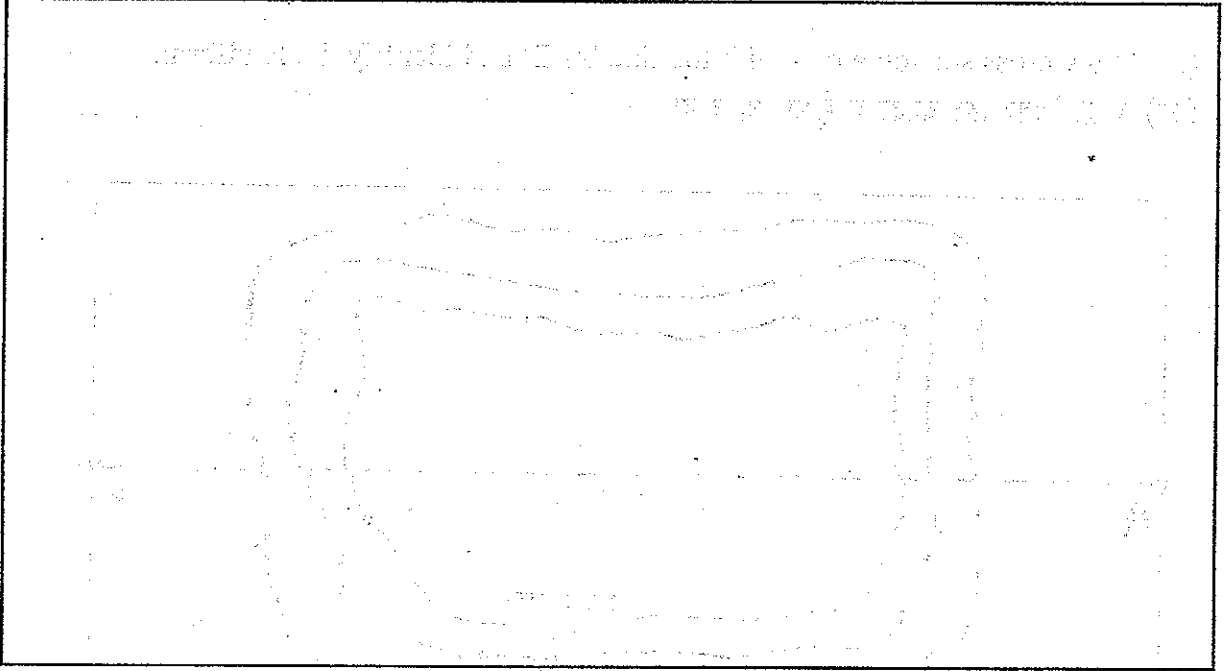

Draw space to draw cross-section.

छेद काढण्यासाठी जागा.

Q.1. (b) Draw a neat diagram of a "Wind Vane" and explain its functions. 10

(ब) वात दिशादर्शक किंवा वातुकुक्कुटाची सुबक आकृती काढून त्याची कार्ये स्पष्ट करा. 10

For Diagram

आकृती करिता

Explanation : स्पष्टीकरण

F.Y.B.A.

09/05/2019

p3-D-upq-2019-IDOL 2019 FH- 62

Geography - (Paper I)

Con. 116-19.

HY-7561

(3 Hours)

[Total Marks : 100

N.B. : (1) Question No. 1 is **compulsory**.

(2) Answer any **four** questions from 2 to 9.

(3) Use of **map stencil** is **allowed**.

(4) **Figures** to the **right** indicate **full** marks.

(5) Attach **map supplement** to the **main answer book**.

1. Refer to the map supplement on **page no. 03 and 04**. **20**
2. Explain the composition and structure of the interior of the earth. **20**
3. Explain different types of folds and faults with suitable diagrams. **20**
4. Explain the various features developed by work of river. **20**
5. (a) Explain the erosional features developed by glaciers. **10**
(b) Explain the depositional features developed in coastal region by sea waves. **10**
6. Explain the structure and composition of atmospheres with the help of neat diagram. **20**
7. Describe the factors affecting on the distribution of insolation on the earth. **20**
8. Define 'Precipitation'. Explain the types of precipitation. **20**
9. (a) State the factors affecting on the salinity of the ocean in brief. **10**
(b) Explain the ocean currents in Atlantic ocean. **10**

[**TURN OVER**

73

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

सूचना : (१) प्रश्न क्रमांक १ अनिवार्य आहे.

(२) प्रश्न क्रमांक २ ते ९ पैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

(३) नकाशा स्टेन्सिलचा वापर करण्यास अनुमती आहे.

(४) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(५) नकाशा पुरवणी मुख्य उत्तरपत्रिकेस जोडा.

१. नकाशा पुरवणी पहा (पृष्ठ क्र. ३ व ४ पहा) २०
२. पृथ्वीच्या अंतरंगाची रचना व घटक विषद करा. २०
३. वळ्यांचे व भ्रंशाचे विविध प्रकार योग्य आकृतीच्या सहाय्याने स्पष्ट करा. २०
४. नदीच्या कार्यामुळे विकसित होणारी भूरूपे स्पष्ट करा. २०
५. (अ) हिमनदीच्या खनन कार्यामुळे निर्मित भूरूपे स्पष्ट करा. १०
(ब) सागरी लाटांच्या संचयन कार्यामुळे किनारी प्रदेशात निर्मित भूरूपे स्पष्ट करा. १०
६. वातावरणाची संरचना व घटक सुबक आकृतीच्या साहाय्याने स्पष्ट करा. २०
७. पृथ्वीवरील सौरशक्तीच्या वितरणावर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा. २०
८. 'वृष्टी' ची संज्ञा द्या ? वृष्टीचे प्रकार स्पष्ट करा. २०
९. (अ) सागरजलाच्या क्षारतेवर परीणाम करणारे घटक सांगा. १०
(ब) अटलांटिक महासागरातील सागरी प्रवाह स्पष्ट करा. १०

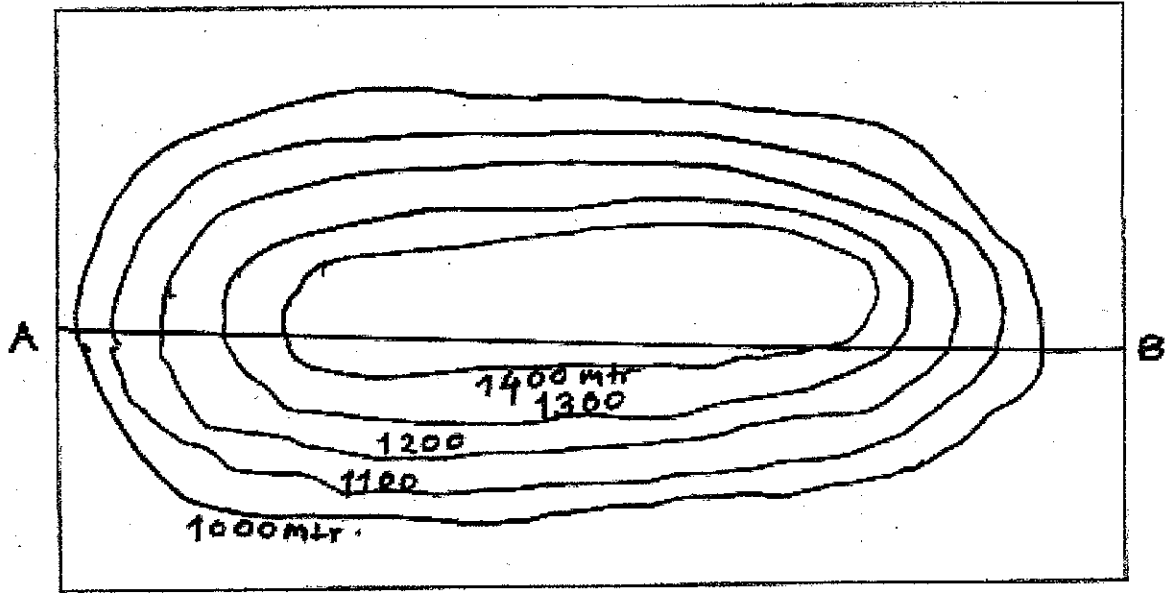
N.B.: Attach map supplement to main answer book.

पुरवणी मुख्य उत्तरपत्रिकेस जोडा.

1. (a) Draw a cross section along with the line A-B and identify the feature.

10

(अ) A-B रेखेवर छेद काढा व भूरूप ओळखा.

Space for cross-section- छेद काढण्यासाठी जागा.

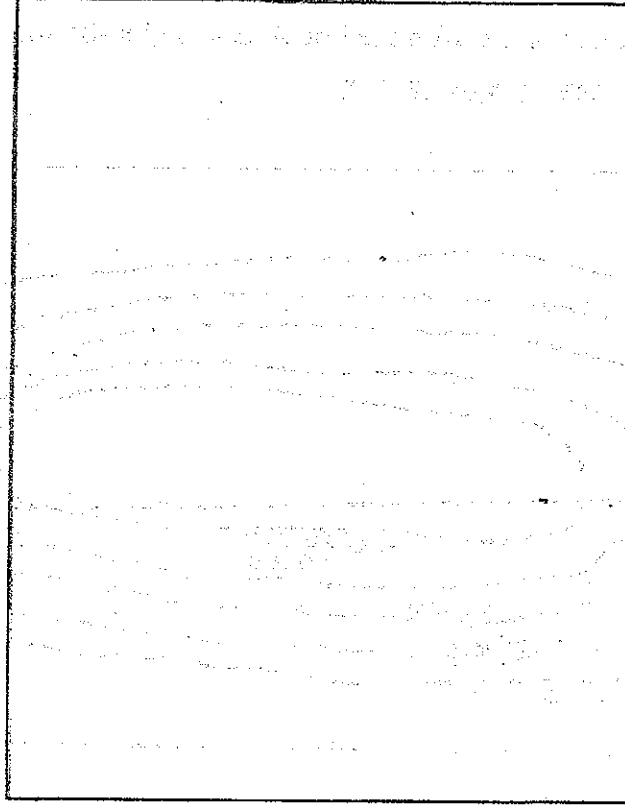
[TURN OVER

75

(b) Draw a neat diagram of thermometer and explain its function.

10

तापमापकाची सुबक आकृती काढून त्याचे कार्य स्पष्ट करा.

Function(कार्य)

F.Y.B.A.

08/05/2019

Philosophy - (Paper-I)

P4-Exam.-2019-1-9

Con. 9-19.

HY-7152

(3 Hours)

[Total Marks : 100]

- N.B.** (1) From **Section I**, attempt any **two** questions from question Nos. 1 to 4 and Question No. 5 is **compulsory**.
(2) From **Section II** attempt any **two** questions from Question Nos. 6 to 9 and Question No. 10 is **compulsory**.
(3) **Figures** to the **right** indicate **full** marks.

Section I

1. Examine Lawrence Kohlberg's theory of moral reasoning. 16
2. Explain ethical objectivism and state the arguments in favour of ethical objectivism. 16
3. Describe Plato's cardinal virtues in detail. 16
4. Elaborate Nishkam Karma Yoga in Bhagvad Gita in detail. 16
5. Write **short notes** on any **two** of the following :— 18
 - (a) The main branches of Philosophy
 - (b) Ethics as a Normative Science
 - (c) The concept of 'Rta' and 'Rna'.
 - (d) Charvaka's Hedonism.

Section II

6. Examine ethical egoism and explain in detail Ayn Rand's view on ethical egoism. 16
7. Describe Bentham's ethical hedonism in detail. 16
8. Examine in detail feminist ethics of carol Gilligan. 16
9. Explain the Deterrent theory of punishment in detail. 16
10. Write **short notes** on any **two** of the following :— 18
 - (a) Thomas Hobbes Psychological Egoism
 - (b) Kant's categorical Imperative
 - (c) Reformatory theory of punishment.
 - (d) Professional Ethics.

[TURN OVER]

77

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

- सुचना:** (१) विभाग १ मधील प्रश्न क्रमांक १ ते ४ मधुन कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा आणि प्रश्न क्रमांक ५ सोडविणे अनिवार्य आहे.
- (२) विभाग २ मधील प्रश्न क्रमांक ६ ते ९ मधुन कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा आणि प्रश्न क्रमांक १० सोडविणे अनिवार्य आहे.
- (३) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (४) आवश्यक वाटल्यास इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

विभाग १

१. नैतिक विचारप्रक्रियेसंबंधी लॉरेन्स कोटलबर्ग यांच्या उपपत्तीचे परीक्षण करा. १६
२. नैतिक निरपेक्षवाद स्पष्ट करा आणि नैतिक निरपेक्षवादाला अनुकूल असणारे युक्तिवाद सांगा. १६
३. प्लेटोप्रणीत मौलिक सद्गुणांचे सविस्तर वर्णन करा. १६
४. भगवद्गीतेतील निष्काम कर्मयोग सविस्तर स्पष्ट करा. १६
५. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा :- १८
 - (अ) तत्त्वज्ञानाच्या प्रमुख शाखा
 - (ब) नीतिशास्त्र एक आदर्श शास्त्र
 - (क) ऋत आणि ऋणची संकल्पना
 - (ड) चार्वाकाचा सुखवाद

विभाग २

६. नीतिशास्त्रीय स्वहितवादाचे परीक्षण करा आणि नीतिशास्त्रीय स्वहितवादाविषयीचे आयन रँड यांचा दृष्टिकोन स्पष्ट करा. १६
७. बेथॅम यांच्या नीतिशास्त्रीय सुखवादाचे सविस्तर वर्णन करा. १६
८. कॅरोल गिलीगन यांच्या स्त्रीवादी नीतिशास्त्राचे सविस्तर परीक्षण करा. १६
९. शिक्षेविषयी निवारणवादी उपपत्ती सविस्तर स्पष्ट करा. १६
१०. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा :- १८
 - (अ) थॉमस हॉब्ज यांचा मानसशास्त्रीय स्वहितवाद
 - (ब) कांटचा निरुपाधिक आदेश
 - (क) शिक्षेविषयीची सुधारणावादी उपपत्ती
 - (ड) व्यावसायिक नीतिशास्त्र.

09/05/2019

HY-7358

(3 Hours)

[Total Marks : 100]

- ### Section-I

- ## Section-II

6. Explain Thomas Hobbs' Psychological egoism.	16
7. State and examine Bentham's ethical hedonism.	16
8. Explain in detail feminist ethics of Carol Gilligan.	16
9. State and examine the Reformatory theory of punishment.	16
10. Write notes on any two of the following :—	18
(a) Selfishness as a Virtue	
(b) Bad Faith - Pol Sartre	
(c) Deterrent theory of punishment	
(d) Professional Ethics.	

TURN OVER

79

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

- सूचना : (१) विभाग १ मधील प्रश्न क्रमांक १ ते ४ मधून कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा आणि प्रश्न क्रमांक ५ सोडविणे अनिवार्य आहे.
- (२) विभाग २ मधील प्रश्न क्रमांक ६ ते ९ मधून कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा आणि प्रश्न क्रमांक १० सोडविणे अनिवार्य आहे.
- (३) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (४) आवश्यक वाटल्यास इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

विभाग १

१. नीतिशास्त्र म्हणजे काय ? नीतिशास्त्राचे स्वरूप स्पष्ट करा. १६
२. नैतिक सापेक्षवादाची व्याख्या द्या आणि सापेक्षवादाच्या प्रकारांचे वर्णन करा. १६
३. 'ऋत' आणि 'ऋण' या नैतिक संकल्पना स्पष्ट करा. १६
४. जैन नीतिशास्त्राची ठळक वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. १६
५. खालील पैकी कोणत्याही दोहोंवर टीपा लिहा :- १८
 - (अ) कोहलबर्ग प्रणीत नैतिक विचार प्रक्रियेची उपपत्ती
 - (ब) सद्गुण हा सवयीचा परिपाक आहे - ऑरिस्टॉटल
 - (क) भगवद्गीतेचे नीतिशास्त्र
 - (ड) चार्वाकांचा सुखवाद.

विभाग २

६. थॉमस हॉब्ज यांचा मानसशास्त्रीय स्वहितवाद स्पष्ट करा. १६
७. बेंथमचा नीतिशास्त्रीय सुखवाद सांगून त्याचे परीक्षण करा. १६
८. कॅरोल गिलीगन यांचे स्त्रीवादी नीतिशास्त्र सविस्तर स्पष्ट करा. १६
९. शिक्षेविषयी सुधारणावादी उपपत्ती सांगून तिचे परीक्षण करा. १६
१०. खालील पैकी कोणत्याही दोहोंवर टीपा लिहा :- १८
 - (अ) स्वहित साधणे एक सद्गुण
 - (ब) कुश्रध्दा - पॉलसार्त्र
 - (क) शिक्षेची निवारणावादी उपपत्ती
 - (ड) व्यावसायिक नीतिशास्त्र.

F.Y.B.A.

07/05/19.

Rural Development - (P-I)

Con. 267-19.

HY-7269

(3 Hours)

[Total Marks : 100]

- N.B. : (1) Attempt any five questions.
(2) All questions carry equal marks.
(3) Answer of the both section should be written in same answer book.

Section I

1. State the various objective and importance of rural development.

OR

"Rural Development is not limited to agriculture development". Discuss.

2. State the various features of rural society.

OR

Review the various reasons of disintegration of family.

3. Explain the importance of agriculture sector in rural economy.

OR

Elaborate the various kinds of natural resources in the country.

Section II

4. Define term Revenue Administration and review its factors.

OR

Explain the structure and functions of grampanchayat.

5. Discuss the impact of special economic zone and globalisation on rural India.

OR

State the various obstacles in rural social change.

6. Critically analysis the rural infrastructure facilities in India.

OR

State the organisational and non-organisation sources in rural area.

[TURN OVER

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

(३) दोन्ही विभागाची उत्तरे एकाच उत्तरपत्रिकेत लिहा.

विभाग १

१. ग्रामीण विकासाची विविध उद्दीष्ट्ये व महत्त्व विशद करा.

किंवा

“ग्रामीण विकास शेती विकासापुरता मर्यादीत नाही”. चर्चा करा.

२. ग्रामीण समाजाची विविध वैशिष्ट्ये सांगा.

किंवा

कुटुंब विघटनाच्या विविध कारणांचा आढावा घ्या.

३. ग्रामीण अर्थव्यवस्थेतील शेती क्षेत्राचे महत्त्व सांगा.

किंवा

देशातील विविध नैसर्गिक साधनांची माहिती विशद करा.

विभाग २

४. ‘महसूल प्रशासन’ ही संकल्पना स्पष्ट करून त्याचे घटक सांगा.

किंवा

ग्रामपंचायतीची रचना व कार्ये विशद करा.

५. ग्रामीण भारतावरील आर्थिक विशेष क्षेत्र व जागतिकीकरणाचे परिणाम सांगा.

किंवा

ग्रामीण समाज परीवर्तनातील विविध अडथळे सांगा.

६. भारतातील ग्रामीण पायाभूत रचनेचे टिकात्मक विश्लेषण करा.

किंवा

ग्रामीण भागातील संस्थात्मक व बिगर संस्थात्मक पतपुरवठ्याचे मार्ग सांगा.

F.Y.B.A.

08/05/2019

p3-D-upq-2019-IDOL 2019 FH- 86

Rural Development (P.T.)

Con. 168-19.

HY-7807

(3 Hours)

[Total Marks : 100

N.B. : (1) Attempt any **five** questions.

(2) **All** questions carry **equal** marks.

(3) Answer of the both section should be written in the **same** answer books.

Section I

1. Define the concept of rural development and state the importance of rural development.

OR

State the various objectives and nature of rural development.

2. Explain the concept of rural society and elaborate the nature of rural society.

OR

Elaborate the types of family and explain the various functions of family in rural area.

3. Explain the concept of agriculture and state the role of agriculture in rural development.

OR

Explain the importance of natural resources in rural area.

Section II

4. Discuss the various features and functions of Panchayat Raj in Maharashtra.

OR

Explain the various components of revenue administration.

5. What is meant by social change ? and state the various factors of social changes.

OR

Describe the importance of transport and communication in rural development.

6. Write short notes on any **two** of the following :—

(a) Scope of rural development

(b) Problems of rural health

(c) Importance of agriculture allied activities

(d) Problems of education in rural area.

[TURN OVER

83

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

- सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा
 (२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
 (३) दोन्ही विभागांची उत्तरे एकाच उत्तरपत्रिकेत लिहा.

विभाग १

१. ग्रामीण विकासाची व्याख्या सांगून ग्रामीण विकासाचे महत्त्व विशद करा.

किंवा

ग्रामीण विकासाची विविध उद्देशे सांगून ग्रामीण विकासाचे स्वरूप सांगा.

२. ग्रामीण समाजाची संकल्पना विशद करा. ग्रामीण समाजाचे स्वरूप स्पष्ट करा.

किंवा

कुटुंबाचे प्रकार सांगून ग्रामीण भागातील कुटुंबांची विविध कार्ये स्पष्ट करा.

३. शेतीची संकल्पना स्पष्ट करून ग्रामीण विकासात शेतीची भूमिका सांगा.

किंवा

ग्रामीण भागातील नैसर्गिक साधनसंपत्तीचे महत्त्व विशद करा.

विभाग २

४. महाराष्ट्रातील पंचायतराज व्यवस्थेची विविध वैशिष्ट्ये आणि कार्ये याची चर्चा करा.

किंवा

महसूल प्रशासनाचे विविध घटक विशद करा.

५. सामाजिक परिवर्तन म्हणजे काय ? सामाजिक परिवर्तनाचे विविध घटक सांगा.

किंवा

ग्रामीण विकासातील वाहतूक आणि दळणवळणाचे महत्त्व विशद करा.

६. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टीपा लिहा :-

- (अ) ग्रामीण विकासाची व्याप्ती
 (ब) ग्रामीण आरोग्याच्या समस्या
 (क) शेती जोड व्यवसायाचे महत्त्व
 (ड) ग्रामीण भागातील शिक्षण विषयक समस्या.

F.Y.B.A.

09/05/2019

p3-D-upq-2019-IDOL 2019 FH- 90

Rural Development (P-2)

Con. 170-19.

HY-8001

(3 Hours)

[Total Marks : 100

- N.B. : (1) Attempt any five questions.
(2) All questions carry equal marks.
(3) Answer of the both section should be written in the same answer books.

Section I

1. Describe the objectives and importance of rural development.

OR

Explain the concept of rural development and state the scope of rural development.

2. Discuss the various features of rural society in India.

OR

State the various types and functions of rural family.

3. Elaborate the significance of agriculture in Indian Economy.

OR

Explain the role of agricultural allied activities in rural development.

Section II

4. Explain the structure and function of Panchayat Raj in Maharashtra.

OR

State the various objective and functions of revenue administration.

5. Define the concept of social change and Discuss the obstacles in the process of social change.

OR

State the modes of Transport and communication and explain the impact of transport and communication on rural development.

6. Write explanatory notes on :—

- (a) Rural Health Machinery
(b) Educational problems in Rural Area.

OR

- (a) Rural Financial Institutions
(b) Rural Marketing.

[TURN OVER

85

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

- सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा
 (२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
 (३) दोन्ही विभागाची उत्तरे एकाच उत्तरपत्रिकेत लिहा.

विभाग १

१. ग्रामीण विकासाची उद्दिष्टे आणि महत्व विशद करा.

किंवा

ग्रामीण विकासाची संकल्पना स्पष्ट करून ग्रामीण विकासाची व्याप्ती सांगा.

२. भारतातील ग्रामीण समाजाच्या विविध वैशिष्ट्यांची चर्चा करा.

किंवा

ग्रामीण भागातील कुटुंबाचे विविध प्रकार आणि कार्य सांगा.

३. भारतीय अर्थव्यवस्थेत शेती व्यवसायाचे महत्व स्पष्ट करा.

किंवा

शेतीच्या जोडधंद्याची ग्रामीण विकासातील भूमिका विशद करा.

विभाग २

४. महाराष्ट्रातील पंचायतराज व्यवस्थेची रचना आणि कार्य विशद करा.

किंवा

महसूल प्रशासनाचे उद्देश आणि कार्य सांगा.

५. सामाजिक परिवर्तनाची संकल्पना स्पष्ट करून सामाजिक परिवर्तनाच्या प्रक्रियेतील अडथळ्यांची चर्चा करा.

किंवा

वाहतूक आणि दळणवळणाची साधने सांगा. ग्रामीण विकासावर वाहतूक आणि दळणवळणाचा कसा परिणाम होतो ते विशद करा.

६. स्पष्टिकरणात्मक टिपा लिहा.

(अ) ग्रामीण आरोग्य यंत्रणा

(ब) ग्रामीण भागातील शिक्षणाच्या समस्या

किंवा

(अ) ग्रामीण वित्तीय संस्था

(ब) ग्रामीण बाजार व्यवस्था.

86

F.Y.B.A.

07/05/2019

p3-D-upq-2019-IDOL 2019 FH- 118

Education - (P-I)

Con. 162-19.

HY-7579

(3 Hours)

[Total Marks : 100]

N.B. : (1) Attempt any five questions.

(2) All questions carries 20 marks and all sub-questions carries 10 Marks.

1. (a) What is Education ? Explain the various components of Education. 10
(b) Explain the role of Education in national Development. 10
2. (a) Discuss the meaning and features of non-formal Education. 10
(b) Explain the relation of Education with various disciplines. 10
3. (a) Describe the main barriers of national integration. 10
(b) Explain the role of S.N.D.T. in Womes's Education. 10
4. (a) Explain the role of N.C.T.E. in Teacher Education. 10
(b) Discuss the role of U.G.C. in Higher Education. 10
5. (a) Explain the contribution of Maharashi Karve for Women Education. 10
(b) Describe the Contribution of Pandita Ramabai for Women Education. 10
6. (a) Discuss the Contribution of Dr. B.R. Ambedkar in Education. 10
(b) Explain the function of UNESCO. 10
7. (a) School and Society should be Interdependent. Discuss. 10
(b) Explain "Vasudhaiv Kutumbkam" can be achieved through Education. 10
8. (a) Explain the structure and objective of Navodaya Vidyalaya. 10
(b) Explain the role of Educational in Economical Development. 10
9. (a) Discuss the Educational uses of T.V. 10
(b) Explain the functions of Educational Institute in National Development. 10
10. Write short notes on any two of the following :— 20
 - (a) Computer and education
 - (c) Importance of Curriculum
 - (b) Functions of School
 - (d) National Institute of open Schooling.

[TURN OVER

87

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

(२) प्रत्येक प्रश्नास २० गुण आहेत व प्रत्येक उपप्रश्नास १० गुण आहेत.

१. (अ) शिक्षण म्हणजे काय ? शिक्षणाचे विविध घटक स्पष्ट करा. १०
(ब) राष्ट्र विकासातील शिक्षणाची भूमिका स्पष्ट करा. १०
२. (अ) न-औपचारिक शिक्षणाचा अर्थ आणि वैशिष्ट्ये विषद करा. १०
(ब) शिक्षणाचे त्याच्या विविध ज्ञान शाखेशी संबंध स्पष्ट करा. १०
३. (अ) राष्ट्रीय एकात्मातेमधील मुख्य अडथळे सविस्तर लिहा. १०
(ब) स्त्रियांच्या शिक्षणासाठी एस.एन.डी.टी. ची भूमिका स्पष्ट करा. १०
४. (अ) शिक्षक-शिक्षणातील राष्ट्रीय शिक्षक- शिक्षण परिषदेची (N.C.T.E.) भूमिका स्पष्ट करा. १०
(ब) उच्च शिक्षणातील विद्यापीठ अनुदान आयोगाची (U.G.C.) भूमिका स्पष्ट करा. १०
५. (अ) स्त्रीयांच्या शिक्षणासाठी महर्षी कर्वे यांचे योगदान स्पष्ट करा. १०
(ब) स्त्रीयांच्या शिक्षणासाठी पंडिता रमाबाई यांचे योगदान स्पष्ट करा. १०
६. (अ) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे शिक्षण क्षेत्रातील योगदानाची चर्चा करा. १०
(ब) युनेस्कोची (UNESCO) कार्य स्पष्ट करा. १०
७. (अ) शाळा आणि समाज परस्परांवर आधारित आहेत. चर्चा करा. १०
(ब) 'वसुधैव कुटुंबकम्' हे शिक्षणाद्वारे साध्य करू शकतो स्पष्ट करा. १०
८. (अ) नवोदय विद्यालयाची संरचना आणि उद्दिष्टांची चर्चा करा. १०
(ब) आर्थिक विकासातील शिक्षणाची भूमिका स्पष्ट करा. १०
९. (अ) दूरदर्शनचा (टी.व्ही.) शैक्षणिक उपयोगाची सविस्तर चर्चा करा. १०
(ब) राष्ट्रीय विकासातील शिक्षण संस्थांची कार्ये स्पष्ट करा. १०
१०. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा २०
(अ) संगणक आणि शिक्षण (क) अभ्यासक्रमाचे महत्त्व
(ब) शाळांची कार्ये (ड) राष्ट्रीय मुक्त विद्यालय संस्थान.

88

F.Y.B.A.

08/05/2019

p3-D-upq-2019-IDOL 2019 FH- 120

Education — (Paper I)

Con. 160-19.

HY-7701

(3 Hours)

[Total Marks : 100

N.B. : (1) Attempt any five questions.

(2) All questions carries 20 marks and all sub-questions carries 10 Marks.

1. (a) What is Education ? Explain the various components of Education. 10
(b) Explain the meaning and function of non-formal Education. 10
2. (a) Explain the role of "UNESCO" in International and National Development. 10
(b) Explain "Vasudhaiv Kutumbkam" can be achieved through education. 10
3. (a) Explain the role of "UGC" in National Development. 10
(b) Explain the role of "NCTE" in the field of Teacher Education. 10
4. (a) Explain the objectives and functions of the School. 10
(b) Explain the contribution of Dr. Ambedkar in Education. 10
5. (a) Explain the Education and Society should be Interdependent". 10
(b) Explain the role of S.N.D.T. University in Women's Education. 10
6. (a) Explain the objectives and functions of "SCERT". 10
(b) Explain the meaning and goals of the Sarvashiksha Abhiyan. 10
7. (a) Explain the uses of computer education in national development. 10
(b) Describe the main barriers of national integration. 10
8. (a) Explain the structure and objective of Navadaya Vidyalaya. 10
(b) Explain the role of Education in economical development. 10
9. (a) Explain the role of T.V. in National Development. 10
(b) Explain the uses and importance of curriculum in National Development. 10
10. Write short notes on any two of the following :— 20
 - (a) Role of "DIET"
 - (c) Open Schooling
 - (b) Functions of Educational Institutions
 - (d) Secondary Education.

[TURN OVER

89

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

(२) प्रत्येक प्रश्नास २० गुण आहेत व प्रत्येक उपप्रश्नास १० गुण आहेत.

१. (अ) शिक्षण म्हणजे काय ? शिक्षणाचे विविध घटक स्पष्ट करा. १०
(ब) अनौपचारिक शिक्षणाचा अर्थ आणि कार्य स्पष्ट करा. १०
२. (अ) आंतरराष्ट्रीय आणि राष्ट्रीय विकासात युनेस्कोची (UNESCO) ची भूमिका स्पष्ट करा. १०
(ब) 'वसुधैव कुटुंबकम' हे शिक्षणाद्वारे साध्य करू शकतो. स्पष्ट करा. १०
३. (अ) राष्ट्रीय विकासात विद्यापीठ अनुदान आयोगाची (UGC) भूमिका स्पष्ट करा. १०
(ब) शिक्षक-शिक्षणामध्ये एन.सी.टी.ई (NCTE) ची भूमिका स्पष्ट करा. १०
४. (अ) शाळेचे उद्दिष्ट्ये आणि कार्य स्पष्ट करा. १०
(ब) शिक्षणातील डॉ.आंबेडकर यांचे योगदान स्पष्ट करा. १०
५. (अ) शिक्षण आणि समाज परस्परांवर आधारित आहेत. स्पष्ट करा. १०
(ब) स्त्री शिक्षणातील एस.एन.डी.टी. (S.N.D.T.) विद्यापीठाची भूमिका स्पष्ट करा. १०
६. (अ) एस.सी.ई.आर.टी. (SCERT) ची उद्दिष्ट्ये आणि कार्य स्पष्ट करा. १०
(ब) सर्व शिक्षा अभियानाचा अर्थ आणि ध्येय स्पष्ट करा. १०
७. (अ) "संगणक शिक्षणाचा" राष्ट्रीय विकासातील उपयोग स्पष्ट करा. १०
(ब) राष्ट्रीय एकात्मतेतील मुख्य अडथळ्यांची व्याख्या करा. १०
८. (अ) नवोदय विद्यालयाची संकल्पना आणि उद्दिष्ट्ये स्पष्ट करा. १०
(ब) आर्थिक विकासातील शिक्षणाची भूमिका स्पष्ट करा. १०
९. (अ) राष्ट्रीय विकासात दूरदर्शनची भूमिका स्पष्ट करा. १०
(ब) राष्ट्रीय विकासात अभ्यासक्रमाचा उपयोग आणि महत्व स्पष्ट करा. १०
१०. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा २०
(अ) जिल्हा शिक्षण व प्रशिक्षण संस्था (DIET) (क) मुक्त विद्यालये
(ब) शिक्षणसंस्थांची कार्ये (ड) माध्यमिक शिक्षण.

F.Y.B.A.

09/05/2019

Con. 270-19.

Education - (Paper - I)

HY-7726

(3 Hours)

[Total Marks : 100

N.B.

(1) Attempt any five questions.

(2) All questions Carries 20 marks and all sub-questions carry 10 Marks.

1. (a) What is Education? Explain the various components of Education 10
(b) Explain the role of Education in National Development. 10
2. (a) Explain the role of Education for Economic Development. 10
(b) Discuss the role of Education for Social Development. 10
3. (a) Explain the role of NCERT in Secondary Education. 10
(b) Explain the concept and goal of Navoday Vidyalaya. 10
4. (a) Discuss the role of Education in Political Development. 10
(b) Discuss the main barriers of national integration. 10
5. (a) Explain the meaning and goals of the Sarvashiksha Abhiyan. 10
(b) Discuss the concept and objectives of Navoday Vidyalaya. 10
6. (a) Discuss the contribution of Dr.B.R. Ambedkar in Education. 10
(b) Explain the function of UNESCO. 10
7. (a) Explain the role of N.C.T.E. in Teacher Education. 10
(b) Explain the role of U.G.C. in Higher Education. 10
8. (a) Discuss the meaning and features of non-formal Education. 10
(b) Explain the relation of Education with various discipline. 10
9. (a) Describe the main barriers of national Integration. 10
(b) Explain the role of S.N.D.T. in Womens's Education. 10
10. Write short notes on any two of the following : 20
 - (a) Functions of SCERT.
 - (b) J. Krishnamurti's views on Education.
 - (c) National institute of open schooling.
 - (d) Importance of curriculum.

[TURN OVER

91

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

(एकूण गुण : १००)

- 1) (अ) शिक्षण म्हणजे काय? शिक्षणाचे विविध घटक स्पष्ट करा. 10
(ब) राष्ट्र विकासातील शिक्षणाची भूमिका स्पष्ट करा. 10
- 2) (अ) आर्थिक विकासातील शिक्षणाची भूमिका स्पष्ट करा. 10
(ब) सामाजिक विकासासाठी शिक्षणाची भूमिका स्पष्ट करा. 10
- 3) (अ) माध्यमिक शिक्षणातील एन.सी.ई.आर.टी. ची भूमिका स्पष्ट करा. 10
(ब) नवोदय विद्यालयाची संकल्पना आणि उद्दिष्टे स्पष्ट करा. 10
- 4) (अ) राजकीय विकासात शिक्षणाची भूमिका सविस्तर लिहा. 10
(ब) राष्ट्रीय एकतातेमधील मुख्य अडथळे सविस्तर लिहा. 10
- 5) (अ) सर्व शिक्षण अभियानाचा अर्थ आणि ध्येय स्पष्ट करा. 10
(ब) नवोदय विद्यालयाची संकल्पना आणि उद्दिष्टांची चर्चा करा. 10
- 6) (अ) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे शिक्षण क्षेत्रातील योगदान स्पष्ट करा. 10
(ब) युनेस्कोची (UNESCO) कार्य स्पष्ट करा. 10
- 7) (अ) शिक्षक-शिक्षणातील राष्ट्रीय शिक्षक - शिक्षण परिषदेची (N.C.T.E) भूमिका स्पष्ट करा. 10
(ब) उच्च शिक्षणातील विद्यापीठ अनुदान आयोगाची (U.G.C) भूमिका स्पष्ट करा. 10
- 8) (अ) न-औपचारिक शिक्षणाचा अर्थ आणि वैशिष्ट्ये विषद करा. 10
(ब) शिक्षणाचे त्याच्या विविध ज्ञान शाखेशी संबंध स्पष्ट करा. 10
- 9) (अ) राष्ट्रीय एकात्मतेमधील मुख्य अडथळ्याची व्याख्या करा. 10
(ब) स्त्रियांच्या शिक्षणासाठी एस.एन.जी.टी.ची भूमिका स्पष्ट करा. 10
- 10) खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा. 10
(अ) एन.सी.आर.टी. ची कार्ये.
(ब) कृष्णमुर्तीचा शैक्षणिक दृष्टीकोन
(क) राष्ट्रीय मुक्त विद्यालय संस्थान
(ड) अभ्यासक्रमाचे महत्व

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

सूचना : (१) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

(३) अंतर्गत पर्याय लक्षात घ्यावेत.

१. नाट्य लेखनासाठी संविधानक, पात्रचित्रण आणि संवाद यांचे स्थान महत्वाचे का असते ? साधार २० चर्चा करा.

किंवा

‘नटसम्राट’ मधील अप्पासाहेब बेलवलकर या पात्राची स्वभाव वैशिष्ट्ये साधार सांगा.

२. ‘प्रेमा तुझा रंग कसा’ या नाटकातील पात्रांचे सहसंबंध साधार स्पष्ट करा. २०

किंवा

‘प्रेमा तुझा रंग कसा’ या नाटकाच्या आधारे ‘प्रेम’ या भावनेची विविध रूपे साधार सांगा.

३. ‘डोह’ या लेखसंग्रहातून अभिव्यक्त झालेले बालमनाचे भावविश्व हे ‘श्रीनिवास कुलकर्णी यांचेच अनुभव आहेत’ या वाक्याचा परामर्श घ्या. २०

किंवा

‘डोह’ मधील ‘डोह’ आणि ‘मनातल्या उन्हात’ या लेखांचा आशय तुमच्या शब्दांत लिहा.

४. ‘मृदंग’ या लेखसंग्रहातून इंदिरा संत यांच्या व्यक्तिमत्त्वाचे कोणकोणते पैलू दिसून येतात हे साधार सांगा. २०

किंवा

‘घर कौलारू’ आणि ‘ओवी मी गाते मं’ या लेखातील अनुभव सविस्तर लिहा.

५. प्रत्येक गटातील एक टिप लिहा. २०

(अ) गट १. ‘कावेरी’ (सरकार) या पात्राचे व्यक्तिमत्व

२. ‘नटसम्राट’ मधील स्वगते

(ब) गट १. ‘निळूभाऊ’ ची व्यक्तीरेखा

२. ‘प्रेमा तुझा रंग कसा’ मधील विनोद

(क) गट १. ‘वारा वाहे रुणझुणा’ लेखातील अनुभव

२. ‘डोह’ लेखसंग्रहातील निवेदनशैली

(ड) गट १. ‘मिळवती होताना’ मधील स्त्री जाणिवा

२. ‘मृदंग’ लेखसंग्रहातील भाषाशैली.

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

- सूचना : (१) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 (२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
 (३) अंतर्गत पर्याय लक्षात घ्या.

१. नाटक म्हणजे काय ? नाटकाच्या घटकांची सविस्तर चर्चा करा.

२०

किंवा

‘प्रेमा तुझा रंग कसा’ या नाटकाचा आशय थोडक्यात लिहा.

२. वि.वा. शिरवाडकर यांच्या ‘नटसम्राट’ या नाटकातून आप्पा बेलवलकर आणि कावेरी यांच्या कारुण्यपूर्ण जीवनाचे चित्रण कसे करण्यात आले आहे ते सांगा.

२०

किंवा

‘नटसम्राट’ या नाटकाचे एक शोकात्मिका म्हणून मूल्यमापन करा.

३. श्रीनिवास कुलकर्णी यांच्या ‘डोह’ ललित लेखसंग्रहातील ‘हा चौघडा झणाने’ आणि ‘वारा वाहे रुणझुण’ या ललित लेखांचा आशय थोडक्यात लिहा.

२०

किंवा

श्रीनिवास कुलकर्णी लिखित ‘डोह’ या ललित लेख संग्रहाची वैशिष्ट्ये लिहा.

४. इंदिरा संत यांच्या ‘मृदंगंध’ ललित लेखांच्या आधारे मानवी नाट्यातील गुंतागुंतीचे चित्रण थोडक्यात विशद करा.

२०

किंवा

‘मृदंगंध’ या ललित लेखातून अनेक आठवणी व्यक्तिचित्रणाच्या माध्यमातून इंदिरा संत यांनी कशा चित्रित केल्या आहेत, ते तुमच्या शब्दात लिहा.

५. पुढीलपैकी प्रत्येक गटातील एक टिप लिहा.

२०

(अ) गट १. ‘प्रेमा तुझा रंग कसा’ मधील बबडी

२. ‘प्रेमा तुझा रंग कसा’ मधील सुशिलचे प्रेम

(ब) गट १. ‘नटसम्राट’ मधील स्वगते

२. ‘नटसम्राट’ मधील राजा जाधव

(क) गट १. ‘डोह’ मधील ‘जुन्या जन्मीची माणसे’ चा आशय

२. ‘आम्ही वानरांच्या फौजा’ चा आशय

(ड) गट १. ‘घर कौलारु’ मधील आठवणी

२. ‘मृदंगंध’ मधील आजीचे चित्रण.

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

सूचना : (१) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

(३) अंतर्गत पर्याय लक्षात घ्या.

१. 'नटसम्राट' हे एक शोकांतिक नाटक आहे या विधानाचा परामर्श घ्या.

२०

किंवा

वि. वा. शिरवाडकर यांच्या 'नटसम्राट' या नाटकातून माणसाच्या जीवनातील परिवर्तन कसे चित्रित झाले आहे ते स्पष्ट करा.

२. 'प्रेमा तुझा रंग कसा' या नाटकातून प्रेमभावनेची विविध रूपे कशी व्यक्त होतात ते लिहा.

२०

किंवा

'प्रेमा तुझा रंग कसा' या नाटकातील बच्चू बल्लाळ, बब्बडी बल्लाळ आणि सुशीला तुळजापूरकर या व्यक्तीरेखा स्पष्ट करा.

३. 'डोह' ह्या ललित लेखसंग्रहातील निसर्ग, प्राणीसृष्टी आणि मानवी चित्रण यांचा चैतन्यशिल आविष्कार आहे. साधार सांगा.

२०

किंवा

'बारा वाहे रुग्ण' आणि 'मृगजळातल्या यक्षधराला' या ललित गद्याचा आशय स्पष्ट करा.

४. 'मृदंग' या ललित लेखसंग्रहाच्या आधारे स्त्री विषयक जाणवा कशा व्यक्त होतात ते सोदाहरण स्पष्ट करा.

२०

किंवा

'झरा आठवणीचा' आणि मिळवती होताना या लेखातील आठवणी तुमच्या शब्दात लिहा.

५. पुढीलपैकी प्रत्येक गटातील प्रत्येकी एक टिप लिहा.

२०

गट (अ) १. 'शब्दांच्या संध्याकाळी' चा आशय

किंवा

२. 'जुन्या जन्मीची माणसे' चा आशय

गट (ब) १. 'घर कौलार' मधील आठवणी

किंवा

२. 'ओवी मी गं गाते' ओवी काव्य प्रकार

गट (क) १. 'नटसम्राट' मधील कवितांचे स्थान

किंवा

२. कावेरी-एक व्यक्तिरेखा

गट (ड) १. 'प्रेमा तुझा रंग कसा' या नाटकाची भाषाशैली

किंवा

२. सुशीलेचे प्रेम.

95

Hindi Literature - (P-I)

Con. 6-19.

HY-7013

(३ घंटे)

[कुल अंक : १००]

सूचना : (१) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं ।

(२) उत्तरपत्रिका में प्रश्न क्रमांक/ उपप्रश्न क्रमांक संख्या अवश्य लिखिए ।

१. निम्नलिखित अवतरणों की सन्दर्भ सहित व्याख्या कीजिए :-

२७

(क) “ तो जब आप की हिन्दू जाति इतनी हृदय-शून्य है तो मैं उसकी मर्यादा पालने के लिए क्यों कष्ट भोगूँ, क्यों जान दूँ ।”

अथवा

“ तेरे मन में जो कुछ है वह मैं जानती हूँ, लेकिन तू जब तक अपने मुँह से मुझे दुत्कार नहीं देगी, मैं जाने का नाम न लूँगी । मेरे लिए कहीं ठिकाना नहीं ।”

(ख) “कह देंगे कि रुपये कमर से खिसक गये, बहुत ढूँढा, मिले नहीं, लोगों को विश्वास न आयेगा, लेकिन फिर वही रुपये देंगे ।”

अथवा

“अभी, अभी खा कर काम पर गया है। कह रहा था, कुछ दिनों में नौकरी लग जाएगी । हमेशा ‘बाबूजी’ ‘बाबूजी’ किए रहता है । बोला बाबूजी देवता के समान है ।”

(ग) “शनि तो हमारे सौर-मंडल का एक अद्भूत और सुन्दर ग्रह है । किसी भी ग्रह को शुभ या अशुभ समझने का कोई भौतिक कारण नहीं है । शनि तो हमारे सौर-मण्डल का सबसे खूबसूरत ग्रह है ।”

अथवा

“मेरे पास पहुँचते ही उसकी आँखों में प्रसन्नता की छाया-सी तैरने लगती थी । पास जाकर बैठने पर मेरे कन्धे पर अपना मुख रख देती थी और अपनी खुरदरी जीभ से मेरी गर्दन चाटने लगती थी।”

[TURN OVER]

२. निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर लिखिए :-

३०

(त) 'सेवासदन' उपन्यास की नायिका सुमन की चरित्रगत विशेषताओं पर प्रकाश डालिए ।

अथवा

'सेवासदन' उपन्यास में प्रेमचन्दजी ने किन समस्याओं को उठाया है ? स्पष्ट कीजिए ।

(थ) 'वापसी' कहानी की कथावस्तु पर प्रकाश डालिए ।

अथवा

'गर्मियों के दिन' कहानी में कहानीकार ने किन-किन सम सामयिक समस्याओं को चित्रित किया है ?

(द) 'कूटज' के माध्यम से निबन्धकार हजारीप्रसाद द्विवेदी क्या सन्देश देना चाहते हैं ?

अथवा

'डायरी से' पाठ के आधार पर डॉ. राजेन्द्र प्रसाद के अनुभवों को स्पष्ट कीजिए ।

३. निम्नलिखित में से किसी एक अवतरण की संदर्भ सहित व्याख्या कीजिए :-

८

(प) "आदर या प्रेम विहीन महिला महलों में भी सुख से नहीं रह सकती, पर मैं अज्ञान, अविद्या के अन्धकार में पड़ा हुआ था ।"

(फ) "औरत जात का काम प्यारा होता है चाम नहीं । तुझे तो हिरनी की तरह होना चाहिए, बारहसिंगे की तरह नहीं कि बस सींग आड़ाती डोले ।"

(ब) "हिमालय में अन्धकार ने डेरा डाला है, उसकी उज्ज्वलता पर रक्त की धाराएँ उभर रही हैं।"

४. निम्नलिखित में से किसी एक प्रश्न का उत्तर लिखिए :-

१०

(ट) 'सेवासदन' उपन्यास के उद्देश्य को स्पष्ट कीजिए ।

(ढ) 'अपना-अपना भाग्य' कहानी के कथ्य पर प्रकाश डालिए ।

(ड) 'धरती और धान' पाठ के आधार पर उग्रजी के जीवन यथार्थ को अपने शब्दों में लिखिए ।

(97)

५. निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर एक वाक्य में लिखिए :-

१०

- (१) सुमन की बहन का नाम लिखिए ।
- (२) शांता का विवाह किससे सम्पन्न हुआ ?
- (३) सेवासदन उपन्यास के दरोगा का नाम लिखिए ।
- (४) अबुलवफा किसके मेंबर थे ?
- (५) दो-चार फाके हो जाने पर घीसू माधव क्या करते थे ?
- (६) दस वर्षीय बालक अपने घर से क्यों भागा था ?
- (७) गजाधर बाबू के कितने बच्चे थे ?
- (८) गाय 'करूणा की कविता' है किसने कहा है ?
- (९) राजर्षि टंडन को किसने जिद्दी कहा ?
- (१०) एक आन्दोलनकारी ने विष्णु प्रभाकर से क्या पूछा ?

६. निम्नलिखित विषयों पर टिप्पणियाँ लिखिए :-

१५

- (अ) 'सेवासदन' उपन्यास के कृष्णकांत.

अथवा

'सेवासदन' उपन्यास के पद्मसिंह ।

- (ब) 'उमस' कहानी की मूल संवेदना.

अथवा

'अपराध' कहानी का आशय ।

- (क) 'खेल' कहानी का उद्देश्य.

अथवा

'माँ भारती' निबंध में राजनीतिक व्यवस्था ।

सुचना: (१) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

(२) उत्तरपुस्तिका में प्रश्नक्रमांक/उपप्रश्नक्रमांक संख्या अवश्य लिखिए।

प्र.१. निम्नलिखित अवतरणों की संदर्भ-सहित व्याख्या कीजिए :

२७

(क) "आदर या प्रेम-विहीन महिला महलों में भी सुख से नहीं रह सकती, पर मैं अज्ञान अविद्या के अंधकार में पड़ा हुआ था।"

अथवा

"इस उदासीनता में मलिनता न थी, वरन् एक प्रकार का संयम था, उसमें त्याग और विचार अभ्यासित हो रहा था।"

(ख) "मरने के लिए उसे वही जगह, वही दस बरस की उम्र और वही काले चिथड़ों में कमीज मिली। आदमियों की दुनिया ने बस यही उपहार उसके पास छोड़ा था।"

अथवा

"मेरी स्मृति में जब भी वे आँखें जाग उठती हैं, मेरी पूरी चेतना ग्लानि, बैचेनी और अपराध बोध से भर उठती है।"

(ग) "अब राजनीति में तीन ही पार्टियाँ होंगी-एक चोरी करने वालों की, दूसरी गाली देने वालों की और तीसरी सबसे बड़ी पार्टी होगी उनकी जो चोरी भी करेंगे और गालियाँ भी देंगे। शरीफों के लिए ईमानदारों के लिए कहीं कोई जगह नहीं रहेगी।"

अथवा

"दुःख और सुख तो मन के विकल्प हैं। सुखी वह है। जिसका मन वश में है।"

प्र.२ निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर लिखिए :

३०

(च) 'सेवासदन' में अभिव्यक्त धार्मिक एवं सामाजिक पक्षों का सविस्तर वर्णन कीजिए।

अथवा

'सेवासदन' उपन्यास के नामकरण अथवा शीर्षक की सार्थकता पर प्रकाश डालिए।

(छ) कहानी के तत्त्वों के आधार पर 'गर्मियों के दिन' कहानी की समीक्षा कीजिए।

अथवा

'दोपहर का भोजन' कहानी में लेखक ने किन किन सम-सामयिक समस्याओं की ओर हमारा ध्यान आकर्षित किया है?

(ज) उग्रजी ने 'धरती और धान' में अपने बचपन एवं परिवार के अनुभवों का खुलासा किस तरह किया है?

अथवा

हिन्दी को राजर्षि विराट स्वरूप देना चाहते थे और राष्ट्र की वाणी बनाना चाहते थे-इस कथन की समीक्षा कीजिए।

[TURN OVER]

प्र.३ निम्नलिखित में से किसी एक की संदर्भ-सहित व्याख्या कीजिए :

- (क) "कोई किसी के घर में जबरदस्ती थोड़े ही रहता है। मैं अभी चली जाती हूँ। अब इस चौखट के भीतर फिर पाँव न रखूँगी।"
- (ख) वह जीवन अब उन्हें एक खोई निधि-सा प्रतीत हुआ। उन्हें लगा कि वह जिन्दगी द्वारा ठगे गए हैं। उन्होंने जो कुछ चाहा, उसमें से उन्हें एक बूँद भी न मिली।"
- (ग) "गा" जो कालिदास के काम आया हो, उसे ज्यादा इज्जत मिलनी चाहिए। मिली कम है। पर इज्जत तो नसीब की बात है।"

प्र.४ निम्नलिखित में से किसी एक प्रश्न का उत्तर लिखिए :

- (ट) 'सेवासदन' के स्त्री पात्रों पर प्रकाश डालिए।
- (ठ) 'कफन' कहानी अपने युग की सच्ची तस्वीर प्रस्तुत करती है। इस कथन की पुष्टि कीजिए।
- (ड) शनि को सौर मण्डल का सबसे सुन्दर ग्रह क्यों माना जाता है?

प्र.५ निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर एक वाक्य में लिखिए :

- (१) दसोगा कृष्णचंद्र बेटियों के विवाह के लिए कैसा परिवार चाहते थे ?
- (२) शांता ने अपने उद्धार के उद्देश्य से किसको पत्र लिखा ?
- (३) गजाधर की आर्थिक स्थिति कैसी थी ?
- (४) धीसू बीस साल पहले किसकी बारात में गया था ?
- (५) साइनबोर्ड लगाने का क्या अर्थ है ?
- (६) सिद्धेश्वरी के पति का क्या नाम था ?
- (७) 'डायरी से' में राजेन्द्र प्रसाद ने किस विशेष दिन का वर्णन क्या है ?
- (८) आज़ादी मिलने के बाद वेणीपुरीजी किस बात को लेकर दुःखी रहते थे ?
- (९) 'कुटज' वृक्ष के दर्शन द्विवेदीजी को कहाँ होते हैं ?
- (१०) एस.पी. साहब की पत्नी ने चाँद से क्या चीज मँगवाई ?

प्र.६ निम्नलिखित विषयों पर टिप्पणियाँ लिखिए :

- (त) 'सेवासदन' उपन्यास की सुमन।

अथवा

'सेवासदन' उपन्यास के गजाधर।

- (थ) रानी के पति की जीवनशैली और जीवन के प्रति दृष्टिकोण।

अथवा

'उमस' कहानी का आशय।

- (द) गौरा के पशुपक्षियों के साथ महादेवी जी का भावात्मक संबंध।

अथवा

'चीफ की दावत' कहानी का उद्देश्य।

100

Hindi Literature - (Paper-I)

Con. 276-19.

HY-7798

(३ घंटे)

[कुल अंक : १००]

सूचना : (१) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं ।

(२) उत्तरपत्रिका में प्रश्न/उपप्रश्न अवश्य लिखिए ।

१. निम्नलिखित अवतरणों की सन्दर्भ सहित व्याख्या कीजिए :-

२७

(क) “ ये हमारी ही कुवासनाएँ, हमारे ही सामाजिक अत्याचार, हमारी ही कुप्रथाएँ हैं, जिन्होंने वेश्याओं का रूप धारण किया । यह दाल मंडी हमारे ही जीवन का कलुषित प्रतिबिंब, हम ही पैशाचिक अधर्म का साक्षात् स्वरूप है । ”

अथवा

“ विवाह एक धार्मिक वृत्त है, एक आत्मिक प्रतिज्ञा है, जब हम गृहस्थाश्रम में प्रवेश करते हैं, तब हमारे पैरों में धर्म की बेड़ी पड़ती है ... । ”

(ख) “पहाड़े से क्या होता है ? इंग्लिश आनी चाहिए हम लोग तो स्कूल में इंग्लिश पढ़ते है...।”

अथवा

‘रास्ता वह है जो हमें उपर की तरफ ले जाए, धर्म हमारा वह है, जो हमें ऊँचा उठाये और हमारा व्यक्तित्व वह, जो अपने चरित्र के हाथों से अपनी संस्कृति में गुँथता रहे ।’

(ग) “वह न बैकुंठ जायेगी तो क्या ये मोटे-मोटे लोग जायेंगे जो गरीबों को दोनों हाथों से लुटते हैं, और अपने पाप को धोने के लिए गंगा में नहाते हैं और मंदिरों में जल चढ़ाते हैं ।”

अथवा

‘जिस व्यक्ति के अस्तित्व से पत्नी मांग में सिंदूर डालने की अधिकारिणी है, समाज में उसकी प्रतिष्ठा है, उसके सामने वह दो वक्त भोजन की थाली देने से सारे कर्तव्यों से छुट्टी पा जाती है।’

२. निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर लिखिए :-

३०

(त) सेवासदन ‘उपन्यास का सदन’ भटकते युवा वर्ग का प्रतिनिधित्व करता है-समझाइये ।

अथवा

‘सेवासदन’ उपन्यास की समस्याओं को स्पष्ट कीजिए ।

(थ) ‘अपना अपना भाग्य’ कहानी में सामाजिक विषमता का चित्रण किस प्रकार हुआ है ?

अथवा

‘दोपहर का भोजन’ कहानी में लेखक ने आर्थिक विपन्नता का चित्रण किस प्रकार किया है ?

(द) ‘गौरा गाय’ रेखाचित्र मानवीय संवेदना पर आधारित रेखाचित्र है । स्पष्ट कीजिए ।

अथवा

‘इन्स्पेक्टर मातादीन चाँद पर’ की पुलिस कार्य प्रणाली पर प्रकाश डालिये ।

[TURN OVER]

३. निम्नलिखित में से किसी एक की सन्दर्भसहित व्याख्या कीजिए :-

- (ट) आदर या प्रेम विहीन महिला महिलाओं में भी सुख से नहीं रह सकती, पर मैं अज्ञा, अविद्या के अंधकार में पड़ा हुआ था ।
- (ठ) “मेरे छोटे भाई-बहन हैं; सो भाग आया । वहा काम नहीं ; रोटी नहीं । बाँप भूखा रहता था और मारता था । माँ भूखी रहती थी और रोती थी ।”
- (ड) “जिन लोगों की तपस्या से स्वराज्य हुआ, वे पैदल दौड़ रहे हैं, रिश्ते पर चल रहे हैं और जिनका नाम भी हमने नहीं सुना था, वे नई-नई मोटरे चलाते फिर रहे हैं ।...यह कैसा स्वराज्य हुआ बाबू ?”

४. निम्नलिखित प्रश्नों में से किसी एक का उत्तर लिखिए ।

- (प) ‘सेवासदन’ उपन्यास के पात्रों का चरित्र चित्रण प्रस्तुत कीजिए ।
- (फ) ‘दोपहर का भोजन’ कहानी की मूल संवेदना पर प्रकाश डालिए ।
- (ब) ‘हिमालय’ भारतीय संस्कृति का प्रतीक किस तरह है, लिखिए ।

५. निम्नलिखित प्रश्नों के एक वाक्य में उत्तर लिखिए ।

- (अ) ‘सेवासदन’ उपन्यास के लेखक कौन हैं ?
- (ब) ‘कृष्णकांत’ की कितनी बेटियाँ हैं ?
- (क) ‘सेवासदन’ आश्रम की स्थापना किस ने की ?
- (ड) ‘सदन’ का विवाह किसके साथ हुआ है ?
- (इ) ‘बुधिया’ के पति का नाम क्या है ?
- (ई) ‘गजाधर बाबू’ ने रेल्वे में कितने साल नौकरी की ?
- (च) ‘दोपहर का भोजन’ कहानी का केन्द्रिय पात्र कौन है ?
- (छ) हनुमान किसके यहाँ स्पेशल ब्रांच में थे ?
- (ज) ‘कुटज’ निबंध के लेखक कौन हैं ?
- (झ) ‘धरती और धान’ किसकी जीवनी है ?

६. निम्नलिखित विषयों पर टिप्पणी लिखिए ।

- (अ) ‘सेवासदन’ की सुमन ।

अथवा

‘सेवासदन’ के गजाधर बाबू ।

- (ब) ‘कफन’ कहानी की ‘बुधिया’ ।

अथवा

‘गर्मियों के दिन’ कहानी के ‘शहरी डाक्टर’ ।

- (क) ‘शनि सबसे सुंदर ग्रह’ में वैज्ञानिकता ।

अथवा

डॉ. राजेंद्र प्रसाद जी का व्यक्तित्व ।

- N.B. (1) All questions are compulsory.
(2) There are internal options.

1. Write **short notes** on any **FOUR** of the following : 20
 - a) The Novel of Social Reality
 - b) The Gothic Novel
 - c) Theme as an element of a novel
 - d) Sonnet
 - e) Theatre of Absurd
 - f) Verse Drama
 - g) Dramatic Monologue
 - h) Character as an element of a novel
2. A) In what ways are Darcy and Elizabeth guilty of both pride and prejudice and how does this drive the action of the story in "Pride and Prejudice". 20

OR

B) Compare and contrast the characters of Dr. Jekyll and Dr. Lanyon. How are their views on science similar/different?
3. A) Discuss the thematic importance of disguises and change of clothing in Shakespeare's "Twelfth Night". 20

OR

B) One of the most interesting characters in Robert Bolt's "A Man for All Seasons" is the common man called the 'Master Statesman'. Discuss his role in the play.
4. A) Write a **note** on any **ONE** of the following : 10
 - (i) Discuss the significance of the title "The Last Leaf".
 - (ii) Identify and analyse the conflict in Munro's "The Open Window"
 - (iii) Symbolism in Wilde's "The Nightingale and the Rose"
- B) Write a **note** on any **ONE** of the following : 10
 - (i) The message in Poe's "The Tell-tale Heart"
 - (ii) Themes in Chopin's story "The Story of an Hour"
 - (iii) The injustice and cruelty associated with class distinction as discussed in Mansfield's "The Doll's House".
5. A) Write a **note** on any **ONE** of the following : 10
 - (i) Summarise Shakespeare's Sonnet 1 "From fairest creature we desire increase"
 - (ii) How does Keats "Ode on a Grecian Urn" reflect on the theme that art is immortal.
 - (iv) Analyse the theme in Campbell's poem "Lord Ullin's Daughter".
- B) Write a **note** on any **ONE** of the following : 10
 - (i) Critically appreciate Robert Browning's "The Last Ride Together" as a dramatic monologue.
 - (ii) Discuss Goldsmith's poem "Elegy on the Death of a Mad Dog" as a comic satire reflecting that outward appearances are often at odds with private feelings.
 - (iii) Summarise Frost's poem "Stopping by the Woods on a Snowy Evening".

[TURN OVER]

Con. 105-19.

(OLD SYLLABUS)

HY-7521

(3 Hours)

[Total Marks : 100]

- N.B.** (1) All questions are **compulsory**.
 (2) There are **internal** options.

1. Write **short notes** on any **four** of the following : 20
a) Setting	b) Dramatic monologue
c) Bildungsroman novel	d) Lyric
e) Ballad	f) Picaresque novel
g) Tragedy	h) Chorus in a drama

2. A) Discuss the conflict between the good and the evil in R K Narayan's novel "The Man Eater of Malgudi". 20

OR

- B) Give the character sketch of Buck in "The Call of the Wild".

OR

- C) Write **notes** on any **TWO** of the following :

- (i) Justify the title "The Call of the Wild"
- (ii) Character of Rangi, the temple dancer
- (iii) Character of Buck's master-John Thornton
- (iv) Symbolism in the title "Man Eater of Malgudi".

3. A) Discuss "Oedipus Rex" as a tragedy. 20

OR

- B) To be earnest is to be honest and sincere. Write an essay detailing the irony in the title of Oscar Wilde's play "Importance of Being Ernest".

OR

- C) Write **notes** on any **TWO** of the following :

- (i) Plot construction of Oedipus Rex
- (ii) Character of Algernon
- (iii) Role of fate in "Oedipus Rex"
- (iv) Character of Lady Bracknell

4. A) Write a **note** on any **ONE** of the following : 10

- (i) "My Last Duchess" as a dramatic monologue
- (ii) Summary of Nissim Ezekiel's "Soap"
- (iii) Theme in Milton's "On His Blindness".

- B) Write a **note** on any **ONE** of the following : 10

- (i) Walter Scott's "Lochinvar" as a ballad.
- (ii) Summary of Blake's "Piping Down the Valleys Wild"
- (iii) Themes in John Keats' "Ode to Nightingale".

5. A) Write a **note** on any **ONE** of the following : 10

- (i) Comment on the title 'An Old Man With Enormous Wings'
- (ii) Characterization in Maugham's "Luncheon"
- (iii) Theme of Oscar Wilde's "Happy Prince"

- B) Write a **note** on any **ONE** of the following : 10

- (i) Character analysis in "The Telephone Call"
- (ii) Symbolism in O' Henry's "Gift of Magi"
- (iii) Summary of Irving's "Rip Van Winkle"

104

Urdu Literature - (P-I)

Con. 112-19.

(REVISED COURSE)

HY-7281

ہدایت:

(i) ہر جواب سے پہلے متعلقہ سوال ضرور لکھیں۔

(ii) ہر جواب نئے صفحے سے شروع کریں۔

20

نظم کی تعریف بیان کرتے ہوئے اس کے فنی محاسن بیان کیجیے۔
یا
اردو نظم کے آغاز و ارتقا کا جائزہ لیجیے۔

20

افسانے کی تعریف بیان کیجیے اور اس کے اجزائے ترکیبی پر روشنی ڈالیں۔
یا
اردو افسانے کے آغاز و ارتقا پر ایک مفصل مضمون قلم بند کیجیے۔

10

علامہ اقبال کے سوانحی حالات کا جائزہ لیجیے۔
یا
اختر شیرانی کی شخصیت اور فن کا جائزہ لیجیے۔

10

کسی ایک نظم کا مفصل تجزیہ پیش کیجیے۔
۱۔ حقیقت حسن
۲۔ نیا سوال
۳۔ اودیس سے آنے والے بتا

TURN OVER

10

۳۔ (الف) پریم چند کی افسانہ نگاری کا جائزہ لیجیے۔

راجندر سنگھ بیدی کے بارے میں اپنی معلومات قلم بند کیجیے۔

10

(ب) درج ذیل سے کسی ایک افسانے کا فنی تجزیہ پیش کیجیے۔

۱۔ بد نصیب ماں

۲۔ گلی ڈنڈا

۳۔ رحمان کے جوتے

10

۵۔ (الف) مندرجہ ذیل سے کسی ایک ہندی وضاحت کیجیے۔

۱۔ اے ہمالہ! اے فنیل کشور ہندوستان

جو تہا ہے تیری پیشانی کو جھک کر آسمان

تجھ میں کچھ پیدا نہیں دیرینہ روزی کے نشان

تو جواں ہے گردشِ شام و سحر کے درمیاں

۲۔ اے عشق کہیں لے چل، اس پاپ کی بستی سے

نفرت کہہ عالم سے، لعنت کہہ ہستی سے

ان نفس پرستوں سے، اس نفس پرستی سے

دور۔۔۔ اور کہیں لے چل! اے عشق کہیں لے چل

۳۔ کسی سے کبھی دل لگایا نہ تھا

محبت کا صدمہ اٹھایا نہ تھا

حسینوں کے رونے پہ ہستے تھے ہم

کبھی ایک آنسو بہایا نہ تھا

(ب) مندرجہ ذیل سے کسی دو اقتباسات کی تشریح مع سیاق و سباق کیجیے۔

۱۔ ”نرس بڑے غور سے اس سماں کو دیکھ رہی تھی، اسے ایسا محسوس ہوا جیسے منور کی زندگی اب خطرے سے نکل گئی، اس لیے کہ اب مرض اکیلا تھا اور اس کی مقابل ایک کی جگہ دو روہیں! وہ اطمینان سے مسکرائی، اس نے ”امد گروہیں“ کا ایک ناول اٹھایا اور مریض و مرض سب کو بھول کر وہ اس میں غرق ہو گئی! تیمارداری کا بوجھ اب دوسرے کاغذوں پر تھا وہ سبکدوش تھی۔“

۲۔ ”نیوں تو میں اپنے کوٹ کے لیے کپڑا خریدنا گناہ خیال کرتا تھا۔ مگر شعی کی آنکھیں، ان آنکھوں کو تکلیف سے بچانے کے لیے میں منگل سنگھ تو کیا تمام دنیا سے جنگ کرنے پر آمادہ ہو جاؤں۔ در سٹڈ کے تھانوں کے تھان خریدلوں نئے گرم کوٹ کے لیے کپڑا خریدنے کا خیال دل میں پیدا ہوا ہی تھا کہ پشما منی بھاگتی ہوئی کہیں سے آگئی، آتے ہی برآمدے میں ناچنے اور گانے لگی۔ اس کی حرکات کھانگی مدراسے زیادہ کیف انگیز تھی۔“

۳۔ ”دو تین دن تک بابو نے پہلو تک نہ بدلا۔ ایک دن ذرا افاقہ ہوا۔ صرف اتنا کہ وہ آنکھیں کھول کر دیکھ سکتا تھا۔ آنکھ کھلی تو اس نے دیکھا، سکھی اور ان کی ماں دروازے کے قریب بیٹھے ہوئے تھے۔ سیٹھانی نے ناک پر دوپٹا لے رکھا تھا۔ دراصل وہ دروازے میں اس لیے بیٹھے تھے کہ کہیں پو نہ پڑ لیں۔ مگر بابو نے سمجھا آج لوگوں کا غرور ٹوٹا ہے۔ اس نے دل میں خوشی کی لہر محسوس کی۔“

☆☆☆

[Turn Over

(67)

ہدایت:

(i) ہر جواب سے پہلے متعلقہ سوال ضرور لکھیں۔

(ii) ہر جواب نئے صفحے سے شروع کریں۔

20

۱۔ اردو نظم کی تعریف بیان کیجیے اور اس کی فنی خوبیاں بھی بتائیے۔

یا
اردو نظم کے آغاز و ارتقا میں انجمن پنجاب کا رول بیان کیجیے۔

20

۲۔ اردو افسانے کا فن بتائیے اور اس کے عناصر ترکیبی پر روشنی ڈالیں۔

یا
اردو افسانے کے آغاز و ارتقا کا مفصل جائزہ لیجیے۔

10

۳۔ (الف) الطاف حسین حالی کے سوانحی حالات اور نظم نگاری کا جائزہ لیجیے۔

یا
اکبر الہ آبادی کی نظم نگاری کو قلم بند کیجیے۔

10

(ب) کسی ایک نظم کا مفصل تجزیہ پیش کیجیے۔

۱۔ چپ کی داد

۲۔ حب وطن

۳۔ فرضی لطیفہ

۴۔ (الف) راجندر سنگ بیدی کی افسانہ نگاری کا جائزہ لیجیے۔ 10

یا

علی عباس حسینی کے بارے میں اپنی معلومات قلم بند کیجیے۔

10 (ب) درج ذیل سے کسی ایک افسانے کا فنی تجزیہ پیش کیجیے۔

۱۔ میلہ گھومتی

۲۔ موت کا راز

۳۔ گرم کوٹ

۵۔ (الف) مندرجہ ذیل سے کسی ایک بند کی وضاحت کیجیے۔ 10

۱۔ وہ دن گئے کہ جھوٹ تھا ایمان شاعری

قبلہ ہو گر اُھر تو نہ کچھ نماز تو

عزت کا بھیہد ملک کی خدمت میں چھپا ہے

محمود جان آپ کو گر ہے لیاڑ تو

۲۔ سب جانتے ہیں علم سے ہے زندگی کی روح

بے علم ہے اگر تو وہ انسان ہے ناتمام

بے علم و ہنر ہے جو دنیا میں کوئی قوم

نیچر کا اقتضا ہے رہے بن کے وہ غلام

۳۔ تعلیم عورتوں کو بھی دینی ضرور ہے

لڑکی جو بے پڑھی ہو تو وہ بے شعور ہے

حسن معاشرت میں سراسر فتور ہے

اور اس میں والدین کا بیشک قصور ہے

TURN OVER

(ب) مندرجہ ذیل سے کسی دو اقتباسات کی تشریح مع سیاق و سباق کیجیے۔ 10

۱۔ ”میر صاحب جب گھر آئے تو بیوی نے ان محترمہ کے آنے کی خبر دی۔ بہت جریز ہوئے۔ اس سیرت کی عورت اور شرفاء کے گھر میں۔ وہ نیک قدم خود بھی کسی کام کے سلسلہ میں سامنے آئیں۔ میر صاحب بل کھانے لگے۔ نوکری کرنے آئی تھی۔ اگر انکار کرتے ہیں اور گھر سے نکال دیتے ہیں تو اسے معصیت کی طرف ڈھکیل دیتے ہیں۔“

۲۔ ”یوں تو میں اپنے کوٹ کے لیے کپڑا خریدنا گناہ خیال کرتا تھا۔ مگر شی کی آنکھیں، ان آنکھوں کو تکلیف سے بچانے کے لیے میں منگل سنگھ تو کیا تمام دنیا سے جنگ کرنے پر آمادہ ہو جاؤں۔ ورٹڈ کے تھانوں کے تھان خریدلوں مئے گرم کوٹ کے لیے کپڑا خریدنے کا خیال دل میں پیدا ہوا ہی تھا کہ پیشمانی بھاگتی ہوئی کہیں سے آگئی، آتے ہی برآمدے میں ناپچنے اور گانے لگی۔ اس کی حرکات کتھا کلی مدراسے زیادہ کیف انگیز تھی۔“

۳۔ ”اور مولانا اپنی تربیت و تعلیم پر خود عیش عیش کرنے لگتے۔ وہ سوچتے دماغ اور دل میں فرق ضرور ہے۔ انھوں نے مذہب کو دماغ کے ذریعہ سمجھا تھا۔ ان کی کتابوں میں یہی لکھا تھا، ان کو تعلیم بھی یہی دی گئی تھی اور ان کی فکر بھی یہی کہتی تھی، اس لیے مجبوراً مذہبی احکام مانو۔ مگر دل نے ہمیشہ بغاوت کی۔ جو کی روٹی میں وہ مزہ کیسے ہو سکتا ہے جو شیر مالوں میں ہے۔ سادے چاول اتنے خوش ذائقہ کیسے ہو سکتے ہیں جیسی کہ بریانی ہوتی ہے۔“

☆☆☆

Urdu Literature - (P-I)

Con. 111-19.

(REVISED COURSE)

HY-7303

ہدایت:

(i) ہر جواب سے پہلے متعلقہ سوال ضرور لکھیں۔

(ii) ہر جواب نئے صفحے سے شروع کریں۔

۱۔ نظم کی تعریف اور اس کی فنی خوبیاں بیان کیجیے۔ (۲۰)

یا

اردو نظم کے آغاز و ارتقا کے بارے میں آپ کیا جانتے ہیں؟

۲۔ اردو افسانے کی تعریف اور اس کے فن پر روشنی ڈالیں۔ (۲۰)

یا

اردو افسانے کے اجزائے ترکیبی کا جائزہ لیجیے۔

۳۔ (الف) علامہ اقبال کی شخصیت اور نظم نگاری کا جائزہ لیجیے۔ (۱۰)

یا

اختر شیرانی کی نظم نگاری کا فنی جائزہ پیش کیجیے۔

۱۰ (ب) کسی ایک نظم کا مفصل تجزیہ پیش کیجیے۔

۱۔ ترانہ ملی

۲۔ سرزمین عشق

۳۔ برکھارت

TURN OVER

10

۳۔ (الف) پریم چند کے افسانوں کی فنی خوبیاں بیان کیجیے۔

راجندر سنگھ بیدی کے افسانوی امتیازات قلم بند کیجیے۔

10

(ب) درج ذیل سے کسی ایک افسانے کا فنی تجزیہ پیش کیجیے۔

۱۔ قاتل کی ماں

۲۔ گرم کوٹ

۳۔ وٹامن بی

10

۵۔ (الف) مندرجہ ذیل سے کسی ایک بند کی وضاحت کیجیے۔

۱۔ یارب دل مسلم کو وہ زندہ تمنا دے

جو قلب کو گرما دے جو روح کو تڑپا دے

پھر واپسی فاراں کے ہر ذرے کو چکا دے

پھر شوق تماشا دے، پھر ذوق تقاضا دے

۲۔ فکر انساں پر تری ہستی سے یہ روشن ہوا

ہے پر مرغ تخیل کی رسائی تا کجا

تھا سراپا روح تو، بزم سخن پیکر ترا

زیب محفل بھی رہا، محفل سے پہاں بھی رہا

۳۔ یہ نغمے، یہ ترانے، یہ شراب و شعر کا عالم

یہ آرائش مکانوں کی، یہ زیبائش کینوں کی

یہ رعنائی حسینوں کی، یہ صحبت نازنینوں کی

یہ عمریں، یہ بہاریں، یہ شباب و شعر کا عالم

(ب) مندرجہ ذیل سے کسی دو اقتباسات کی تشریح مع سیاق و سباق کیجیے۔

۱۔ ”ترس بڑے غور سے اس سماں کو دیکھ رہی تھی، اسے ایسا محسوس ہوا جیسے منور کی زندگی اب خطرے سے نکل گئی، اس لیے کہ اب مرض اکیلا تھا اور اس کی مقابل ایک کی جگہ دو روہیں! وہ اطمینان سے مسکرائی، اس نے ”امد گرویلز“ کا ایک ناول اٹھایا اور مریض و مرض سب کو بھول کر وہ اس میں غرق ہو گئی! حصار داری کا بوجھ اب دوسرے کا عذروں پر تھا وہ سبکدوش تھی۔“

۲۔ ”میں نے شام کا وقت دیا اور دوسرے دن میچ دیکھنے گیا۔ کوئی دس آدمیوں کی منڈلی تھی۔ کئی میرے لڑکپن کے ساتھی نکلے۔ مگر بیشتر نوجوان تھے جنہیں میں پہچان نہ سکا۔ کھیل شروع ہوا۔ میں موٹر میں بیٹھا تماشا دیکھنے لگا۔ آج گیا کا کھیل اور اس کی کرامات دیکھ کر میں دنگ رہ گیا۔ وہ ٹل لگا تا تو گلی آسمان سے باتیں کرتی۔“

۳۔ ”ماتا دین کی اس عجیب و غریب زندگی میں کھوکھر میں اپنے کام کو بھی بھول گیا۔ میں نے کہا ڈنڈی دار کی مہربانی سے ان لوگوں کو وٹامن بی اور سی ڈیوں مل جاتے ہیں۔ ان کی خوشی..... بچے کی امید، بھی شاید وٹامن بی کا کرشمہ ہے اور بچے کو بھی اس کے مقدر کا سب کچھ مل جائے گا۔ اب وہ عرفانی کی مزدوری ہی نہیں کرے گا۔ اسے پرواہی کیا ہے۔ میں نے اس کے سامنے مزدوری کا تذکرہ ہی نہ کیا۔ گویا میں اسے یوں ہی دیکھنے آیا تھا۔“

☆☆☆

[Turn Over

ہدایت:

(i) ہر جواب سے پہلے متعلقہ سوال ضرور لکھیں۔

(ii) ہر جواب نئے صفحے سے شروع کریں۔

20

۱۔ نظم کی تعریف بیان کرتے ہوئے اس کی فنی خوبیوں کا جائزہ لیجیے۔

یا

اردو نظم کے آغاز و ارتقا میں ترقی پسند تحریک کا کیا رول رہا ہے؟ بیان کیجیے۔

20

۲۔ افسانے کی تعریف بتائیے اور اس کے عناصر ترکیبی پر روشنی بھی ڈالیں۔

یا

اردو افسانے کے آغاز و ارتقا کا مفصل جائزہ لیجیے۔

10

۳۔ (الف) الطاف حسین حالی کی شخصیت اور نظم نگاری کا جائزہ لیجیے۔

یا

اکبر الہ آبادی کی نظم نگاری پر ایک مضمون قلم بند کیجیے۔

10

(ب) کسی ایک نظم کا مفصل تجزیہ پیش کیجیے۔

۱۔ تعصب و انصاف

۲۔ تعلیم نسواں

۳۔ علم کی اہمیت

F.Y.B.A.

109/05/19

Udu Literature - (P.I.)

Con. 110-19.

(REVISED COURSE)

HY-7331

ہدایت:

(i) ہر جواب سے پہلے متعلقہ سوال ضرور لکھیں۔

(ii) ہر جواب نئے صفحے سے شروع کریں۔

20 ۱۔ نظم کی تعریف، موضوع اور اس کے فنی محاسن بیان کیجیے۔

یا
اردو نظم کے آغاز و ارتقا کے میں کن تحریکات نے اہم رول ادا کیا؟

20 ۲۔ اردو افسانے کی تعریف اور اس کے فن پر روشنی ڈالیں۔

یا
اردو افسانے کے اجزائے ترکیبی کا جائزہ لیجیے۔

10 ۳۔ (الف) علامہ اقبال کی سوانح اور نظم کی خصوصیات بیان کیجیے۔

یا
اختر شیرانی کی نظم نگاری کا فنی جائزہ پیش کیجیے۔

10 (ب) کسی ایک نظم کا مفصل تجزیہ پیش کیجیے۔

۱۔ چاند اور تارے

۲۔ آفتاب صبح

۳۔ اودیس سے آنے والے بتا

TURN OVER

۷/۱۵

10

۴۔ (الف) پریم چند کی حیات اور افسانہ نگاری کا جائزہ لیجیے۔

یا

راجندر سنگھ بیدی کے افسانوی امتیازات قلم بند کیجیے۔

10

(ب) درج ذیل سے کسی ایک افسانے کا فنی تجزیہ پیش کیجیے۔

۱۔ گلی ڈنڈا

۲۔ تظار دان

۳۔ کوارنٹین

10

۵۔ (الف) مندرجہ ذیل سے کسی ایک ہندی وضاحت کیجیے۔

۱۔ اٹھی پھر آج وہ پورب سے کالی کالی گھٹا

سیا پوش ہوا پھر پہاڑ سرین کا

نہاں ہوا جو ربخ مہر زیر دامن ابر

ہوئے سرد بھی آئی سوار توں ابر

۲۔ سچ کہہ دوں اے برہمن! گر تو برا نہ مانے

تیرے صنم کدوں کے بت ہو گئے پرانے

اپنوں سے بیر رکھنا تو نے بتوں سے سیکھا

جنگ و جدل سکھایا واعظ کو بھی خدا نے

۳۔ نذر وطن، پھر اے دل دیوانہ چاہیے

پھر ہر قدم پہ سجدہ شکرانہ چاہیے

پھر سرزمین وطن کی ہر نظروں کے سامنے

پھر لب پہ ایک نعرہ مستانہ چاہیے

(ب) مندرجہ ذیل سے کسی دو اقتباسات کی تشریح مع سیاق و سباق کیجیے۔

۱۔ ”پنڈت اجودھیا ناتھ کا انتقال ہوا تو سب نے کہا: ”ایثار آدمی کو ایسی ہی موت دے۔“ چار جوان لڑکے یادگار چھوڑے اور ایک لڑکی۔ انارشہ بھی کافی۔ پختہ مکان، دوباغ، کئی ہزار کے زیور اور بیس ہزار نقد۔ بیوہ پھول متی کو صدمہ ہونا تو لازمی تھا۔ اور وہ کئی دن تک بے حال رہی۔ لیکن جوان بیٹوں کو سامنے دیکھ کر اسے تسفی ہوئی۔“

۲۔ ”جب رامیشوری کو ہوش آیا تو اس کا ارادہ مستحکم ہو چکا تھا، مگر دلی تکلیف ہو رہی تھی۔ کیا اس لیے بیٹے کو جنم دیا تھا، اسی لیے پالا پوسا تھا کہ ایک دن اسے پھانسی پر چڑھتے دیکھوں گی۔ ونو داس کی زندگی کا سہارا تھا۔ آج اسی ونو دے اس کا ناتا ٹوٹ رہا ہے۔ ونو کی صورت اس کی آنکھوں کے سامنے پھرنے لگی۔“

۳۔ ”دن بھر کام کرنے کے بعد جب بوڑھا رحمان گھر پہنچا تو بھوک اسے بہت ستا رہی تھی۔ ”جینا کی ماں، جینا کی ماں“ اس نے چلاتے ہوئے کہا۔ ”کھانا نکال دے بس جھٹ سے۔“ بڑھیا اس وقت اپنے ہاتھ کپڑوں اتوں میں گیلے کیے بیٹھی تھی اور پیٹھ پر اس کے کہ وہ اپنے ہاتھ پونچھ لے، رحمان نے ایک دم اپنے جوتے کھاٹ کے نیچے اتار دیے اور کھدڑ کے ملتان تہ کو زانوؤں میں دبا، کھاٹ پر چوڑی جھاتے ہوئے بولا۔ ”بسم اللہ!“

☆☆☆

[Turn Over

ہدایت:

(i) ہر جواب سے پہلے متعلقہ سوال ضرور لکھیں۔

(ii) ہر جواب نئے نئے صفحے سے شروع کریں۔

20

۱۔ نظم کی تعریف بیان کرتے ہوئے اس کے فنی محاسن بیان کیجیے۔

یا

اردو نظم کے آغاز و ارتقا کا جائزہ لیجیے۔

20

۲۔ افسانے کی تعریف بیان کیجیے اور اس کے اجزائے ترکیبی پر روشنی ڈالیں۔

یا

اردو افسانے کے آغاز و ارتقا پر ایک مفصل مضمون قلم بند کیجیے۔

10

۳۔ (الف) اکبر الہ آبادی کے سوانحی حالات اور نظم نگاری کا جائزہ لیجیے۔

یا

الطاف حسین حالی کی نظموں کی بنیادی خصوصیات کی نشان دہی کیجیے۔

10

(ب) کسی ایک نظم کا مفصل تجزیہ پیش کیجیے۔

۱۔ نشاطِ امید

۲۔ تعلیم نسواں

۳۔ برقِ کلیسا

۱۰ ۳۔ (الف) علی عباس حسینی کی افسانہ نگاری کا جائزہ لیجیے۔

یا

۱۰ (ب) درج ذیل سے کسی ایک افسانے کا فنی تجزیہ پیش کیجیے۔

۱۔ لاجوتی

۲۔ حق نمک

۳۔ نورونار

۱۰ ۵۔ (الف) مندرجہ ذیل سے کسی ایک بند کی وضاحت کیجیے۔

۱۔ یاد ہے ہم کو وہ عالم اپنا

جب کہ ہم آپ تھے اپنے پر فدا

اپنی جو بات تھی خوش آتی تھی

اپنی ایک ایک ادا بھاتی تھی

۲۔ اے مری امید میری جاں نواز

اے مری دل سوز میری کار ساز

میری سپر اور مرے دل کی پناہ

درد و مصیبت میں مری تکیہ گاہ

۳۔ تعلیم عورتوں کو بھی دینی ضرور ہے

لڑکی جو بے پڑھی ہو تو وہ بے شعور ہے

حسن معاشرت میں سراسر فتور ہے

اور اس میں والدین کا پیچک قصور ہے

TURN OVER

(ب) مندرجہ ذیل سے کسی دو اقتباسات کی تشریح مع سیاق و سباق کیجیے۔

۱۔ ”تس بڑے غور سے اس سماں کو دیکھ رہی تھی، اسے ایسا محسوس ہوا جیسے منور کی زندگی اب خطرے سے نکل گئی، اس لیے کہ اب مرض اکیلا تھا اور اس کی مقابل ایک کی جگہ دو روہیں! وہ اطمینان سے مسکرائی، اس نے ”امد گروپس“ کا ایک ناول اٹھایا اور مریض و مرض سب کو بھول کر وہ اس میں غرق ہو گئی! تجارت داری کا بوجھ اب دوسرے کا دھڑوں پر تھا وہ سبکدوش تھی۔“

۲۔ ”یوں تو میں اپنے کوٹ کے لیے کپڑا خریدنا گناہ خیال کرتا تھا۔ مگر شمی کی آنکھیں، ان آنکھوں کو تکلیف سے بچانے کے لیے میں منگل سنگھ تو کیا تمام دنیا سے جنگ کرنے پر آمادہ ہو جاؤں۔ ورملڈ کے تھانوں کے تھان خرید لوں نئے گرم کوٹ کے لیے کپڑا خریدنے کا خیال دل میں پیدا ہوا ہی تھا کہ پشمانی بھاگتی ہوئی کہیں سے آگئی، آتے ہی برآمدے میں ناچنے اور گانے لگی۔ اس کی حرکات کتنا کلی مدرا سے زیادہ کیف انگیز تھی۔“

۳۔ ”دو تین دن تک بابو نے پہلو تک نہ بدلا۔ ایک دن ذرا افاقہ ہوا۔ صرف اتنا کہ وہ آنکھیں کھول کر دیکھ سکتا تھا۔ آنکھ کھلی تو اس نے دیکھا، سکھی اور ان کی ماں دروازے کے قریب بیٹھے ہوئے تھے۔ سیٹھانی نے ناک پر دو پٹالے رکھا تھا۔ دراصل وہ دروازے میں اس لیے بیٹھے تھے کہ کہیں بونہ پکڑ لیں۔ مگر بابو نے سمجھا آج لوگوں کا غور ٹوٹا ہے۔ اس نے دل میں خوشی کی لہر محسوس کی۔“

☆☆☆

- N.B.** (1) All Questions are Compulsory.
(2) Figures to the right indicate full marks.

SECTION I

1. Explain the meaning of the following terms (any five) : 10
(a) Mobile Banking (f) Current Account
(b) Employment (g) Departmental stores
(c) ATM (h) Lien
(d) Pass Book (i) Retailer
(e) Social Objectives (j) Cheques
2. Explain any three of the following questions : 30
(a) Define Business. Explain feature of Business
(b) Explain the role of Wholesaler in modern business
(c) Explain briefly different kinds of banks.
(d) What are the advantages of Life Insurance ? Distinguish between Life Insurance and General Insurance.
(e) What are the advantages of Debit Card ? Elaborate in detail.
(f) What are Economic Objective of business ?
3. Write short notes on any two of the following: 10
(a) Features of Profession (c) Role of Commerce
(b) Mail Transfer (d) E-banking

SECTION II

4. Explain the meaning of the following terms (any five) : 10
(a) Auditor (f) Bond
(b) Sole proprietorship (g) Unlimited Liability
(c) Cooperative Society (h) Resolution
(d) Debentures (i) Partnership
(e) Quorum (j) Prospectus.
5. Answer any three of the following questions : 30
(a) Explain functions of Company Secretary.
(b) What are sources of raising ownership capital ?
(c) Explain types of Issue of Shares.
(d) Define Bonus Shares. Explain effects of Bonus Shares.
(e) Explain different types of Company Meetings.
(f) Distinguish between Memorandum of Association and Articles of Association.
6. Write short notes on any two of the following: 10
(a) Undertaking of Shares (c) Membership of Company
(b) Minutes of Meeting (d) Company organization.

(मराठी रुपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

- सुचना: (१) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
 (२) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 (३) इंग्रजी प्रश्न प्रमाण मानावेत.

विभाग १

१. खालीलपैकी कोणत्याही पाच संज्ञा थोडक्यात स्पष्ट करा : १०
 (अ) मोबाईल बँकिंग (फ) चालू खाते
 (ब) नोकरी (ग) विभागीय दुकाने
 (क) ए.टी.एम. (ATM) (ह) ताबा
 (ड) पास बुक (य) किरकोळ व्यापारी
 (इ) सामाजिक उद्दिष्टे (र) धनादेश
२. खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा : ३०
 (अ) उद्योगाची व्याख्या लिहा. उद्योगाची वैशिष्ट्ये विषद करा.
 (ब) आधुनिक व्यवसायातील घाऊक व्यापाराची भूमिका स्पष्ट करा.
 (क) विविध प्रकारच्या बँकांची थोडक्यात माहिती द्या
 (ड) आयुर्विमा फायदे कोणते आहेत ? आयुर्विमा आणि सर्वसाधारण विमा यामधील फरक सांगा.
 (इ) डेबिट कार्डचे फायदे कोणते आहेत ? सविस्तर वर्णन करा.
 (फ) व्यवसायाची आर्थिक उद्दिष्टे कोणती आहेत ?
३. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा : १०
 (अ) पेशाची वैशिष्ट्ये (क) वाणिज्याची भूमिका
 (ब) मेल ट्रान्सफर (ड) इ-बँकिंग

विभाग २

४. खालीलपैकी कोणत्याही पाच संज्ञा थोडक्यात स्पष्ट करा : १०
 (अ) हिशेब तपासनीस (फ) बॉड
 (ब) एकल व्यापारी (ग) अमर्यादित देयता
 (क) सहकारी सोसायटी (ह) ठराव
 (ड) कर्जरोखे (य) भागीदारी
 (इ) गणसंख्या (र) माहिती पत्र
५. खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा : ३०
 (अ) कंपनी चिटणीसाची कार्ये स्पष्ट करा.
 (ब) मालकीचे भांडवल कोणकोणत्या पद्धतीने गोळा करता येते हे स्पष्ट करा ?
 (क) भाग विक्रीस काढण्याच्या विविध पद्धती लिहा.
 (ड) बोनस भागाची व्याख्या लिहा. बोनस भागांचे परिणाम सांगा.
 (इ) कंपनीच्या सभांचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.
 (फ) घटना पत्रक व नियमावली यातील फरक स्पष्ट करा.
६. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) : १०
 (अ) भाग विमा (क) कंपनीचे सभासदत्व
 (ब) सभेचे इतिवृत्त (ड) कंपनी संघटना

122

(3 Hours)

[Total Marks : 100]

- N.B. 1) All Questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

SECTION I

1. Explain the following terms (any five) 10
- Political Objectives
 - Passbook
 - Recurring deposit
 - Profession
 - General Insurance
 - Mortgage
 - ATM
 - Demand Draft
2. Answer any three of the following questions 30
- Distinguish between Economic objectives and Social Objectives.
 - Explain the characteristics of profession.
 - Describe the functions of Reserve Bank of India.
 - Enlist the types of Insurance and explain in detail.
 - What are the functions of Retailer? Explain.
 - Explain the different types of Mortgage.
3. Write short notes (any two) 10
- Aids to Trade
 - Types of Cheque
 - Advantages of Organised Retailing
 - Types of Bank Account

SECTION II

4. Explain the following terms (any five) 10
- Limited Liability Partnership
 - Promoter
 - Quorum
 - Motion
 - Debenture
 - Bond
 - Prospectus
 - Joint Stock Company

[TURN OVER]

30

5. Answer any three of the following questions

- a. Explain the principles of Cooperative society.
- b. Describe the types of Company Meeting.
- c. Distinguish between Owned Capital and Borrowed Capital
- d. Explain the types of Debentures
- e. Explain in detail the duties of An Auditor.
- f. Distinguish between Sole Trading Concern and Joint stock Company.

6. Write short notes (any two)

- a. Difference between Equity shares and Preference shares
- b. Articles of Association
- c. Types of Partners
- d. Duties of a Company Secretary

10

(३ तास)
(मराठी रुपांतर)

(एकूण गुण : १००)

- सूचना: १. सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
२. उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
३. इंग्रजीमधील प्रश्न प्रमाण मानावेत.

विभाग १

१. खालील संकल्पना स्पष्ट करा. (कोणत्याही पाच)

- अ. राजकीय उद्दिष्ट
ब. पासबुक
क. आवर्ती ठेव
ड. पेशा
ई. सर्वसाधारण विमा
फ. तारण
ग. ए टी एम
ह. डिमांड ड्राफ्ट

२. खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

- अ. आर्थिक उद्दिष्टे आणि सामाजिक उद्दिष्टे यांमधील फरक सांगा.
ब. पेशा या संकल्पनेची वैशिष्ट्ये सांगा.
क. भारतीय रिझर्व्ह बँकेची कार्ये स्पष्ट करा.
ड. विम्याच्या विविध प्रकारांची यादी करा आणि सविस्तर स्पष्ट करा.
ई. किरकोळ व्यापाऱ्याची कार्ये कोणती? स्पष्ट करा.
फ. गहाण याचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.

३. थोडक्यात टिपा लिहा: (कोणत्याही दोन)

- अ. व्यापाराची अनुषंगीक साधने
ब. चेकचे प्रकार
क. संघटीत किरकोळ व्यापाराचे फायदे
ड. बँकांचे प्रकार

विभाग २

४. खालील संकल्पना स्पष्ट करा. (कोणत्याही पाच)

- अ. मर्यादित देयता भागीदारी
ब. प्रवर्तक
क. गणसंख्या
ड. करार
ई. कर्जरोखे
फ. बॉर्ड

[TURN OVER

125

ग. माहिती पत्रक
ह. संयुक्त भांडवली संस्था

५. खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा:

३०

- सहकारी संस्थेची तत्वे स्पष्ट करा.
- कंपनी सभेच्या विविध प्रकारांचे वर्णन करा.
- मालकीचे भांडवल आणि कर्जाऊ भांडवल यातील फरक स्पष्ट करा.
- कर्जरोख्यांचे प्रकार स्पष्ट करा.
- लेखापरीक्षकाची कर्तव्ये सविस्तर स्पष्ट करा.
- एकल व्यापारी संस्था आणि संयुक्त भांडवली संस्था यातील फरक स्पष्ट करा.

६. थोडक्यात टिपा लिहा: (कोणत्याही दोन)

१०

- समभाग आणि अग्रहक्काचे यातील फरक
- संस्थेची नियमावली
- भागधारकांचे प्रकार
- कंपनी सचिवाची कर्तव्ये

F.Y.B.A.

09/05/2019

P4-Exam.-2019-1-80
Con. 205-19.

Commerce - (P-I)

HY-7945

(3 Hours)

[Total Marks : 100]

- N.B.** (1) All Questions are Compulsory.
(2) Figures to the right indicate full marks.

SECTION I

1. Explain the following terms (any five) :

10

a. Profession	e. Central Bank
b. Recurring Deposits	f. Credit Card
c. Demand Draft	g. Departmental Store
d. Pass book	h. Marine Insurance

2. Answer any three of the following questions :

30

- Explain the functions of Commercial Banks.
- Distinguish between Economic Objectives and Social Objectives
- Explain the meaning and scope of Industry
- Explain the different types of Bank accounts.
- Describe the role of retailer.
- What is the difference between double insurance and reinsurance? Explain.

3. Write short notes (any two) :

10

a. Types of Cheques	c. Types of mortgage
b. Aids to Trade	d. Chain stores

SECTION II

4. Explain the following terms (any five) :

10

a. Unlimited liability	e. Resolution
b. Quorum	f. Bond
c. Share holder	g. Auditor
d. Cooperative society	h. Promoter

5. Answer any three of the following questions :

30

- Explain the merits and demerits of Partnership firm.
- What are the sources of borrowed capital? Explain.
- Write a detailed note on Bonus shares.
- Describe the importance of Joint Stock Company.
- Explain the different types of Debentures.
- Explain the difference between Equity shares and Preference shares.

6. Write short notes (any two) :

10

a. Role of Company secretary	c. Merits of sole trading business
b. Memorandum of Association	e. Types of Company meetings

[TURN OVER]

127

(मराठी रुपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

- सुचना: (१) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहे.
 (२) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 (३) इंग्रजीमधील प्रश्न प्रमाण मानावेत.

विभाग १

१. खालील संकल्पना स्पष्ट करा (कोणत्याही पाच) :

अ. पेशा (Profession)

ब. आवर्ती ठेवी

क. डिमांड ड्राफ्ट

ड. पास बुक

ई. मध्यवर्ती बँक

फ. क्रेडीट कार्ड

ग. विभागीय दुकाने

ह. सागरी विमा

१०

२. खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा :

अ. व्यापारी बँकांची कार्ये स्पष्ट करा.

ब. आर्थिक उद्दिष्टे आणि सामाजिक उद्दिष्टे यामधील फरक स्पष्ट करा.

क. उद्योगाची अर्थ व व्याप्ती स्पष्ट करा.

ड. बँक खात्यांचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.

ई. किरकोळ व्यापाऱ्याच्या भूमिकेचे वर्णन करा.

फ. दुहेरी विमा आणि पुर्नविमा यामध्ये काय फरक आहे ? स्पष्ट करा.

३०

३. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) :

अ. चेकचे प्रकार

ब. व्यापाराची अनुषंगिक साधने

क. गहाणाचे प्रकार

ड. साखळी दुकाने.

१०

विभाग २

४. खालील संकल्पना स्पष्ट करा (कोणत्याही पाच) :

अ. अमर्यादित देयता

ब. गणसंख्या

क. भागधारक

ड. सहकारी संस्था

ई. ठराव

फ. बॉड

ग. लेखापरीक्षक

ह. प्रवर्तक.

१०

५. खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा :

अ. भागीदारी संस्थेचे गुण व दोष स्पष्ट करा.

ब. कर्जाऊ भांडवलाचे स्रोत कोणते आहेत ? स्पष्ट करा.

क. बोनस भागांवर सविस्तर टीप लिहा.

ड. जॉईंट स्टॉक कंपनीचे महत्त्व वर्णन करा.

ई. कर्जरोख्यांचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.

फ. समभाग आणि अग्रहक्काचे भाग यामधील फरक स्पष्ट करा.

३०

६. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) :

अ. कंपनी चिटणीसाची भूमिका

ब. घटनापत्रक

क. एकल व्यापारी व्यवसायाचे गुण

ड. कंपनी सभांचे प्रकार.

१०

MAY-19

F.X.B.A

Page-128

128